

www.e-rara.ch

Natalis Comitis mythologiae, sive explicationis fabularum, libri decem

Conti, Natale

Genevae, MDCLI [1651]

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-34301>

Liber quartus.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

NATALIS COMITIS MYTHOLOGICÆ

LIBER QVATVS.

*Cur Lucinam parturientibus præf. Etiam antiqui pu-
tarint.*

HISTIMOME in superioribus libris osten-
diffe partim animorum affectus & cogitatio-
nes, quæ in mortuorum animis nascerentur,
partim vires elementorum, cœlestiumque
corporum, quæ transfunderentur in hæc infe-
riora corpora, diuinis nomnibus fuisse ab
antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed
quoniam cō scribendo perducti sumus, vt res interire, & ite-
rum post quoddam annorum spatium reuiuiscere, & animas
easdem in alia corpora transmitti diceremus, quæ res sub Lu-
cinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ in-
uestigandę, quibus adducti sunt sapientes vt sibi persuaderent
Lucinam præesse parturientibus. Hac in re illud horum om-
nium debet esse fundamentum, quod superius dictum fuit,
quòd Græci, id quod ceperunt ab Aegyptiis, Solem, Lunam,
cæteraque sidera, quorum vires ac moderationes temporum
apud nos essent conspicuæ, deos putarunt: quos suffimentis,
& cantilenis, & cæsarum victimarum nidorib. placarunt, cum
res postularet. Cùm Lunam igitur plurimum conferre partu-
rientibus arbitrarentur, illam alij à luce, alij à circumuoluen-
do nuncuparunt. Aliæ similiter rationes sunt à rerum natura-
lium peritis traditæ, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum
naturalium peritis partibus præesse credita est, quia illius ope
propter vim propriam humoris fœtus adiuuetur, cùm illius
beneficio isin vtero intumescat, ad quam rem Solis & Lu-
næ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifestum esse
arbitros

arbitror omnibus vel mediocriter cruditis, quod Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cum Lunæ lumine augentur & decreſcunt. Huc accedit quod parturiendi tempore plurimus humor sero perſimilis in membranis cum fœtu continetur in utero, quare & uterus inſurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cum moderator humorum ſit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præſſe creditæ eſt. Qui verò ex aſtrorum potentia omnia humana pendere conſuerunt, has omnes cauſas ad aſtronomicas rationes rerulerunt: nam ſenſerunt homines rerum cœleſtium periti, quod ſeptimo meſe fœtus perſiciatur & abſoluatur, qui meſis dicatus eſt Lunæ: quare iure optimo Luna præſt parturientibus. Atque hujuſce rei talis eſt ratio & ordo. Primus meſis eſt Saturni, qui ſuo frigore ac ſiccitate facit vt ſemen, quod fluebat aquæ ſimile, denſetur & conſiſtat. Deinde ſequenti meſe Iupiter ſuo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt auſgeatur & dilatetur: quippe cum ſuperioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret ſi perduraret diutius. Tertio deinde meſe Marti cura iſta committitur, qui per naturalem ſuum calorem humores ſuperuacaneos exſiccet, fœtumque calefacit, & motum in illo procreat. eſt enim calida vis & ſicca maximè ad motum propenſa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol aſtrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic ſuccedit Venus Martis Soliſque calorem & ſiccitatem ſuis hiſ aduerſariis viribus temperans, multoque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipſum mox in manus tradere Mercurio, putatur, qui ſuperuacaneum, quodque exſiccando temperet & ipſe inducit, vniuerſalque corporis partes magis diſtinguit, & clariorem formam exprimit. At ſeptimus meſis Lunæ tribuitur, quæ ita fœtum ſuo humore nutrit, vt perfectus completuſque ſit: poſſitque vel ſi tunc ex utero exeat, viuere. Quod ſi humoris copia adhuc ſupperat, & reſpiratione nondum ſit præualida, quam per umbilicum capit infans, ita vt oris reſpiratione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatæ in nonum

mensē partum prorogat: at si inops sit humorum, & non amplius satis magna aëris copia per umbilicum trahatur ac si uterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet ferè puerularum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. C A P. I.

Lucinam filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororemque Phœbi, iam dictum est superius, cum de Diana loqueremur. Atqui cum re ipsa vna eademque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variz, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varij parentes earum, siue Deorum, siue facultatum, siue eorum nominum fuisse traduntur. Cum enim Luna filia esse Thiaz, & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriaz, ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonemque habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensum natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortigia natam esse inquit, atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cum mox Apollinem esset paritura, vt dictum est superius. Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hæc varia habuit nomina: nam Ilithya in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quem Lysizonam appellat siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non amplius possent, quam soluere cogebantur cum ob ventris amplitudinem, tum ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum: quare cum venirent sub tutelam Lucinæ, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti:

Ενθα γδ ειλείθηναι εχέσαστο λυσίζωνον

Αντιγονας θυγάτηρ βίβακη υφία. αδ. πνεστυ.

Hic Lysizenam Lucinam nata vocavit

Antigone, stristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocaram fuisse innuit in his:

Rite maturos aperire partus

Lenis Ilythyr suere matres:

Sine tu Lucina probas vocari,

Sen Genitalks.

Tanta fuit Lucinae reuerentia apud antiquos, vt non solum praesse parturientibus credita sit, cum inuocaretur, illisque opem ferre: verum etiam tanquam custodis, cui ortus & vitae salutisque humanae initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyraeam nominauit:

κλέει μοι ἄ πολυήμερε θεῖα, πλουσίον μοι δαίμον,

ὄδινωί παρὰ γέλεχαι ἠδ' εἰς κωρόσση*

Θηλειὸν σάτερε* μοι φίλοισι ἀγασίφρον,

Πυλόχρητα, παρ' σέ γέρας θνητῶν, Προθυρεῖα*

Audi me veneranda dea: cui nomina multa

Pregnantium adiutrix, partientum dulce leuamen:

Sola puellarum seruatrix, solaque prudens,

Auxilium velox teneris Prothyrae puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianam, Ilythiam & Prothyream aperte demonstrat in his:

Μένει δρ' σε κελύπ' Ληχοί, ψυχῆς αἰάπανος*

Εν δό τοι τοι κέρ' λυσμοίς εἶπναι αἰεί.

Ἀρτιμῆ, ειλείθηναι, κ' ἡσπερὴ Πεοθυρεῖα.

Solam animi requiem te clamant parturientes,

Sola potes diros partus placare dolores,

Diana: Ilythya grauis, simul & Prothyrea.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus praefecta, quoniam neque cum illam mater gestaret in utero, neque cum pareret, vlllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

ἢ σίμε Μοῖρα

Γεινομένη τὸ πρῶτον ἐπέκλησεν αἰήλην.

Ὅτι με κ' τιπεσε κ' ἐν ἡλγησε φέρουσα

Μήτηρ, αἰὲν ἀμαρτυρὴ φίλων ἀπεδίηκετο κόλπω

hæc leuare

*Vix bene me natam Parcæ statuere doleres,
 Quòd me cum pareret, vel cum gestaret in aluo
 Mater non unquam doluit, sine læta dolore
 Deposuit quòd veniris onus.*

Mos fuit apud antiquos vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videtur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

*Στραία δὲν δελεποιοι οὐλοῦντο δὲ τὰ ποιοι.
 Obuia, dictamis teneris redimita, fit illa.*

Neque hominibus solum præesse parturientibus hæc dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert. quare ita Virg. inquit de bobus:

*Aetas Lucinam, iustosque pati Hymenæos,
 Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.*

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægientes, quæ alteram manum vacuum porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem susceptura videbatur, in lucemque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco convenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exiri maximè vires naturæ foecunditate foetuum, tum in animalibus, tum etiam in plantis. quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quæ minus foecunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Deilius, vt diximus, cum loqueremur de Parcæ: qui illam Eulinam, quasi lanificam appellavit: quam fati foetorem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cuius ope victoriam Elei ex Arcadibus reportarunt. Nam cum Arcades Eleorum agrum hostiliter inuasissent, omniaque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierem, quæ puero mammam præberet, ad Eleorum duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortataque est, vt eum eius belli socium sibi asciscerent, quòd ipsa ita fuisset per somnum admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes, puerum

puerum nudum ante signa locandum curarunt: deinde cum facerent impressionem in hostes, puer is in serpentem vertitur in conspectu omnium. Ex prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, ubi que victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue, urbis seruatorem, appellarunt: ibidemque sunt Lucinae, solennes honores decreti, quod illam puerum illum peperisse Elei & attulisse interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quae Lucinae sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim verò nemini accedere licebat, nisi vetulae sacerdoti, quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulacrum accedebat. In templo Lucinae tum virgines, tum etiam nuptae remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam praecipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quam plurimis decorabant: neque illius signum cupiam, nisi illis mulierculis, quae rem sacram facerent, conspiciere fas erat, ut ait Pausanias in Corinthiacis.

§ Haec illa sunt ferè omnia quae de Lucina dicta sunt ab antiquis: quae ex his quae dicta sunt superius, manifesta esse conuenio: nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superius Lucinam esse lunam, humoresque ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cum fiat per aëra, quem modò Iunonem, modò Iouem appellari ostendimus: iure Lucina, siue vis illa, quae agit per aëra in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est. Vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem praebet foetibus, quia nati ante septimum lunae mensem hac solis luce perfrui minime possunt, vel quia maturos foetus in lucem ex utero euocet. Dicitur eadem à Graecis Ilithia, quia praesto sit parturientibus, reliqua nomina, quae illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus.

CA. B. A. I.

Am verò statim natos infantes, ubi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dij suscipiebant, ut fuit opinio

antiquorum : qui Penates, qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli qui Penates Deos esse putarunt illos per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur : Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam : hanc etiam siquidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem æera imum, Mineruam summam ætheris partem, quæ vis est diuina intelligentiæ, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præfides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vosque qui maximè me repetistis, atque reuocastis, quorum de sedibus hæc mihi proposita est contentio, patrij Penates, familiaresque, qui huic vrbi & reipublicæ præfides estis; Sic & Halicar. in primo antiquitatum: οἱ δὲ θεοὶ πατρίους καὶ οἱ μὲν Πενάτας καλεῖσθαι· οἱ δὲ ἑξοικιωθέντας εἰς τὴν ἐκείνου γλῶσσαν τὸνομα, οἱ μὲν πατρίους ἀποφάσσουσιν· οἱ δὲ θεοὶ οἱ εἰς οἴκῳ κτιστοὶ, ἄλλοι δὲ ἑρπύλλιοι, οἱ δὲ μυχλοὶ. Deos autem hos Romani Penates vocant, atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretari sunt: alij vocant deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præfides, alij arcanos. At verò cur erant hi patrij, ac non potius communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modò singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque ad eò singulos homines & animalia & plantas certos ac peculiare habere deos crediderunt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura deorum: nam Vestæ nomen Græcis: ea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hæc vi dij Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne quo vescuntur homines, penu) siue ab eo quòd penitus insident, ex quo etiam Penetrales à Poëtis vocantur. Erant igitur Penates dij familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus qui superius commemorati esse putabantur. Alij ramen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere, & Vestam, qui eximia religione apud Samotheses sculpi colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab Aenea fuerunt delati: quam

quam rem expressit Virgilius lib. 2. ubi Hector Aeneae penates Deos ita commendat:

Sacra suosque tibi commendat Troia Penates.

Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:

Magna pererrato strages que denique ponto

Sic ait: & manibus vitas, Vestamque potentem,

Æternumque effert adytis penetrabilibus ignem.

Hæc si quis recte consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quàm elementa ipsa penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nonne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cum ex humore tanquam materia & calore tanquam artifice ad formam evocante omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His merito Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videntur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, ut illi superiores, qui Iovem, Junonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam utrinque tenerent: qui quidem nihil aliud esse putabant, quàm propriam singulorum fortunam atque eventus, cum penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quod penes illos vniuersam humanæ vitæ moderationem singulorumque esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cum omnia serie quadam favorum gubernari, & seruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt: quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENimvero Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur, ut asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminæ congressu e semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu, quem postea Agdistem appellarunt. Huic cum sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vnumque illi in patris

offerebatur, vt innuit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco, Siluanum lacte piabunt,

Floribus & vino Genium memorem breuis & ui.

Inter arbores sunt platanus dicata Genio, atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus cæsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnã è virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socij Vlyssis. Cum verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat, eo accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socij Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse, at Genius denique victus non solum extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandemque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle lupinæ, vt aiunt, apparebat amictus.

¶ Dicitur est autem Genius, vt placuit Latinis, à gignendo; vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clam nunc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genij dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit. In quæ spectra eum anima nostra clam respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta sit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipue à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur. Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quod verò Genius dæmon fuerit,

fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita eius vita: ὃ ἡ συνελθὼν ἰσχυρὸς πικρὸν σιωπῶν περὶ ἰαυ-
 τὸν, ἰδὼν δὲ ἀδελφὸν πικρὸν εἰσὶναι. Διοκλῆδας δὲ περὶ τῆς εἰσοδοῦ
 ἔφη δεινὴν καὶ ἀλλοκοτὴν ὄψιν ἐν φιλίᾳ σωματικῇ καὶ φρενῶν σιωπῇ παρε-
 σῆται. αὐτῇ παρμήτας ἡ ἐριδίας, τίς ποτ' ὦν (εἶπεν) ἀδελφῶν ἡ θείων,
 ἃ τί βουλεύῃς ἡκέτι ὡς ἡμεῖς; ὑποδείξασθαι δὲ αὐτῷ τὸ φάσμα, ὅσως
 ὁ Βρούτα δαίμων κακός· ὄψιν δὲ μετὰ Φιλίππου, καὶ ὁ Βρούτα δὲ δια-
 παύσθαι, ὁ ψόμου, εἶπεν, ἀφαιδέναι. ὁ δὲ αὐτῷ, ὅτι πῶς εἰς ἡμέρας
 μετὰ ἀκέραια πᾶσι φασίω, μήτ' ἰδέειν ὄψιν φασκόντων. Is igitur, cum
 quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingrediensem quendam ad
 se perspexisse: quare oculis ad ingressum conuersis monstruosam quan-
 dam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astisit.
 Hanc interrogare ausus est Brutus, & quis, inquit, hominum es, aut
 deorum? aut quid tibi vis? cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans
 illa forma, Tuus sum, inquit ὁ Βρούτα, malus Genius, me videbis postea
 in Philippis. Tum Brutus minime exterritus, Videbo, respondit. Cum
 verò is demon euauisset, pueros ad se in:ro vocauit Brutus, qui nul-
 lam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse responderunt.
 Alij igitur crediderunt elementorum symmetriam, quæ cor-
 pora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genij nomine
 fuisse vocatam. Alij occultam vim planetarum, quæ ad singu-
 las res gerendas impellimur. Nam de mones illi primùm Ge-
 nios habere credebantur, sed etiã plantæ, & ædificia, &
 loca, vt in his ait Virgilius lib. 7.

Sic deinde effatus frondenti tempora ramo

Implicat: & Geniumque loci primamque deorum

Tellurem Nymphasque, & adhuc ignora precatur Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua boni-
 tate in nobis imprimit, quod etiã putatur vis siderum effice-
 re, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessi-
 tate, & non sponte facimus. Defraudamusque Genium, vel illi
 indulgemus, cum iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel
 concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam,
 quoniam illa pars plerumque indicio est an inuiti, vel sponte
 quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac de Genio sa-
 tis, nunc dicamus de Laribus.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est e furtiuo Mercurij Laræque Almonis filix concubitu Laros geminos fuisse genitos. quia cum Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset. Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit: quam cum Iouis mandato eo deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex qua nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Factorum in his.

Iupiter intumuit: quaque est non vna modeste,

Eripit huic linguam, Mercuriumque vocat.

Duc hanc ad mænes (locus ille silentibus aptus)

Nympha sed inferne Nympha paludis, eris.

Iussa Iouis sumi accepit lucus euntis.

Di: itur illa duci tum placuisse Deo.

Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,

Et frustra muto nititur ore loqui.

Fitque grauis, geminosque parit, qui compita seruant,

Et vigilant nostra semper in æde Lares.

Hanc Laræ, siue vt alij dixerunt, Larundem, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, si qua pericula familiis imminerent, ea depellere cum fuisset expiata. Sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos aliorum papauerumque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitarum & ciuitatum, vt patuit e superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ dicati, quia communes familiarum custodes putebantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabanturq; tanquam penates domorum curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt, quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domum vocauerint. Alij agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in i. lib. Elegiarum:

Vos quoque felicitis quondam, nunc pauperis agri

Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda.

Erat

Erat præterea consuetudo, ut Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarenturque variis florum coronis: quibus diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade.

CAP. V.

EXISTIMO sanè nos rem minime absurdam esse facturos, si post eorum deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere: illis interim fabulosis ac ridiculis diis Deabusque prætermisissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, ut *Eduſia*, *Potica*, *Cuba* siue *Cunina*, & reliquis diis huiusmodi autoritatis. Et quoniam *Pallas* sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis, credita est adolescentium ingenii, de hac primùm verba faciamus. Scriptum reliquit *Pausanias* in *Atticis* *Minervam* *Neptuni* & *Tritonidis* *Africæ* paludis filiam fuisse, quæ *Gygis* temporibus floruit, de qua sic *Herodotus* in *Melpomene*: τῆς δ' Ἀδελφίδου καὶ Νεοσσίδου τῆς Συγάρτιδος καὶ τῆς Τριτωνίδος κλυτὰς. *Minervam* inquit *Neptuni* fuisse filiam & *Tritonidis* paludis. cui fabulæ faciunt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solebant apud eam paludem natalem *Minervæ* celebrantes. est enim eadem & *Pallas*. Fuerunt tamen qui è *Iouis* cerebro armatam *Minervam* natam fuisse memoriæ prodiderint, ut scripsit *Apollonius* lib. 4. *Argonaut.* in his:

Ἡρώστει Λιβύης πρώτος ἀπὸρ' Ἀθηνῶν,

Ἡμῶν δὲ τὸν πατρός κεφαλῆς δόρυ παμφαίνεσθαι,

Ἀντιόμην Τριτωνίδος ἐν ὕδασι χυτλώσασθαι.

Egredie *Libyæ* *Heroinæ*, *Pallada* quondam,

Cum patris è capite exiliit clarissima parvulam

Lauerunt *Tritonis* aqua, sordesque puella.

Atqui primus omnium *Sæſichorus* *Minervam* è *Iouis* capite natam fuisse dixit: quem securus est *Apollonius*, & acerrimus derisor humanæ dementiæ *Lucianus*, in dialogis Deorum *Iouem* parturientem introducit, & *Vulcanum* cum acutissima & prævalida securi, ut sibi caput dividat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso armatam

virginem erupisse inquit: neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina; aut obstetricum muliercularum turba astabat, cum nata sit Minerua sine matre: quæ de causa illi fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter, cum lunonem sterilem esse videret, grauiterque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filium procrearet vnde nata est Pallas. At Homerus lib. 4. Iliadis, non à Tritonide palude, sed ab oppido Bœotiz Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quod apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenij, vt ait Strabo libro nono, qui postea libro decimo quarto scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum pluuisse cum Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Persen, & Afræum, & Palladem fuisse Crii & Eurybiæ filios. Qui tamen videtur lib. 3. diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cum ita scribat: *φασὶ ἠυθεῖσσαν πάλω Ἀθῆναι, ὅθεν Τεῖ τῶτι τρεῖσθαι, ὃ θυγατὴρ τῷ Πάλλας. ἀμορτέρας ὁ ἀκίους τὰ κτ' πόλεμον, εἰς φιλοτικίῳ ποτὶ ποιεῖσθαι.* Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas cum res bellicas exercebant, in contensionem venisse. Verum cum Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracique ac pectori suo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus, fuit ad Troianos delatum. Nam, vt ait Apollodorus, Pallas Tritonis filia fuit, ac Minerua alumna. Alij dicunt, inter quos Athenodorus fuit Bizantijs, Theridem in varias formas versam, denique compressam a Ioue fuisse: quæ cum esset grauida audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud annum Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quod modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cranao, vt sensit Zetzes, nata sit. Verum illud accidit, quia plures fuerunt Mineruz, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum: Minerua prima, quam Apollinis matrem supra diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saitæ colunt: Tertia illa, quam Ioue generatam supra diximus: Quarta, Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadriga-

drigarum inuentricem fuerunt. Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pennarum talaria affingunt. Atqui horum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam terram referuntur, sicuti de Ioue & reliquis diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudit, vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solum eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verum etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, Idem Iouis nutu comprobati, in his:

Ὅς φασί τε κερτινῶσσι τὸ δὴ δῆρα ἐκ τῆς ἑστῆς
 Πάλλας ἴσθαι μῦθον ἑὸν τὴν γὰρ Σουαρτίου
 Δόκεν Ἀθηνᾶν, πατρὸς ἑὸν πάντα σφίσι δεινῆς.

Annus his dictis Pallas, quodque annis illa Perficitur. Nata Iupiter hoc tribuit

Ipsæ Mineruæ uni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpone cum Mineruam Nepruni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascititiam rursus vocauit, vt est in his: καὶ μὴ μεταθέσθαι π τὸν πατέρα, δὲ τὴν ἰαυτῶν τῶν δὴ τὸν ἴδιον ἰαυτῶν μὴ ποιοῦσθαι Σουαρτίου. Atque illam quadam de causa successisse patri, seque ipsam Ioui tradidisse, Ionemque suam ipsius acuisse filiam, quare ita inquit Homerus:

Ἰὼν δὲ Σουαρτίου κούρην Τριτωνίδα.

Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus aut reliqui poetæ illam Tritoniam appellarunt, quia sit è palude genita, quod quidem foret ridiculum, sed quia vel è Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cum ibi primùm apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Aufes habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se iuicem per Mineruz solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum si qua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissimæ omnium fuisset, pluraque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & læticia circumferebatur, domumque quàm lætissima deducebatur, vt scripsit

Herodotus in Melpomene. Alij Itonij potiùs filiam fuisse crediderunt, & in deorum numerum relatam, quia bellicosissima exiterit, vt in his ait Ifacius: ὄθεν αὐτῷ ἰδιότητι Ελληνες, καὶ ἄλλοι καὶ τῶν πολεμικωτάτων Ἀθλων, Ἰτονίη μὲν ἑσπέρουσαν θυγατέρα. Vnde ipsam in deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonij filia. Fuerunt qui Palantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primùm fuisse vocatam, deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem, obruncarit: cuius pellem in ægidem composuerit, alasque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Ifacius: ἡ Πάλλατος τὸν ἴδιον πατέρα Πάλλαντον ἑσπέρουσαν, καὶ βιάζοντα ταύτῃ, ὡς θύλοντα συγγυῆσθαι ἢ τῷ πατρὶτι μῦθῳ, τῶτον αἰεὶ εἶναι, καὶ τὸ δέμα αὐτὸ ὡς ἀγίδα περιβάλλεται, καὶ αὐπτερεῖ πάντα τοῖς ποσὶ ταύτης ποσολομοσὶ. Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsamque violantem vt volentem cum illa concumbere, quæ virginitatem plurimi faciens, ipsum caecidit, eiusque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accomodauit. quare illam Græci in deorum numerum retulerunt, cum tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamum præterea ipsam impedire conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Simone Ceo in secundo Genealogiarum:

ὕψι μὲν ὀρίων

Πηλιάδες κορυφῆσιν ἰδοίμεθον εἰς πρῶτασιν

Ἔργη Ἀθλων Ἰτωνίδωι, ἠδὲ καὶ ἀδελφῷ

Ἠρώας χεῖρισιν ὄπτηθ' ἀδύοντα εἰρεθισί.

Peliades iuuere videntes montibus aliis

Palladis Itonidoi factum, vel proximus ipso

Spumosa horreas ferientes equora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cum aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callim. in lauacra Palladis,

Οὐδ' ὄψε δὴ λούσθω πεπυλαγυῖα πάντα φέροισα

Ἰδύχια, τῶν ἀδύων ἰδὸν ἔσθ' Ἰνηχίωι:

Non armis quando permulta, cæde cruentis

Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Ifacius. Alij vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis, cum bellicosa sit Dea: alij, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysus Iouis, & Proserpinæ filius frustra,

frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iovem Minerua, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cum armata dicatur è capite Iouis exillisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius in primo carminum :

Iam galeam Pallas & ægida;

Currusque & rabiem paras.

Et in his carminibus Stesichorus,

Παλλάδα ἀφ' ἑσέποιν κλέζω πολεμίδων, ἀγυῶ,

Παῖδα Διὸς μετὰ δάμυ πλαν.

Pallada bellorum studiis cantamus amicam,

E Ioue progenitam magno, quæ destruit urbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse cum pugnavit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multaque cæde consperfos: quia pugnant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Palladè è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his :

Ἄλλὰ πολὺ πρῶτον ὄφ' ἀμυλῶ αὐχένας ἴππων

Αυτοσώφρα παγυῖς ἔκλυσεν ἰκέων.

Sed prius illa iugis fumantia soluit equorum

Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miroque artificio constructum inquiunt, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo :

Ægidaque horrificam turbate Palladis arma,

Cervatim squamis serpenscum : auroque polibant.

Connexosque angues, ipsamque in prætere Diuæ

Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dicitur est is clypeus ideo Ægis, quod ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat : nam postea obtinuit consuetudo vt omnium deorum scuta ægides vocarentur, quippe eam Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura deorum hoc pacto : Liberum alterum patre Cælo, qui genuisse Mineruam dicitur : quam principem & inuentricem belli ferunt. quam etiam Virgilius lib. II. præsidem belli nominavit :

Armiposens, belli præses Trisonia virgo :

Nam & Arion Methymæus omnibus mortalibus prior Or-
thria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is
erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad
bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in
castris Methymæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur,
vt Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in Ve-
nerem commemorauit. Ac ita de Mineræ officio, virginitate
& inuentis :

Τελευσις δ' ἢ δώαται πεπθεῖν Φρίνας, δ' ἀπαπῶσαι,

Κέρειν τ' αἰγιόχοιο διὸς γλαυκῆ Πάλλ' Ἀθιδίω

Τὸ γὰρ οἱ θῦαθεν ἔργα πολυχρῶσα Αφροδίτης,

Ἀλλ' ἄρα οἱ πόλεμοι τε ἄδον, καὶ ἔργον Ἀρηθῶ,

Τομίαι τε μαχάι τε καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλεγεινῶν.

Πρῶτην ἴκτονας αἰθέρας ὄπχιθ' οἴης ἰδίδασκε

Πομπῶν σέ τινα καὶ ἀμύματα πομπῆα χελλῶν.

Ἡ δὲ τι περιπέλαια ἀπαλόχευας ἐν μεγάροισιν

Ἀγλαὰ ἔργ' ἰδίδασκεν, ὅτι ἐρεσὶ θεῖσσι ἰκέρη.

Sed tribus hand potuit suadere, aut fallere mentes;

E Ioue prognatae, cui lumina clauca, Minerva.

Aurea non illi Veneris sunt munera cordi :

Praeli : sed placuere, feri sed munera Martis,

Sed cades sed bella, sed & certamina, pugna.

Prima viros docuit currus, orbisque rotarum

Supposuisse, ligent quas parie robora ferri.

Virginibusque eadem monstrauit prima domi que

Munera conueniant, animisque impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, vt testatur Lu-
cianus in Hermotimo : αὐτὴ γὰρ ὁ μῦθος ἐρίσσει Ἀθιδῶν καὶ Ποσει-
δάδα καὶ Ἡφαιστον ἀτεχνίας κέρει καὶ τὸν μῦθ' Ποσειδάδα ταυρόν πνα ἀεσπλά-
σαι : πῶς Ἀθιδῶν ἢ οἰκίαν ὀπισθῶσαι. Inquit enim fabula Palladem
Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse : atque Neptunum
taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum. Eiusdem inuen-
tum est colus, vt ait Theocritus Ægloga 34. & Virgilius libro
septimo :

Non illa colo, calathifue Minerva

Famineas affussa manus.

Hæc eadem tiliarum vsu & musicam excogitauit: hæc acu
pingere, telam texere, omne lanificium, leges, classicaque ad-
inuenit, quorum inuentorum mentionem fecit Ouidius lib.

6. Mutationum, & ita lib. 3. Pastorum :

Pallade

Pallade placatæ lanam mollire puellæ

Discant, & plenas xonerare colos.

Illas etiam stantes radio percurrere telas

Erudit, & rarum pectine densat opus.

Hanc cole qui maculas læsis de vestibus auferit,

Hanc cole velleribus quisquis ahena paras.

Nec quisquam iniuria facies bene vincula plantæ

Pallade: sis Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cum planta quidem ante nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam vt testatur Herodotus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cum Epidaurij ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Demixæ & Anxixæ iuberentur, percunctati sunt æreasne an lapideas erigerent. Cum respondisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἰδιότρος δὲ οἱ Ἐπιδάυριοι Ἀθῶνας ἐπέβησαν σφίσι δὴ τὰ ταμίαιον, ἰσοτάτες δὲ κείνας νομίζοντες εἶναι. λέγεται δὲ ὡς ἐλάται ἦσαν ἄλλοθι γὰρ κείνας κατ' ἐπιείκειαν τοῦ χέροντος, ἢ Ἀθῶνας. Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cedere permittirent, cum maxime sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quod per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ. quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cum verò oliuæ fructus ad artes omnes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Minerua inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio utatur, aut aliqua ex parte adiuuetur: sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sensit Aeschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitasse, quòd ignem de cælo ad mortales detulit, vt suo loco speruiss à nobis & opportuniùs explicabitur, cum pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheo. Fama est adèò virginitalis fuisse studiosam Mineruam, vt cum fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset è Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloriari posset se nudam lauansque Mineruam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetravit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex

hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non factis consideratè dictum est à poëcis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquit à Vulcano, cum ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret. vt scribit Appollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineræ cupido incessit: quæ cum reluctaretur, neque virum vilo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filius in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interceptæ. Neque præmittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: appellata sunt Palladiæ, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cælo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineræ celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trinum cubitorum fertur, & è cælo in Pessinuntem Phygæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quamquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cum multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cælo cecidisse scribit, sed ab Asia quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabricatum: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruarietur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorum bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trinum cubitorum, quod sponte ambulare videbatur, dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum & fufum. Huic Illo postea responsum fuit ab oraculo tandiu ciuitatem Troiæ incolumen futuram quamdiu

quamdium inuiolatum illud Palladium in vire seruaretur. Quis-
dam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Her-
culis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens Her-
cules in Oeta monte inter Theſſaliam & Macedoniam man-
dauit ne cui corporis ſui reliquiis indicaret, atque illud fa-
ctum iuramento affirmari voluit, cum donauit illi ſagittas.
Sed cum poſtmodo Delphicum oraculum Græcos monuiſſet
Troiam ſine ſagittis Herculis capi non poſſe, aut ſine reliquiis
corporis, inuentus eſt Philoctetes, & de Hercule interrogatus
negauit ſe quidquam ſcire. Sed cum maximè cogereretur, ne
iurandum violaret, tacuit quidem, ſed pede locum oſtendit.
Fuerunt tamen nonnulli, qui non ſemper virginem fuiſſe
Mineruam crediderint, quippe cum Pauſaniâs in Atticis Hy-
giam Mineruæ & Æſculapij filiam fuiſſe ſcribat. Atque Mi-
nerua ipſa Hygia ſiue ſalubris cognomento fui appellata. Sic
& Laphria & Mamerſa apud Athenienſes, vt meminit Lico-
phron in his:

οἱ δὲ Λαφρίας

οἶνο Μάμειρος ἠδὲ Λαφρία γυναικῶν ἐλάττει.

atque Laphriæ

Domus Mamerſe exuſta flammis horridis.

Vocata eſt fortaſſe Laphira, quoniam ſpolia quæ de captiuis
hoſtibus reportantur, Laphyra dicuntur. & ruruſ Pyletis
quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam
etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tan-
quam Martem in ſuburbanis. Hanc nominauit Budiam &
Æthiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protege-
re & ſeruare putabatur. Dicta eſt & Iconia à ciuitate Bœo-
tiz, vt ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Iſmenia & Aœ-
cea apud Thebanos, vel vt putarunt alij Alcomenia, & Cad-
mea culta eſt, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machi-
natrix, Pronœa, Zoſteria, Panadæis, Halæa, Ergana, Cydo-
nia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithone, Sôſpita, Ergare, Oph-
thalamis, Alea, Axiopœna, Narcæa, Ciſſea, Promachior-
ma, Saitis, Poliuchos, Chalciæcos, Equeſtris, Aparuria, Cy-
pariſſia, Frænatrix, Ambulia, Hospitalis, Perſpicax, Prœonia,
Scirias, Surias, atque multa denique fuerunt illi variis de-
cauſſis iniuncta cognominâ. Celebrabantur Lampadopho-
ria in huius honorem deæ, vt alibi dicemus, cui taurus can-
didus aliquando, aut indomita iuuenta immolari conſue-

uit ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseon:

Dix tribus ille focos totidem de cespite ponis,

Lauum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,

Ara Iouis media est: mactatur vacca Minerue,

Alipedi visulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de us quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significate voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cæno tenebrarum mentis & inscitiz nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis merito Minerua è Iouis capite fuisse nata, quomodo memoriæ & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quod nunquam inermis est animus sapientis ad eventus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertendam consceleratorum improbitatem, cum graue sit sapientem hominem hostem habere, nam & Homerus non Aiacem aut Achillem populatores vrbiū appellauit ob ferocitatem, sed Vlyssē ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia petra est in sceminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Aegyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cum esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cum robore & fortitudine præstaret, confecit & alias res memorabiles, & Aegidam feram vocatam monstram propè inexpugnabile obruncauit. Illud cum è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primum que apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia diu-

gia diuiffimè vocata fuit vfta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnesque fyluas ad Indiam vsque in cineres conuertit: atque cum ad mare descendisset apud Phœnicas, concremauit fyluas ad montem Libanum, per Ægyptumque in Libyam penetravit, ac demum in nemora Ceraunia: qua regione concremata, hominibusque vel extinctis vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquit prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, eiusque pellem suo pectori geramen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. Ac terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionyso vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Triton caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cum cranium in tres partes findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à conjunctione apparere solet: quamuis eodem die aliquando nonnullis causis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ira concitetur. Alij aëra esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme: cum annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & cœmineam esse inquit Orpheus in hymnis: *Ἀπόλλωνος ἡ ἑστὴς ἑστὴς, γέννηται ἑστὴς, ἑστὴς ἑστὴς*, femina masque eadem es quoniam sapientis est & cedere temporibus, & vti opportunitatibus. Præclare sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineræ impertiuiffe. quia Deus maximè amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia quæ à Deo dissideat quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Aegyptij hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt cum aër sit natura incorruptibilis, supremumque locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: ac Tritonidem quia ter mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstrat hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cum nonnullos ex iis

nullo propè negotio trucidari. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? ut acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sapius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, est maximum aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de causa, at cornicem ob garrulitatem, auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis viribus uti conueniat, sed etiam urbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenij: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimū acceperit iudicium, hunc vel decem Mineræ expolire nunquam poterunt. Infidebat cassidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, ut ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potius, ut ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam bonitatemque ingenij maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cum faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ vipersas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnā ex omnibus Diis proximū Ioui locum tenere putarunt poëtæ: quare ita scribit Horatius:

Proximas illi tamen occupauit

Pallas honores.

Est enim

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo intervallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiae praestantia & splendor, ut Pallas artes propè vniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam disciplinae & praestantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco caecum fecisse dicitur, quod ipsam nudam vidisset, quia quid dulcissimum sapientiae fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras caecus lubens efficitur: vel ut alij maluerunt, quia cum diuinam sapientiam inspicimus nos caecos esse, & nihil scire omnino cognoscimus. At si potestea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter praedicimus. Neque videntur rem alius considerasse, qui Paridem nudas inquitunt has Deas iudicasse, Venerem, Iunonem, Palladem: quia si diuinæ sapientiae suauitatem semel percepisset, eamque paulò diligentius fuisset intuitus, omnes voluptates corporis, nedum immundæ libidinis, omnemque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, eum non bene cognouisset, & donis potius, quam conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuararumque domorum praefecta, ut ait Æschylus in Eumenidibus:

Κλειες οἰκῶν οἰκῶν ἀποκρίτωρ μὲν θεῶν.
Claves domorum sola Diis ex omnibus Noui.
 Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cum illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineræ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parcimoniæ, & temperantiæ: cum Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem vrbesque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis. Erit igitur tandiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus quamdiu inuiolatum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dij boni? an adeo stupidi sunt homines, ut nesciant neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuum per hæc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cælo, è quorum officinis, ut primum absolutæ sunt, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni?

Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutius consistere non potest. At ubi sapienter omnia gubernantur, neque ulli impunè sit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illam vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in *Peris* in eo carmine:

Ὅσι πόντι πύλαι Παλλάδος Ἰσθμῶν.

Urbem De Dea tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationem secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum imperium. Dicitur Palladium è cælo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei, atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cælo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientiæ pareant: quod ea Mineræ cognomina significarunt. Non desuerunt tamen qui Mineram esse crediderunt vim solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impune potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est. parèsiq; sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit vt aliæ res intereant, aliæ orientur, semperque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

A Tqui Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est controuersia, siquidem, vt aliis placuit, Asiæ Nymphæ filius

phæ filius patuit: alij ex Asope, alij ex Themide natum esse putarunt, Hefiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

Κάρην δ' Ἰαπέτις καλλιόφρονι Ωκεανίῳ

Ἠγάτατο Κλυμένην, καὶ ὁμιόν λήθη· εἰσανίβανεν.

Ἡ δ' οἱ Ἀτλάντα κραιτέροφρονι γένετο πῶδα·

Τίκτη δ' Ἰαπέτιος Μενόπιον· ἠδὲ Προμηθεῖα

Ποικίλον αἰδομένην, ἄμα τιόν τ' Ἐπιμηθεῖα.

Iapetus Clymen ducit de hinc Oceaninen

Peroulchram, simul hique horum pressere iugalem.

Moxx Atlanta parit prudentem, deinde Menæti,

Te genuit, pariterque Prometheu callida cui mens.

Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumplerunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ: de quo ita Virg. in primo Georg.

sum partu terra nefando

Cæumque, Iapetumque creat, seuumque Typhæa.

Quare cum herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruaret Prometheus, vel (vt alij maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit in lib.3.

Μυκηθμῶ Ἰαπέτιος ἐπέμνη σείετο γαῖαν·

Ῥέξεν προμυθεῖνης Τιτανίδος· ἔσπευ δ' αὐτῷ·

Ἰαπέτιος πάϊς ὁδωῖν πῶδ' ἄλυσαν.

Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa

Radice incisa Titanide: at ipse dolore

Filius Iapeti genuit, tenuitque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene & præterea Hefionem, & Axiotheam, vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyræm, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menæcium, Adantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur, filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib.3.

Εἶδα Προμηθεῖς

Ἰαπετιοῖδης ἀγαθὸν τέκν' Ἀδελφίωνα,

Ὅς πᾶσι τῶν ποίνων πόλεις, καὶ ἰδρυμένους

Ἀδαράτοις.

Hic ipse Prometheus

Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.

Primus templa Deis, primus qui condit vrbes.

Habuit filium præterea & Lycum & Chimarzum è Cæle-
no, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit
ex alia nymp̄ha etiam Theben, quæ nomen dedit Theba-
næ vrbi, sicuti eius soror Ægina Aeginæ. Hic fertur homines
primùm è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse
parens, vel potiùs artifex, quod ita testatur Ouid. in lib. 1. ma-
ioris operis :

Sive recens tellus, sed uelæque nuper ab alto

Aethere cognati resinebat semina cæli :

Quam satius Iapeto mistam fluuijalibus undis

Finxis in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Antipater in hisce carminibus :

Αδελφὸς ἡνὶ (Ὀπίω) μωκιστὰς ἢ πὰ Πρωμηθεὺς

οὐχὶ μὲν ὄ. πλαττεὶς ἔμψωα ἢ σὶ Μύεον.

Mugit ipsa (puto) bos olim. haud ergo Prometheus

Effinxit solus viuas, sed inde Myro.

Nam fama est Prometheum cum hominem fingeret portio-
nes captas è singulis elementis suo operi admiscuisse : atque
pro ipsorum elementorum temperamentis non solum vires
singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum &
mores. Qui verò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt ex-
plicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis
ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & ma-
gnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo in-
iunctas : quod ita significauit Horat. in primo Carminum :

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam undique

Defectam, & insani leonis

Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocæicis Pausanias non pro-
cul à Panopenibus apud torrentem quendam saxa fuisse in-
gentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuer-
sum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum sua-
uitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cum plurimum
operæ in corpore hominum rectè formando consumpsisset,
mentem neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum
studium erat adhibendum : sic enim inquit :

◊ prima infelix fingenti terra Prometheo

Ille parum cauti pectoris egit opus.

Corpora disponens, mentem non vidit in arte:

Recta animi primum debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse atque eorum carnes ab ossibus diuiflētum in altera pellium carnes, in alterā ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem utrum mallet taurū eligēdi. Iupiter capta optione cum dolosus viri grauiter ferret, vt iustā oportunitatē vltionis natus vderetur, ossa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Heliodus in Theogonia:

Τῶ μὲν γὰρ στήθεσσι τε καὶ ἔγκυρα πίωνι θυμῷ

Ἐν ῥιν ὡ κατέθηκε κελύφας γαστρί βοείῃ.

Τῶ δ' αὐτ' ὅστις ἔδωκε βοῶσι δόλην ὄπι τέχνη

Ἐυθεῖστας κατέθηκε, κελύφας ἀργέπυ θυμῷ.

Δὴ τότε μιν προσετίπε πατὴρ ἄδραν τε θεῶν τε

Ἰαπυποῖδῃ πάντων ἀειδέμετ' αἰαίτων,

Ὡ πῖπον, ὡς ἱπερζήλωσ διδύμασσι μοίχεσ:

Pelle sub hac bubula carnes, & pinguia cuncta

Viscera composuit, recteque ligauit in vnā.

Alterā replea est, quæ condidit arte dolosa,

Ossibus iisque adipis testis candore supernè.

Talia deinde refert hominum pater, atque deorum

Iapetoniade cunctorum maxime Regum,

Stulte, quid has partes componis arte dolosa?

Cum vero iratus Iupiter illa de causa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineræ auxilio ascendisse in cœlum, ibique ferula ad currum solis admota ignem rursus in terram derulisse, quod inquit Horatius in primo Carminum:

Audax Iapeti genus

Ignem fraude mala gentibus intulit.

Post ignem ætheria domo

Subductum &c.

Id cum rescuisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminam è luto componeret, quæ cum autilissima esset & omnibus artibus à diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineum sexum crediderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheus cum omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cum spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheum contendit,

qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sentiens. vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cum qua vas illud seruauit. Cum vero Prometheus Iouis munus reiecisset, quòd insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu id Caucasum montem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamisadas, vincitus vt testatur Strabo lib. 15. ne tantum furtum videretur impunè contra Iouis voluntatem commisisse. dicunt præterea huic additam fuisse aquilam, Typhonis filiam. vt ait lib. 2. historiarum Pherecydes, & Echidnæ Phorbantis, quæ iecur illius assidue renascens laniet ac degluteret, vt ait Apollonius lib. 2.

Καὶ δὴ Κωνκασίαν ὄρειαν ἀπέταλλον ἱερίῳ
 ἠλίβατοι, τῷδε γὰρ πρὸς συφιλοῖσι παύσειν
 ἐκδύμῳ χαλκῆσιν ἀλυκτοπέδησι Περμυθῶς
 Αἰστον ἦσαν φέρει παλιμπυτὲς αἰῶνιτα.

Exoriebantur rupes: & grandia monti.

Columna Caucasij, vinculis ubi membra Prometheus

Præduris, ferroque miser iacet ipse ligatus.

Sæpius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vlllo pacto se mouere poterat: cui quantum iocinioris per diem ab aquila consumebatur, tantundem per noctem excresecbat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

Ἄθως δ' ἀλυκτοπέδησι Περμυθία ποιηλιόκελον
 Διομοῖς ἀργαλίῃσι μέσον διὰ κίον ἐλάσσει.

Καὶ οἱ ἐπ' αἰτῶν ὄρεσιν ταυόπτρον' αὐτὰρ ὄγ' ἦσαν

ἠδὲν ἀθάλατον, τὸ δ' ἀέζετο ἴον αἰπάλῳ

Νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἡμέρ' ἔδδοι ταυόπτρον' ὄρεσιν.

Implicat indomitis, nebulæque Prometheus vinculis

Astrictumque columna tenet medium. fera semper.

Pascitur immortale iecur Iouis alos: at illud

Carpserit: huic misero tantum nox vna reponit.

Duris autem Samius scriptum reliquit non ob ignè raptū, sed quia Palladè amauerit, Prometheus coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatū: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montē Caucasum habitātes populi soli Ioui & Minervæ non sacrificabant, vt illius supplicij autoribus, cum eximè colerent Herculem, qui Prometheus è vinculis liberasset. Fabulā quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud antiquos circūferebatur,

ferebatur, quod ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarunt, pro qua accusatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cum suo asello clitellario imposuissent redeûtes, asinusq; graui siti in itinere laboraret, ad fontem quædam peruenit, ubi serpens ne ad aquam accederet prohibuit, nisi prius pacto pretio. Tum verò pactus est asinus se quodcûq; haberet esse daturû, ne siti periret: inde senectutem exuunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ἦ γούνη δ' ἄρα μῦθ' ἐν αἰζηνοῖσι φορέται,
 αἱ ὀπὸ τ' ἡρώων ἔχει κρητὶσιν ἀριστότερον υἱός.
 Νειμάμβρο κασιγὰτι ἐκείν' ἀεικινδύεας ἀρχάς
 Ἰδμοσῶν, νεότητι γάρ εἰς πόρον ἡμετέροις
 Κυθαίνων, διη γ' ῥα πύργος λυγίστο' εὐπτόν,
 Ἀρεσῆς, ἢ μὲν τῆς ὅ κρημοφραδίνης δότναστο,
 Νωθεὶ γ' κρείνοντες ἀμωρβόλοιο λεπάζω
 Δάδα πολύσκαρθμον ὃ κκαυμῖν αὐχάνα διψῆ,
 Ράετο, γωλενοῖσι δ' ἰδὼν ὀκλήρεα θῦρα
 Οὐλοὸν ἐλλεταῖοισι κρητὶ ἑπαλαμνίω ἀτη,
 Σάτων αὐτὰρ ὀ βροθ' ὃ δὴ ῥ' αἰδεδέξατο νάτοι,
 Ηγεῖν ἀφρονα δῶρον ὀδ' ἐκ ἀπαιήατο χρεῖν.

*Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, ut olim
 Fratribus imperia diuisit maximus æuo
 Vnus natorum Saturni: præmia honorisque
 Indicium cepere domestica turba iuuentam.
 Mortales preciosa Deum, sed munera possidet
 Dementes carpere: nihil iuuere querelæ,
 Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
 Dona Dei cui sicca siti præcordia ubi essent,
 Ad fontem properat: prægrandem hic reperit anguonem
 Quem supplex orauit opem sibi ferre, sed ille
 Quod gesseret precium lymphæ, pondusque petiuit.
 Ille siti pressus facile annuit ista petenti.*

Quare merito Prometheus de hominibus ingratis queritur, ut scripsit Iulianus poëta in eo epigrammate:

Τέχνης πυροῖ, ὃ πᾶσα ἐσπίσβιον ἐν δ' ἄρα τῆ χυμῆ,
 κρητὶσιν ἀρίστον, ἀλλήν τε πῖματ' ὄφει ἔχω.
 Ἦ μωροῖσι ἀχρεῖσον αἰεὶ γούνη, εἴ γε Πρωμηθεὶς
 Αὐτ' ὀβριμότητι ταυθ' ὑπὸ χαλκοτύπῳ.
Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,

fontem & autorem ignem putabatur inuenisse, ut ait Aeschylus in eius nominis Tragœdia:

Ναρθηπλήροτον ὃ θεῶν ἔμψυχο πύρρος
 Πηλῷ κλοπαίας, ἢ διδάμαλ' ἢ τήχνης
 Πᾶσι βροτοῖς πέφυκε, ἢ μάλα πόρ' ὄν'

Artu magistrum ignem (sunt namque is vivis

Magnum inuamem, pluribus perutile) Inuenit.

Sed non solam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verum etiam medicinæ, pharmacorumque mistiones, & leges diuinationum, & somniorum interpretationes: primusque Prometheus inuenisse auguria, quamuis alij ea quæ sunt auium à Cara rege Cariz primùm inuenta fuisse putarunt, & obseruasse auium volatus, eorumque qualitates, & quarum essent auium, & quid significarent. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu maestatis dij singuli lætarentur: idemque fulgura, & signa de cœlo notauit, inuenitque metallorum vsus, & omnium denique artium est inuentor, ut ipse de se ipso apud Aeschylum testatur: cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumenti suauitatem huc ascribenda putauit:

Τὰ λοιπὰ τι κλύουσα θευμάσθῃ πλείον,
 Οἷας τέχνας τε ἢ δόντες ἐμποσάμεν.
 Τὸ μὲν μέγιστον, εἰ τις νόστον πύρρῳ.
 Οὐκ ἴω ἀλέξμε' ἔδδ' ἔδε βροτοῖμα,
 Οὐ χεῖρόν, ἢ ὃ πρῶτον, ἀλλὰ φαρμάκων
 Χρεῖα κατεπέπλοντο πρὶν ἐγὼ σφίσι.
 Ἐδάξα κελύφας ἠπίων ἀκρομάτω.
 Αἰς τὰς ἀπάσας ἐξαιμείβοντα νόστῳ.
 Τρόπος ὃ πολλὰς μενοπιεῖς ἐστοχίσσα'
 Κακέρια ποσῶτ' ἢ ἐξ ὀνειρέτων ἂ χεῖρ'
 Τπαρ χηῖδάμ, κληδόνας τε δυκρίτης
 Ἐγνώσει' αὐτοῖς ἐσθλῆς τε συμβόλης,
 Γαμφωνύχων τε πτήσιν οἰωνοῖ σκεδρὰς
 Διὰ θεῶν, οἴπνῃς τε δέξιοι φύσιν,
 Ἐνώπιον τε, ἢ δέχεται ἴωπνα
 Ἐχσο' ἔμασι, ἢ πρὸς ἀλλήλους πίτες
 Ἐχθρὰς τε ἢ σέγγηδρα, ἢ συμφορίας.
 Σπλάγγων τε λειότητα ἢ χροῖαν τίνα
 Ἐχοῖτ' αἰεὶ εἰν δαίμοσι πρὸς ἠδονῶν.
 Κολῆς, λοβῶ τε ποικίλῳ δὲ μορφίαι,

Κείσθη τι κάρλα συγκαλυπτά· κῆ μακρὴν
 Ὀσφίω πυρόσσαι, δὺς τέκμαρτον εἰς τέχνην
 Ὡδῶσα θηπιῆς, κῆ οὐλογοπέ σήματα
 Ἐξωμμάτωσα παρόθεν ὄντ' ἰπαύριμα.
 Τοιαῦτα μὲν δι ταῦτ' ἔνερθε ἢ χροῖοις
 Κεχυμμέν' αἰδρώποισιν ὠφελήματα,
 Χαλλκόν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
 Φόσφον αὐ παροῖθεν ἐξδουρεῖν ἐμάς;
 Οὐδέεις, σά ο' οἶδα, μὴ μάτιω φλύσση θείων,
 Βραχεῖ ἢ μύθο παῖτα συλλέσω μαῖτε.
 Πᾶσι τέχνη βροτῶσιν ἐν Περωθῆϊας,
Miraberis magē audiens at cætera,
Artes reperta quæ mihi sunt, aut doli.
Illudque primum, si quis ægritudinem
Sensisset, ullum non erat remedium,
Nulla unctio, nullam fuit potabile
His pharmacum, arebant prius, quàm ipse ego
Commissiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modosque multos varicinandi repperi:
Quæ sint putanda vera dixi somnia,
Quæ sint viarum signa, quæ sint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ sinistra nominentur alites:
Quis singulorum victus, et benignitas
Inter se, odiumve, primus ipse comperi:
Tum qualia exta sint, colores qui diis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma, quæ fibrisve sit.
Ostendi ego quo sacra ritus convenit
Imponere aris, urere atque victimas:
Artemque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita.
Hæc sic habent, quid proferam quot commoda
Ed. Et per me sunt humi latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis es,
Ni mentiatur, reperi? quis me prior?
Nemo prof. Et, ni velit mentirier,
Vt cuncta dicam pluribus ne te morer,
Artes reperta quæque sunt Promethei.

Memoriae prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque censere, quòd aquilam sagitta transfixerit, Prometheusque è vinculis exemerit: quod testatus est Pherecydes in lib. 10. de nuptiis Iunonis, qui à sole Herculem poculum accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanum: qui est extra terras, cum ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis deorum Prometheus à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quod si rem cum Nerine nympa haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chimaereus Promethei filij, quos ille è Cæleno Atlantis filia suscepit, quibus alij Horarum & Alcimenen adiunxerunt.

¶ Atque hæc tenus fabulosa dicta sunt de Prometheo, nunc quid illa significent, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zetzes, mens, quæ res futuras multò antè præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum Prometheus tempus esse, siue Saturnum putauit, cum ita inquirat:

Πέας τον, σενὸς Προμηθεῖς.

Rheæ coniux, alme Promethen.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inventor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proclus, nisi celerissimus motus cæli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Græcos *Ἰάπετος ἢ Ἰάπεδος ἢ Πέρας*, à motu scilicet & volatu. cum Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, qui ex impressione cælorum nobis nascitur: mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa & ex æquitate iustitiæque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erat Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alij Clymenen matrem Promethei putarunt, quoniam æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam

de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quod Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quam prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alij rem hanc ad historiam magis transtulerunt: dicuntque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cum primum aër & aqua & ignis secefferunt inuicem, terraque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verum terra postea calore solis paulatim exsiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, animalia ex mutuo congressu coniunctioneque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam, neque artem vllam sciebant: neque morbos esse, aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebantque ferarum more agrestium, arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudique aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cum nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reseruaris inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitateque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegabantur: quòd genus vitæ debebant omnium fraudem & ignis experts: neque quid essent leges, quid reges, quid farta, quid cædes, quid militia cognorunt. Verum cum diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quam pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim propè est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, isque domos extruxerit, quòd illorum linguam formauerit, quòd illos rationes syderum docuerit, quòd literarum compositionem inuenit, ipse testatur ita apud Æschylum:

οἱ παρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον κατὰ,
 κλύοντες ἢ ἤκουον ἄλλ' ὄνεισερον
 ἀλίγκμοι μορφάσι, τὸν μακρὸν χεῖρον
 ἔφερον εἰκὴ παῖτα, καὶ τε πηιδυφεῖς
 δόμος κερσάλας ἴσαν, ἢ ξυλαργίαν
 Κατόρυχος δ' ἔταλον ὡς ἀείπυτος
 Μυρμικας αἴτηρον ἐν μυχῶις ἀηλίσι.
 Ἦν δ' ἔδει αὐτοῖς ἔτε χεῖμα· ὦ τίκμα·
 Οὐτ' αἰτωμάδες ἄρ' ἔτε καρπίμα
 Ἥερκε βίβμον ἄλλ' ἄτερ γνάμη. τὸ παῖ
 Ἐπερασσι, ἐς τῆδ' ἴσφιν ἀντολάς ἰγών
 Ἄστρον ἰδέειας, τὰς τε δύπερσὺν δύσφα
 Καὶ μὲν ἀρὶμὸν ἔξοχον σοφισμάτωι
 Ἐξέδρον αὐπῆς, γεραιμῶτων τε σμυθίσι.
 Μήμηκω δ' ἀπαίτων μισσημῶν ἰεργίτη.
 Καζόξια παρῶτι· ἐν ζυγοῖσι κιάδαλας
 Ζώγλαισι δελδύοντα σωμασίν δ' ἔπαρε
 Θιπτοῖς μεγίστων διὰδεχοι μαχθημῶτων
 Τίτωνδ'· ὄφ' ἀμματ' ἦγαρον φιλκίσις
 Ἴπποκε, ἀγαλμα πῆς κἀπλῆς τε χλιδῆς,
 Θεμισσὸπλάγκτα δ' ἔτος ἄλλ' ἀντ' ἐμῷ
 Ἀνόπτερ' ὄρε νευτίλιον ὄχηματα
 Τοιαῦτα μηχανήματ' ἐξέδρον τείλας.
 Videre frustra qui videbant ansea
 Nec audiebant audientes, somniis
 Simillimi turpare cuncta noverant
 Stultè, indecorè, nec domos effingere
 Dolare ligna nec sciebant arborum.
 Formicæ, vi antra nam colebant concaua,
 Umbrosa, luce solis & carentia.
 Non ulla cogitatio nec frigoris,
 Nec floridi veris fuit, nec utilis
 Aestatis illis, ast agebant omnia
 Vt fors ferebat : donec ipse repperi
 Signorum obitus ortusque qui mortalibus
 Sint vitiles : & multitudinem artium
 His repperi, componere inde literas.
 Matremque Musarum auxili ego Memoriam.
 Pernicilem cunctis ego iunxi prior
 Iugo feroces beluas, quæ pro viris

*Ferrent labores : additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habena flecterent.
Liniuola inde nauita vehiculo
Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia,*

Fabulati inde sunt antiqui, quòd Iupiter ob ignis inueatio-
nem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit ho-
minibus quia nullū est malū quod non ex voluptaria vita, quæ
multas artes habet ministras, proueniat, Nam vnà cum artib. i-
pſis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solitudines
animorū eruperunt, & omnia illa denique, quib. humana vita
vndique vexatur. Dicūt præterea Ioui Prometheus carnes in
alteram pellē inclusas, in alteram ossa obrulisse: quia cū volup-
tatibus & deliciis non solum legum & æquitatis ob spem cō-
modorū, sed etiam deorū immortalīū contēptus in genus hu-
manum irrupit. Quis enim verè gloriari potest, aut certè
quàm pauci sūt qui magis sint solliciti de vero & legitimo Dei
cultu, quàm de bonitate prædiorū, aut numero pecuniarum.
Hæc vna contentio multas fecit hæreses: atq; si avaricia & spes
diuitiarū priuatorumque cōmodorum de medio tollatur, col-
labentur omnes hæreses facillimè, eritque omnibus gentibus
vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnū ouile. Ve-
rū ob has fallacias sub forma religionis latentes, & bella in-
testina, & cædes, & calamitates è cælo, & perpetuæ animorū
curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ avaritiæ ra-
dices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem om-
nes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Orthodoxæ
Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quòd viri boni esse non
possunt: tum id fateantur, necesse est, (si modo verum fateri
velint) se vel avaritia, vel ambitione, vel odio quodam pro-
prio, vel inscitia veritatis ductos, ab Orthodoxa Ecclesia, hoc
est à Spiritu Sancto, & ab omnium bonorum cœtu desciiuisse,
non quòd ita sentiant. Horum temeritatem & dementiam
aliquando quidam his carminibus reprehendit:

*Immanis Turcæ soboles, que dogmata Christi
Iuraque nature pariter contemnis et æquum,
Qua tua ferre putas cælestia numina mente
Delicta erroresque è modo nos turpia queque
Autore ac cogente Deo facere inquis: eundem*

Et modò signitie capsum facis, an nihil illum
 Humanum curare putas deira vagaris
 Huc illuc, certaque mihi ratione, modove
 Conaris : do diu plena inter pocula quæris,
 Fortuneque regi credis moderamine cuncta.
 Sic etenim sentis, & sic satiare necesse est.
 Esse deo si forte putas mortalia curæ,
 Respicere & res humanas : hæc accipe pauens.
 Vna fides, una est pietas, una est colendi
 Ritè deum ratio : dementia cetera cuncta.
 Quod si nostra videt summi clementia patris
 Pectora, si exauditque preces diuina potestas :
 Quo magis illa mouet mortalia tempora corda
 Aptè, quàm populus cum sacris ritè peractis
 Inspirare deum delectis patribus orat
 Quas statuunt leges Christi cultoribus, & quo
 Letetur ritus magis. Hæc sententia cunctis
 Quæ placuit, latam diuino numine remur.

Adde quòd æterni patris sine labe, carensque
 Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
 Filius has leges primus tulit, utque colendus
 Si pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
 Viuendi ritè instruit scelerumque profundas
 Radices reuigil, subiet sub Rege nefando
 Dira supplicium mortis, prior edidit aras
 Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
 Atque alios ritus idem mox protulit : illis
 Nunc colimus sanctum nomen, namque edidit esse
 Cuncta deo curæ mortalia nullus auarus,
 Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
 Impius : huic mota fraudes sub vitæ latentes.

Nunc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
 Secula quòd leges curent seruarietas :
 Nec mirum, semper probitas inuisa figuris
 Mille fuit scelerum, circumstant plurima namque,
 Ast una, & similis semper sibi vniuersa virtus.

Quos inuat ebrietas & crapula sobrius illis
 Displicet : insanumque vocant, solatia vitæ
 Qui non gustant. Quos vexat dira libido,
 Quos Veneris stimulus, quos immoderatum hæc edit

*Urge amor, stupidum dicunt, qui temperet istis.
Sobrius at comvā tutus, cūm sēna podagra
Articulo tumidos fecit, capitique dolores
Infestant, tanquam nauas è litore rides,
Qui se consilio turbantibus æquora ventis
Crediderint, quorum prædixit sibilus auras.*

*At quia diuitiis & nobilitate parentum
Te Latio præstare putas, populisque Latinis,
Idcirco Christi leges audire recusas
Ut magis obscuræ venientes gentis ab ore
Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
Denique nobilitas sola est, atque unica virtus
Quid cum diuitiis & nobilitate parentum
Legibus est sanctis & veræ religioni?
Scilicet auratis donantur lancibus aræ
Munera grata magis superis, iucundaque, quam si
Fictilibus puris veniant de paupere recto*

*O vanas hominum mentes, ô pectora multo
Plena mero, quando cælestia numina auaræ
Credidisti, & pro opibus voces audire precantum!
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem veritas saxosa rugera terræ,
Sive iuga mille bouum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabis.*

*Munera grata deo credas, quæ pectore casto,
Quæ manibus sint lata piis, tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam, quæ diis inuisa beatis.
Cuncta regi dices diuino numine rectè.*

*Quod si persistes in eadem mentis iniquæ
Stultitia, ut rectè viuendi spernere leges
Liberias sit visa tibi, nec iura, nec æquum
Esse putes, nisi quod libeat, si denique Christi
Dogmata Pontificis, si spernas iussa, piūque
Consilium: quanto spargetur sanguina campus
Teutonicus? video splendentes ere caernas,
Armorūque grauem sonitum, radiosque tremisco.
Ista monente deo loquimur, iam dira bipennis,
Credite, adest sterilis radicibus addita planta.*

*Dum licet, & venia locus est, temeraria vite
Crimina corrigite, & vestras conuertite mentes*

In melius, precibusque piis orate sonantem

Ut eadem versat mox religionis in hostes,

Et donec vobis longam per secula pacem.

Dicitur est Iouis aquila tecur Promethei assidue lacere: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullumque latrocinium diurnam sociam habere tranquillitatem consuevit, inde traditum est in fabulis, quod igne inuento Jupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum feciatis solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiverit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibusque determinavit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxum, cum nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoræ Vulcanus, quia calor & temperies apra cœli donet fertilitatem, quæ, ut ait Theophrastus in causis plantarum, magis quam ullus labor mortalium operatur. Sic illi omnes diis sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei huc elementa dederunt ventos, pluvias, calorem quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria quæ in honorem Mineræ, Vulcanique & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quam uniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ ubi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, litès, morbi, calamitates, animorumque sollicitudines in manus tradendæ. Atque ut summam colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitæ præsentis perturbationem, auaritiâ cuncta recta subuertere: vitis bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorqueunda putarunt: quippe cum Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prometheum, Atlantem, Cephæum scribat aliosque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiâ locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas

sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucasus, nec Stella-
 tus Cepheus cum vxore, genero, filia traderetur, nisi diuina
 cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxisset. At alij
 ad aliam historiam transtulerunt. Nam Herodotus memoriæ
 prodidit in eo libro, quem composuit de Vinculis Promethei,
 Scytharum fuisse Regem Prometheum, qui, cum sub-
 ditis populis res victui necessarias suppeditare non posset,
 quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in
 vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules cum eo diuer-
 tisset, fluuiumque detorsisset in mare, ita vt non ampliùs in-
 undaret regionem, dictus est interemisse Aquilam, & ipsum
 Prometheum è vinculis liberasse. Scriptum est ab iis qui res
 Ægyptiacas memoriæ prodiderunt, & à Polycharmo in re-
 bus Lyciis atque à Diodoro Siculo Nilam Aegypti fluuium
 aliquando sub exortum canis Sirij, quo tempore per Etefias
 maximè solet intumescere, aggeres dirupisse, atque Aegy-
 ptum inundasse, & illam partem præcipuè cui imperabat Pro-
 metheus. Tanta verò facta esse dicitur inundatio, vt omnes
 ferè homines perierint, quare propius periculo fuit ne per
 desperationem Prometheus sponte vitam cum morte com-
 mutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim cursus Aquila
 fuit vocatus, qui intima Aegypti deuallabat. Fama est Her-
 culem gnauum continuò obturasse eruptionem, fluuiumque
 in suum alueum conclusisse, quare Græci postea fabulari sunt
 quòd Hercules Aquilam occiderit, iecur Promethei assiduè
 rediuuium vorantem. Agrætas autem libro decimo tertio re-
 rum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque inti-
 mam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret,
 locum esse datum fabulæ scripsit, quòd Aquila hepate Pro-
 methei vesceretur: idque Iouis iussu, quoniam imbres fre-
 quentes eius imperum & amplitudinem auerent. At Theo-
 phrastus in quibusdam commentariis scriptum reliquit Pro-
 metheum dictum fuisse ignem ad homines è cœlo detulisse,
 quia rerum diuinarum & Philosophiæ cognitionem primus
 omnium mortalium hominibus ostenderit, primusque oculo-
 los illorum ad illa cœlestia & sempiterna corpora speculanda
 erexerit: cui sententiæ astipulantur ea quæ scripta sunt ab
 Aeschilo: atque scripsit Duris Samius, quòd ita Prometheus
 torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante di-
 camus.

De Atlante.

CAP. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iae-
 etri & Clymenes, vel Afæ, vel Alopes, vel Libyes, di-
 ctum fuit superius. Verum ex hac matrum varietate facile
 conjicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos,
 cum tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis ce-
 lebriorem deferantur. Habuit Atlas uxorem Pleionem
 Oceani filiam & Tethyos, vt patet in libro 5. Fastorum apud
 Quidium:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn,

Qui terram liquidis, quâ patet, ambit aquis.

Hinc facta Pleione cum stellifero Atlante

Iungitur, vt fama est, Pleiadesque parit.

Suscipit è Pleione septem filias, quas vnâ cum matre cum
 Orion per quinquennium infecutus esset: vt cum iis congre-
 deretur, illæ deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis pate-
 rentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter si-
 dera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit
 Aratus in astronomicis:

ἑπτὰ δ' ἐκείναι ὀπαρῆσιν κελύονται,

Ἐξ οὐρανῶ ἰῶσαι ὀπῶσαι ὀρθοσταμοῖσι,

Ἀλκυὼν, Μαστοπία, Κελενώτ' Ἠλίκτητα.

Καὶ Στερόπη καὶ Ταυγέτη καὶ Πότνια Μαΐα.

Septem illæ esse feruntur,

Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa;

Alcyone, Meropeque Electraque diua Celano,

Taygete, Sterope, præclero lumina Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Ταυγέτη τ' ἰσθιαίη, καὶ Ἠλίκτη Πυλαιώπις,

Ἀλκυὼν τε καὶ Ἀστερόπη δὴ τε Κελενώτ',

Μαΐα τε καὶ Μαστοπία, τὰς γείνατο Φαίδιμος Ἀτλας.

Taygete suavis, nigris Electraque ocellis,

Alcyone, Asterope, pariter diuina Celano,

Et Maia, & Merope: genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cum in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ
 nares, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili

vertuntur, collocatæ sint, Atlantidas appellauit Virg. in primo Georgicorum, & sole cum scorpione exoriente, in vndas cum oppositæ sint demergi, inquit in his:

Ante tibi Eæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cum à serpente cæcus obiuisset, quinque illarum ira eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum miseratus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαιλη καὶ Κορῆς, ὑπέφανε τε Κλεία,

Φαίη δ' ἰμερόστα, καὶ Εὐδωρὴ ταιύπελλο,

Νόμας, αἷς Τίδας κελύσσει φύλ' αἰθερόπων.

Phæola, siue Coronis, & hinc formosa Cleia,

Phæoque Eudoreque implexis crinibus auro:

Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt

Alij Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionem, & Aeslam, & Prolyxo: alij Phileto, Thienen, & Proydilen his addiderunt, quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt, & Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed alijs parentibus natas arbitrantur, cum alij Erechthei, alij Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia: quoniam Thales Milesius duas tantum esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragedia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecides, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyës dictus est, vt testatur illud Euphorionis,

Τῆ ταυροκίοντι Διονύτω κοπέσσας,

Hyæ cornuio Dionysō in se.

Alij à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ione, cum ita scribat:

Πλειὰς ἰδὴ ἦε μεσοφῶρα δὲ ἀθίρο,

ὅτε ξιφῆρας Ὠρίων, ὕψοθι δ'

Ἀρκτὸν στίφος' ἕραια χυσιήη πόλιος.

Κύκλῳ δ' παυσίλωσ' ἠκότιζ' αἰώ

Μλωδε διχόρως, Τάδεσ τε ναυτίλοισ

Σαφίστε τον σημεϊον, ήτε εωσφορ

Εως δίκωσ' άσρα.

Pleias medium vadit secans per aethera,

Ensiser atque Orion. at desuper

Postrema cum polo aurea vrsa voluitur.

Ac luna plena mensis medij circulum

Oppleuit. Hyades nauis clarissimum

Signum dedere. & proferens lucem simul

Aurora stellas assequens.

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia, quæ nupit Tegeatz Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in I. Odyss. in his:

Δσα δ' ή δώμασ νηες

Ατλαστ & θυάτηρ ήλοφροσ, όσ τε θαλάσους

Πάσος Γενδα είδιν.

colit atria Diua

Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi

Omnia cognouit pelagi.

Fama est Atlantem nationibus Hesperiiis imperasse, habuisseque responsum à Themide Parnasia, futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. lib. 4. Metamorph.

memor ille vetustæ

Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem;

Tempus Atla venies, tua quo spoliabitur auro

Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebis.

Deinde cum Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petiissetque ab eo vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante, quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus ostendit, ita inquam:

at quoniam parui tibi gratia nostra est,

Accipite munus ait: læuaque à parte Medusæ,

Ipse retrouersus squalentia protulit ora.

Quantus erat mons factus Atlas.

Alij dixerunt, quòd Atlas homo fuit Libycus, qui, vt facilius aëtorum curtus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus

Polydorus tamen dithyrambicus poeta pastorem fuisse, aë Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo lib. 17. quem esse scribit in Lybia extra columnas Herculis procedenti ad finiftram, qui fuit etiam Dyris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: *ἄχεται. ἢ τῷ ἀλός τετα, ἔρ, τῷ ὄρησ. Ατλας. ἐστὶ δὲ σείων ἢ κυκλο-
 τρερε ταίτη. ὁ φηλόν δὲ ἔτω δὴ π λέγεται, ὡς ταί κερυαί αὐτῶ ἐκ οἶα το
 ἔδ ἰδέσθαι ἔδδ ποτε γδ αὐταί ἀπολείπει γένα, ἢ τε ἑρσ. ἔτε χειμῶν
 τῶτο κίρια τῷ ἔρατῶ λέγασιν οἱ ὀπχῶλοι ἔδ. ὅπῃ τῶσιν τῷ ἔρσ. οἱ
 αὐδραστο ἔται πῶ υμοι ἐχρόντο* Extat in hoc mari mons, cui nomen *At-
 las*: est autem ubique per angustius & teres, ita verò sublimis esse dici-
 tur, ut ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Ne-
 que ibi unquam vel per aestatem, vel per hyemem nubes deesse consu-
 zunt. Hunc incolæ cæli columnam esse dicunt in quo monte habi-
 tantes homines eodem nomine quo mons vocantur. Hi populi sunt in
 extrema parte Libyæ ac Mauritanix, qui ex orientem solem
 conuictis insectabantur, quòd ipsos, ipsorumque regionem ra-
 diis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam
 esse inquit, quòd mons Atlas vertice cælum attingat, tanta
 est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatemque arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini
 accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem
 ita attingit Virg. lib. 4. *Aeneidos*:

Oceani finem iuxta, solemque cadentem,

Vlimum Æthiopum locus est, ubi maximus Atlas

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poeta in eo monte describendo, omnia hæc & historicè
 & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis ex-
 pressit:

Iamque volans apicem & latera ardua cernit

Atlantis duræ, cælum qui vertice sulcit:

Atlantis, cinctum assidue qui nubibus atris

Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri:

Nix humeros infusa regis, ium flumi a menso

Precipitant sensu, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vouersus Oceanus qui vel extra vel intra
 columnas Herculis est in extrema parte Mauritanix, Atlan-
 ticum

ricum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, ut Herodorus testatur in Clío : καὶ ἡ ἕξω σιλήων θάλασσα ἢ Ἀτλαντὶς κολομβία, καὶ ἰουδοὶά μὲν πυργαία εἶσα. Atque mare illud, quod exteras columnas Herculis est, Atlanticum vocatum, idem est quod & rubrum. Quamvis scriptum reliquit Plato in Critia, mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam ut in Hesperis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositū, glaciale dicitur, alij mortuū vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. ubi verò prius apparet exoriens Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad austrum est, Aethiopicum & rubrum nominatur. Cū verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritanix, ita ut vertex cerni non possit, at cœlum attingere summo vertice appareat id locus datus est fabulæ, quod Atlas, qui regnavit in Mauritania, cœlum sustineret, ut ait Aeschylus in Prometheus, quem Oceani ita fratrem nominavit:

Ωκεανός. οὐδ' ἄρ' ἐτεί με κασιγνήτη τόχα
 Τέρπ' Ἀτλαντῶ, ὅς περ' ἑσπερίας πότις
 Ἔθηκε κίον ἕσπευ τε καὶ χθονος
 Ωκεὶς ἰρεῖδ' ἄχθ' ἐν δ' ἀγκυλον.
 Ocean. Nos sic profectō, torquet infortunium
 Atlanti inde fratris, ille pondera
 Solam ad cadentem sustinet prægrandia,
 Cœli columnam, totius terræque onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominavit in primo Odysseæ, & unā cū illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, ut est in his :

ἔχ' δὲ τε κίονας αὐτὰς
 Μακρὰς, αἱ γαίαι τε καὶ ἕσπευ ἀμάρτις ἔχουσι.
 habet illa columnas
 Prælongas, cælum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cū montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque amplius apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alij dixerunt Hesperum fuisse filium Atlantis religionē, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repente,

raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus, fabulæ locum dedit, quod in stellam sui nominis sit conuersus, Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significant, explicemus.

¶ Atque illud primum nullo pacto fieri potest, vt Atlas cælum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in lib. 2. cæli, quia si cælum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptum reliquit Zetzes histor. r. quintæ Chil. Atlantem Aegyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cælum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Aegyptios. Atque illa quæ de Hercule Aegyptio Atlanteque dicta sunt ab Aegyptiis, Græci ad posteriorem Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cælum sustentadum Herculi & Atlante parumper datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiam Pleiades & Hyades filia Atlantidis dicuntur, quod ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant, in rebus humanis obseruauit. Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, resque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia: quare Arcades ante lunam, vel potius ante lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quod Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus determinat. Atlantem igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt,

runt, quod nomen ipsum significat: dicitur enim Ἀτλας à particula incrementum aliquando significante, & τλάμι *perfero* & *sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas esse Atlantis Borealem & meridianum solum quidam censuerunt, quòd ab his cardinibus mundus sustineri videatur. Atlantis filix Hyades & Pleiades fuerunt, quia post coeli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorum astris indidit, quod & alij plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocavit Berenices. Proclus in commentariis quos in opera & dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, viresque diuinas illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: ut Celæno Saturni sit anima, Sterope sphærx Iouis. Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurij, Taygete Lunæ: quarum aliæ cum suis planetis, aliæ cum aliis diis rem habuisse dicuntur, quòd Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum:

Pleiades incipiunt humeros releuare paternos,

Quæ septem dici, sex tamen esse solent:

Seu quòd in amplexus sex hinc venerit deorum.

Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,

Neptuno Alcyonem, & se formosa Celæno:

Maiam, atque Electram, Taygetinque Ioui.

Septima mortali Merope tibi Sisyphæ nupsit.

Pœnitet, & facti sola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui, prætermittenda censui in præsentia, quia ad hanc partem suscepti negotij non attinent, nunc de Endymione dicamus.

De Endymione.

C A P. VIII.

Endymion autem fuit Aethlij filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cum tamen alij tres tantum filios inquam, Pæonem, Epeum, ac Aetolum, filiam Eurydicen ex Asteridia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse, Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olym-

picæ nomen dedit. Habuit Endymion filium etiam Ætolum, à quo Ætolia dicta est, cum antea Hyanthis diceretur, ut ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alij Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Itacius cum ita scribat:

Alij dicunt quod Phthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem. quippe cum Acethius Iouis & Protegeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, ut vitæ mortisque sibi esset arbiter, ut traditum est ab Hesiodo, Acethio, Pisandro, Pherecide, & Nicandro in rerum secundo Ætolicarum, & ut scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cælum accepisse: quem cum Iunonem vitare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detruxit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue ut perpetuò dormiret, quem alij Spartanum, alij Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, ut scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attingit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te prætoris esse feueri.

Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cum ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cum Luna laboraret, à qua consopitus putatur, ut eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionem, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cum ita scribat in tertia Æglog.

Ζηλοῦσι μὲν ἰμὲν οἱ ἄστροι ὕπνῳ ἰαίον.

Endymion.

Inuidio.

In nido dulci somno, semperque grauiato

Endymio vi.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶ Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quæ postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ utilitatem & cruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cum dormiret per diem, per noctem, quo tempore ferè exire solent de suis latrebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primùm Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fuebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaëthon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidæque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter ad eò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cum etiam Aeneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Aineas, Τῆρον βασιλόρε, πῦ τοι ἀπειλάς

Τὰς Τῆρον βασιλόρεν ἰσχυρο σίνεπο τάζων;

Aeneas, Τῆρον ἄβρο, quò grandia factas

Quæ Reges inter, replataque pocula lætus

Sollicitus fuerat

Quæ res fortè causa fuit cur Aeneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cum alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cum huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus quòd Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se restati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse utilem, cum maxime Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidæ. At Endymionè relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna
CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maxime omnium deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omneque facultatum, & honorum, amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quòd rerum omnium sit inconstantissima, neque vllò in loco diutius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniæ, quippe cum illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumeravit, quàm Tychem Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vna omnes vario per prata comantia flore,

Candida Scucippe, Phænoque, Electraque, Ianshe,

Melobosisque Tyche Ocyrrhoe præsignis ocellis,

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his.

Αἷματ' ἐκ τῆς γῆραςσας, ἀπὸ βόταχον δὲ χ' ἰχθυον.

Sanguine progeneratam, vi & inexpugnabile numen.

Quamvis scripsit quidam quòd ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poëta: neque Hesiodus quidem, qui deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, ut ita dixerim, & Homeri inuentum, Fortuna, quam permulti scriptores post Homeri

tempora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certe post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas sursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cum libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulenta, hominumque frequentia replere, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat, aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone acta apud Senecam Tragicum:

O regnorum magnis fallax
 Fortuna bonis, in præcipiti
 Dubioque nimis excelsa locas.
 Nunquam placidam sceptrâ quietem;
 Cereumve suum tenuere diem.
 Alia ex aliis cura fatigat,
 Vexatque animo noua tempestas.
 Non sic Libycis Syrtibus æquor
 Furi alternos voluere fluctus,
 Non Euxini turget ab imis
 Commota vadis unda, niualis
 Vicina, ubi cæruleis
 Immunis aquis lucida versat
 Plaustra Bootes.
 Vt præcipites Regum casus
 Fortuna rota: metui cupiunt,
 Metuique timent, non nox illis
 Alma recessus præbet tutos.
 Non curarum somnus dominator
 Pectora soluit.

Atque ut vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, ut ait Euripides in Hecuba:

ὦ Ζεῦ, ἢ Νηῦ, πότις ἢ ἀδράτις ὀργῆς
 ἢ δόξαι ἀνάσσει πλείονα κοινῶν μετέω
 Φαδῶν, δοκῶντι δαμόνων ἐν ἡμέρῃ.
 Τύχην β' παῖτα τ' αἰ βροτοῖς ὀνομασεῖσθε.
 Dicam viros se Iupiter ne cernere?

*An frustra eos inuasit illa opinio,
Quod usquam sis foris dæmonum genus,
Fortuna cuncta eam regat mortalia?*

Alij tantam vim facultatemque fortunæ tribuerunt, ut vitam omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

Παγγιόν ἐστὶ Τύχης μερόπων βίη, οὐκ ἔστι ἀλήτης,
Πλάττει κὲ περὶνέ μισοῦσα πέμβουρον.

καὶ ἔσθ' ἄλλ' κατὰ γυῖα πάλιν σφαιροδὸν αἰετῆ.
Τὲς δ' ἀπὸ ἧσ' νεφελῶν εἰς αἰδῶν κατὰ γῆ.

*Vita hominum ludus Fortunæ est, & miser error,
Inter pauperiem nauigat, inter opes.*

*Atque pilæ in morem nunc hos ad sidera tollis
Elatos, & nunc tartara ad ima iacis.*

Quamuis idē postea Euripides factus sanioris mentis, vel minus insanā personā introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illamq; deorum ministram:

Θεὸς μὲν ἦν ἡ ἀσέβητος Ἡλέκτρα Τύχης
Ἀρχηγέτας τῆς δὲ, εἶτα καὶ μετώπιον
Τὸν ἧσ' θεῶν τε, τῆς Τύχης δ' ἑσπέρην.

*Deos putato Electra fortunæ prius
Istius autores fuisse: postea*

Laudato Fortunæ ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis fortunam vnā esse è Parcis, quæ potentia cæteras sorores antecelleret. quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit.

Εἰ σοὶ γὰρ βίησ' ἑμῆσ' παμπολιεύς ἔστιν.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam:

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his, in oratione ad epistolam Philippi: *μεγίστη γὰρ ἐστὶν, μέλλων δ' τὸ δλον, ἢ Τύχην ὅτι πρὸς ἅπαντα τὰ ἧσ' ἀνθρώπων ἀσέβηματα.* Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortunæ ad omnia hominum negotia. Cum de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiaque tribuit, quantum posteriorum plerique, quippe cum diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputare cœpit: quare Plutarchus in libello de Fortuna Romanorum multa cogno-

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ perfimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententiæ:

Longissimè à sapientia Fors disidet:

Sed multa perficit ræmen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζῆς γὰρ τοῖς πῶ τάλας τοῦ θάρσιστος ἀνοσιῶ ἀλλὰ.

Ἄλλοτε μὲν πλεῖστον, ἄλλοτε δ' ἔσθ' ἐχθρὸν

Impiter huc illuc inter dum pondera flectit,

Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclare scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potius, quàm temeritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, obliterceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: seretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasser, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occulta naturæ causis quereremur, cum quis agit inconsideratè: multaque propter suam patiatur inscitiam, vt nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aus tam occulta via est prudentiæ, et alta futuri

Vt solis sit nota Deis series: ratione

Et trahitur certa venturi temporis ordo.

Aus si non stetit mentes vis ætheris alti, et

Ingenium sit cuique suum Fortuna: miselli

Erramus cæci terra caligine mersi.

Nec quicquam rectum certa ratione modoque

Conamur, velus in tenebris erramus, et ipse

Deteriora capi contingit, ac optima sordent.

Candida nigrescunt, nigrantiaque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum infidet, sæpiùs illi admonendi sunt, quod

Nullum numen abest si sit prudentia: sed se

Nos facimus Fortuna Deam, caloque locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus opinationem hominum securus, ut est in Messeniâ Pausaniæ, ædificandis templis fingendisque simulacris ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyræos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cum altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilocus significare voluit, qui anum dextra flammam, ac sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cum perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multique viri boni sint inopes Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac tirubans dicta est, ut patet ex his apud Ovidium in lib. 2. de Ponto:

Pasibus ambiguis Fortuna volubilis errat,

Et manet in nullo firma tenaxque loco

Nam malus est dæmoni plane credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniumque: brutorum propius accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

Ὅν λόγον, εἰρήμων οἶδ' Ἐὐχῆν, μερόπων τυχεραῖν
Τοῖς ἰδοῖς ἀλόγως γέμεσσι συνεγρόν.

Μαῖνον τοῖς ἀδίκουσι βίησι, μυσῆϊ δ' ἀρχαῖος
Ὡς ἔπειθε κλυτὰν τῶν ἀλόγων δῶρα μιν.

*Improba non nouit leges à Fortuna, modumue,
Sed semper quò fert imp tus illa ruit.*

*Illam odit plerumque honos, blanditur iniquè,
Et monstrat quæ sint robora stultitiæ.*

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadam perpetuò circumvolui, ita ut nunquam in eodem loco diutius persisteret, ut in eo versu significauit Tibullus in 1. Elegiarum:

Versatur celeri Fors leuis orbe rotæ.

Et Ouidius secundo de Ponto:

Scilicet indignum inueniam rarissimè ducis

Te fieri comitem stantia in orbe Deæ.

Quod ideo fictum est, quoniam non solum ea quæ bona hominum sunt, assiduè subuertuntur: verum etiam quia consilio incerta est ratio, cum multa sint quæ nullo pacto præuidere possimus, ut nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum & integerrimum causi-

causidicum, singularisque eruditionis & integritatis virum
Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Non dum onerata raris cum staret vincula sereno

Aethere, & insani tacite pellacia ponti

Alliceret puppes, quosies retinacula nautas

Inuitos tenere, suis ubi compedis aeta

Demeret Hippoades rapidis iam vincula ventis?

At contra: quosies qui vincula fremensibus undis

Soluerunt, vastum nimbis tollensibus aequor,

Mitia pacatis fulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum caecam faxissent antiqui, in curru vehi
solitam dixerunt, qui ab equis caecis trahebatur, ut ait Qui-
dius in epistola ad Lipiam:

Fortuna arbitriis tempus dispensat ubique;

Ille rapit iuuenes, corripit illa senes.

Quaque ruit, furibunda ruit: totumque per orbem

Fulminat, & caecis caeca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuicia, tot lamenta-
tiones, tot querelas mortalium in se audiat: quam ab homi-
nibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina admi-
nistratione tam nefarie pro stultitia nostra quereremur, in-
troducunt fuisse iudico. Hanc caecam, hanc stultam, hanc
temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem,
hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene ac-
ceptis perraræ sunt gratiarum actiones, ac frequentissimæ pro
calamitatibus contumelias & obiurgationes. Hæc eadem
tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri
temporibus accepit, ut Iupiter de caelo ab ea propè fuerit
detrusus, omnemque rerum administrationem sceptrum
ipsum è manibus illa Ioui propè extorsit, sicut crediderunt
insulsi homines.

¶ Atque ut summam dicam, nulla alia de causa excogi-
tatum fuisse fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi ut
hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane
nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent.
Nam cum quid aduersum accidit illud diuino consilio eue-
nire constat, cum omnia à Deo proueniant. Quod si homi-
nes omnes sapientes essent, facile cum eo viro optimo dice-
rent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non & ma-
la sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cum pro-

acceptis malis doleamus, nonne præstat de vano nomine Fortunæ, quàm de diuina prouidentia queri inde fit vt quibus res è sententia succedunt, fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem, at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVit Apollo, vt diximus, Latonæ Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theog.

Ἀπόλλων ἢ Ἀπόλλωνα ἢ Ἀρτεμιν ἰοχίαιραν.

Ἰμερόντα γόνον ἀεὶ παύτων ἑρμείων,

Γέναιτ' ἀφ' ἀγχιχόου Διὸς φιλότιπ' ἠγῶσα.

At phæbum peperit peperit Latona Dianam,

Pignora cunctorum que sunt clarissima diuùm

Cælicolùm regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouid. se è Ioue natum esse:

mihî Delphica tellus,

Et clauos: & Tenedos, Pænopeaque regêa seruis:

Iuppiter est genitor:

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα ἢ ἢ Ἀρτεμιν Διούσῃ ἢ Ἰσιῶν λίγχοι ἢ παύδης. Ἀλλὰ ἢ Ἐσφὸν αὐτοῖσι ἢ σὺν ἑσφῶν γῶιδαι. Apollinem ac Dianam Dionysi & Isis filios esse diuùm Latonamque illorum fuisse nutricem, cum illos seruauerit. Nam Latona cum esset ex octo diis Aegyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruauit, cum in insula Plote siue naxos ab impetu Typhonis Osiridis filios quærentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuant, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postridie cum spoliatum fanum viderent ij, qui Delum incolebant, grauius ferebant: est enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem fuisse inquit, quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his:

Κεκλημμένη πρὸς μακρὸν ὄρη, ἢ Κνώδιον ὄχθον,

Ἀγχατάτω φολιῶν, ἢ Ἰνώπιον πέδραις.

In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,

Inopæ ad primas ripas, palmæque propinqua.

Et Ouid.

Et Ovidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeri structam de cornibus aram

Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas tum etiam steriles permultas. Plutarchus in vita Pelopidae in civitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibique esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: mon-temque Delum nomine, atque illa quae de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortum perducī. Sed ut res magis perspicua sit, verba Plutarchi adscribenda duxi: *μικρὸν δὲ ἴσθμῳ τῆς ἑλλ., νῆος ἔστιν Ἀπόλλωνος Ἐτεργεαίς, ἣν καρτεῖον ἐκλιθεὶς μύθος ἢ πάλιν πόλιν ἔχοντι, ἀλλ' ἄρχη ἦν Μυδικῶν ἡμερῶν. τὴν πορφυρεῖαι Ἐ-χικεμένης ἔχοντι. Ἐταύθων μολογῶσι τὸν θεὸν ἤρῃσθαι, ἣ τὸ μὲρ πλη-θύνει ὄρεσθαι, Διὸς ἡγαλείων, ἣ πορφυρεῖαι καταλήγουσιν αἰ τῶ Μόλαις ἡκατοχόσας. ὁπίσω δὲ τῆ ἰσθμῶ δὴα ῥήγματος πύργου, γλυκύνητι, ἣ πλῆθει ἣ ψυχρότητι διαμαρτυρεῖται, ὡς τὸ μὲρ φοίνικα, τὸ δὲ ἑλαιὰ ἄρχη καὶ ἰομαζοειδῶν, αὐτῆς μεταξὺ δύνει, ἀλλὰ ρείθρων, τῆς θεῶν λοχὸδείσης.*

Nec longè hinc sane distat Apollinis Tegyrei templum & oraculum non multo iam tempore eversum, quod usque ad Medorum bellum cum praesideret summa rerum Echecrates, uarietinis ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices undè Melanis fluij essant. Post ipsum templum gemini fontes sciant, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Olyuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duo fluen- a ueteri pondus Dea deposuerit. Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3. de natura deorum, his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem athe- narum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia: quem Arcades Nomionem appellant, quod ab eo se leges ferunt acceperisse. Atque cum tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnesque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mu-lieribus: ex Aethusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è

Corycia nympha Lycorum, è Thyia, vel, vt alijs magis placet, e Melæne filia Cephissi Delphum, ex Achachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum, è Cyrene nympha Aristæum: ex Euadne Iamum vatem, à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum in ignem iacientes, quod alij maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Charonem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Atria Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxum, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Caramantem Ismenium, & Acrephum, à quo Acrephia vrbs Bœotia: futurus erat pater etiam è Castalia nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha Xeuixippum: ex Asterie Idmonem, è Sinope, Syrum: è Cia Lycaonis, Droyem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tanarum vatem ac diuinatorem, & Ismenium è Calliope, Orpheum & Hymenæum & Ialenum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Achachallide Delphum, qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sunt antiqui Iouem cum vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas rectà & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternam facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione, Philammonem. Amavit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara. & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Lapitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemon, Pythacus, Caramantes, Acteus, Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filij, & Chius ex Anatheippe, à quo insula vocata fuit, amavit & Bolinā nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximum abiicit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promontorio è Peneo Oceani & Tethyos, à quo si, dictus est Thessalia, è Creusa natus est Hypseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit Lapithes ducta Orsinome Phorbantem & Periphantem suscepit, qui cum in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter

ter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauius ferens Apollo cum vicisci non posset Iouis in se iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iuppiter Apollinem e caelo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Αδμῆτ' ὃν ἀφίκουσι Φεραϊῶδιν, ὅ ποτι Πάγαν

Θητῶων ὑπέκει Διὸς ὃν ἠλθ' αὖτο μύλων,

οὐκ ἔτι Κύκλωπα ἀμμημαλίπυσι οἴσει

Ἐν ὀδίτοισιν ἔτ' ἄλλ' ἄσκητῆς εἴνεκε λώβης.

Inde Pheris Admetus adest: seruauit Apollo

Huic olim, cuperet vitare is cum Iouis iram.

Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,

Atque neci dederat Aesclepi pignoris ergo.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium vicui necessariorum mortalis omnium miserrimus factus operam suam Admeto Theffalix Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alij maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

Καὶ ἄγχι Πάλλαν

Ἀνδρῶν χάριμα φίλοις,

ἄγχιτον ὀδύρα μύλων.

Et clarum Apollinem

Viris letisiam amicis,

Propinquum custodem ouium.

quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta post modò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenij & industriam ipsius Apollinis. Huic eodem die natus Mercurius vesperi boves surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

Ἡδ' ὅ γε γαρονὸς μέγα ἦμα π' ἐγκιδάειζεν.

Ἐσπέρῃ ὅ βῆς κρείτε ἐκθόλιξ ἀπόλω.

Edium is mane est, citharam pulsauit eadem

Luce, boves Phæbo celauit vespere aptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriumque minis terere conaretur, vt boves per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in Carm. i.

Te boues olim nisi reddidisses
 Per dolum amotas, puerum minaci
 Voce dum terret, viduum pharetra
 Risit Apollo.

Cum Pindarus oues, alij boues pauisse Apollinem inquam,
 Callimachus tamen in hymno in lauacrum apollinis equas
 illum pauisse asserit in his,

Θείον κ' Νόμιον κικλήσκοντο ἔξ' ἐπὶ κείνῳ
 Ἐξ δ' ἐπ' Ἀμφρυσῶ ζῶνέ ποδας ἵστασιν ἵππων.

Dixerunt Nomium Phazbum, ex quo tempore ad vndas

Amphrysi Deus egit equas pastum ille ingales,

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnâ cum
 Pale, vt ait Virgilius in Aegloga quinta:

Ipsa pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tercio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus

Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestū sit animal gre-
 gibus & armentis, Apollinis tamen armēto pepercerit. Ast ego
 crediderim, vt inimicum animal mactari solitum armentorum
 Deo eadem causa qua sus Cereri & caper Baccho immolatur.

Alij crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse, quia calor
 rapacitas per illū significatur, sicut coruus eidem erat sacratus
 ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cum nūc clara, nūc
 rauca voce vteretur pro mutationibus temporū. Arati tamen
 enarrator ob præstantissimum oculorū acumen sacrū Apollini
 perspicaci existimari censet. Sic, n. inquit: ὡς γὰρ οὐκ ἐστὶ μακρόθεν
 ὅτι ὄρεν δὴ αὐτῶν ἢ τοῦ δὴ κ' ὁ λόκος ὄξυδερκὴς κ' διὰ τὸ ὄξυδερκὴς αὐτῶν
 ἀποστήμιστον αὐτῶν τῆς Ἀπόλλωνι. Vt enim ille cum procul extiterit, ta-
 min præstet perspicere, sic lupo magnum est aciei acumen, qui etiam quo-
 niam est perspicax, Apollini sacer vicitur. Hic idem Deus mox
 cum ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus
 disco certaret Hyacinthum imprudens occidit. vt ait Ouidius
 libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

Ψιλοθρόν, κερτόν τε δίλοθρόν Τ' ἀκίθη,
 ὅν θ' ἴσθ' ἑρμύσθ' ῥ' αἰετοῖσ' ἔκτα,
 Πυθία βαλὼν περπαρῖδεν Ἀμφικλῆς ποταμῶ
 Πρωθῆβω Τάκινδον, ἔπει σὸν ἔμπιστε κόρη.
 Πίπτε ἀφαλόμην, νάτων δ' ἤραζε κελύμα.
 Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,

Quem

*Quem Phœbus luxit, quod nolens fortè cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentem, gelidas Amyclæi ad fluminis undas.
Hic etenim saliens percussis tempora diuisus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.*

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi a pollo vnâ cum Neptuno, cum ambo rerum necessariorum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyrae: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

*Ilion aspicias firmataque turribus altis
Mœnia Apollinæ fructa canore lyra.*

Neque solum extruendis muris Troianis cœmentum & lateres a pollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyriathi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cum esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem: qui cum seuerius imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperij dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cœlo in terram deiectus ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphitysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum *νομάρχας* siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus utilitatem suorum Reges antiqui procurabant, atque vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum *νομάρχας λαῶν* vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cum ab eis qui curant armenta translata sit, postea locum dedit fabulæ. Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab Ægyptiis Dij habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit atque inquit

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonicus, qui cum fuisset poeta praestantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunæ & solis cursu, deque generatione animalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psamathe nymphea, quam alij neptem, alij filiam fuisse Crotopi asserunt: quæ cum ex occulto concubitu apud Nemeum fluvium peperisset infantem, illum Linum appellavit, quod antiqua Argivorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patris canibus expositum ac lanatum fuisse memorant, alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, ut quidam putarunt. ego verò crediderim, quod illa planta solem maximè amet, cum in locis frigidis non nascatur. Quod illi sacer sit, ita Theocr. ait in Hercul. Leonida.

Χλωρίτ' ἀγρίων ἄπολλοιο ἄπολλοιο νομίω,

Ἴσον ἀγρὸν ζεῖν, τελευτάτοις θεοῖς.

At vivens oleaster Apollinis ipse sacratus

Ac pius, coma sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musca fuit Apollinis inuentum, illi consecratur etiam cicacidas, canorum omnino animalis genus existimant, & fiduciam piscem, ut vocam Mercurio, triglem Hecate, phalaridem siue aquam Veneri, fusaneos Dionysio, & vitulum marinum, pompilum Neptuno; mulum Dianæ, ut ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & civitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Atheniensibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, ut his verbis testatur Thucydides:

ὅτι οἱ παλαιότεροι αὐτοῖς ἢ ἠδ' ἀδελφῶν ἢ πολλὰς χροῖας ἔπειθ' ἡλικίας τε λιγὲς ἐπαύσαντο φορεῖν, ἢ χρυσῶν τετραγῶν ἐν ἑσφ' κροκέοις ἀειδέμενοι ἢ ἐν τῇ κροκῶν τετραγῶν. Atque antiqui qui inter illos divitiis præstiterunt, nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum cicadarum corymbos ἐ capillis capitum dependentes. Verum rem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator in his: οἱ μὲν γὰρ ὄτατοι ἢ δ' ἀδελφῶν τετραγῶν

χρυσοῖς ἐν τοῖς τοῦ περὶ πλῆθυσιν ἔχον, διότι οἱ τέρας μουσικῶν
 ὄντες, ἀπέκριντο τῷ ἀπὸ δαίμονος, ὅς ἐστιν περὶ τῆς πόλεως. *Ani-*
quisimi Atheniensium aureas cicadas capillis implicitas gesta-
bant, quoniam cum musica sint cicadae, sacrae sunt Apollini: qui
patrius est Deus illius civitatis. Hic Deus etiam celeberrimus
 fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eoque maxime om-
 nium deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habe-
 batur: cuius taberna quaedam & officina responsorum diu-
 tissimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reli-
 quit Lucianus in dialogo de astrologia, virginem quandam
 apud Delphos prædicendi munere functam fuisse: cum ta-
 men draco esset sub tripode, qui vocem emitteret. Fabulan-
 tur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane
 didicisse, ut ait Apollodorus libro primo in his: *Ἀπόλλων ὃ*
πῶν κερτυκῶν μεθὼν ἀπὸ τοῦ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβροτος ἦκεν εἰς Δελ-
φὸς χρυσομαδίῃσι τότε Θυμῶν. οἷς ὃ ὀφραγὸν τὸ μαρτεῖον Πύθων
ἔφει ἐκάλουε ἀπὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, πῶτον ἀελοῶν, τὸ μαρτεῖον
ἀφελαιμῶσι. Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis &
 Thymbris Nymphæ filio percepta, Delphos se contulit, quo tempore
 Themis dabat responsa. At ubi illum Python serpens impediret quo
 minus penetraret ad hiatum, eo casu Apollo loco oraculi ipse po-
 situs est. Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos
 aureus; sub quo serpens in adyto templi Apollinis Delphi-
 ci, è quo loco responsa dabantur: atque hic tripos hac de
 causa illi dicatus fuit. Fama est, vt testatur Plutarchus in
 Solone, Milesios hospites nonnullos à Cois piscatoribus
 aliquando emisse retium iactum, & certa mercede con-
 uenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepissent, id esset
 hospitum Milesiorum. Aureum itaque tripodem reti anne-
 xum traxerunt: quem ferunt Helenam, cum Troiam nau-
 garet, iussu oraculi in eo loco deposuisse. Deinde cum nata
 esset controuersia de illo tripode inter piscatores & Mile-
 sios, ciuitates ambæ causam illam publicè susceperunt,
 donec ad arma ventum est. Deinde cum vtrique Pythiam
 consulissent, responsum tulerunt sapientissimo omnium
 tripodem illum mitti oportere: tum omnibus assentienti-
 bus Cois, qui pro illo antea decertauerant, tripos ad
 Thaletem Milesium defertur, vt ait Laertius in eius vita:
 quem tamen Thales ad Biantem, vt se sapientio remi-
 sit: & ab eo rursus ad alios eodem pacto transmissus, demum
 ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur : quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primùm fuerit delarus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mòx ad Biantem denuò remissus Apollinì Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos, vt est in lib. ↓. Illud vas vel æneum, vel aureum quòd tribus pedibus fulciabatur ansaque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alij seruabantur ab igne intraði, atque *τρίποδες ἀιάσματος* dicebantur oblatis siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

κὼι τρίποδες ὠπώεσσα φέρειν.

Et tripoda aurium ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus utebantur in sacris, dicebantur *ἱμπερὶστῆται*, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta:

τὸ μὲν νικώστων μίγαν τρίποδες ἱμπερὶστῆται.

Τὸν δὲ δουδὸν ἐξέλοιν ἐπὶ σπῆτι πόν Αχαιῶν.

Imposuitumque igni victori das tripodem quem

Bis senos superare boues rebantur Αχίυι.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alij tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quòd mergebatur Phœbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quòd videtur testari Callimachus in la-uacrum Dianæ:

ὄππο μοι Πυθῶνι μίγαν τρίποδῆσ' ἔσπυε.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alij vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriz proditum est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborem consecratam fuisse, qui laurus præterea dicata putabatur, quòd nympham Daphnæ ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuvene imberbi ac præualido delectaretur, ferunt Leucippum fuisse inuitatum cùm cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone cùm esset indutus veste mulie-

bri, idque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cum recusasset Leucippus, fuit deniq; protractus, ac deprehensus virginem ementitus à locis Daphnès iaculis & pugionibus confossus interiit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solum quia Ladonis filiam ab Apolline adamatam in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorph. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cum arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Aetius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadem causa fuit cur Lunæ simulachrum laureum ramum teneret, per quem calorem vnà cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulminè minimè tangitur. quare fuit ἀλεξίγενος dicta, siue arcens ac repellens mala, neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet. eius odor ad vitandam pestilentiam commodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinarum dormientium posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebanturque lauri foliis vesci, quod vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, resque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Aetolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarij fuit sacerdos, scriptum reliquit in Aemonia primùm apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

Πολύκι δ' ἢ οἶνος ἀμυγῆ πόσιν, ἢ ἄπ' ἀράων

Τελπίδου, ἢ δάυκοιο ἀέγγι. ἐν ναυλία κέρλας.

Vel purum vitis posum fer, vel dato lauri

Aemoniæ, pastinacamque, aut caulia cædens.

Apollinis Ismenij diuinationo non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbuistorum virgas, quod genus vacciniij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertie compositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum vitæimarum ignibus impositarum, si rectè inciderentur: cum aliàs

aliàs astragalus super mensis impositis deorum vaticinari mos fuisse. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archæus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramum gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

καὶ μείλις λάζιο νέον παραστρέα δάμων

Μαίην ἐνὶ ζώοισι γαστρομίον, ἢ ἐν Ἀπόλλων

Μαυσουίας κορυθαίφῃ ἐθήκετο, πρὶν εἶμυν ἀδελφῆ.

Inde novum fructicem sterilis tu sume myricæ.

Quæ vates veneranda viros est inter. Apollo

Iura virum huic tribui, venturaque dicere clarus.

Fama est Democritum non solum solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aves quasdam nominare solitum, è quarum sanguine commisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, avium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quosdam aures lambentes visos, quare ille postea sermones avium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum avium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeris lætantes intuitum dixisse presentibus non paucis, illos significasse ceteris a sinum colapsam, milium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberimè pascerentur. Illud cum visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc divinationem Romani cum ad libros Sibyllinos & extra Tyrthenorum & auguria & signa de cælo retulissent, cæteras omnes divinationes aboleverunt. Erant autem multi modi divinationum apud antiquos, siquidem vel volatus avium, vel observationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus avium, vel extra victimarum, vel signa de cælo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa deorum, vel somnia,

vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant
ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere foret
supervacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo de-
scripta in Argon. vt patet ex his:

Ἀμφὶ δὲ μωρτεῖνς ἰδέλω πολυπέρας ἔρμυς

Θηροῖν τ' οἰωδὸν τε, καὶ ἢ σπλάγχων θέσις ἔστιν

Ἡδ' ὅσα θεοπίθων ὄνειρον ὀλοισι ἀτρύποις

Ψυχῶν ἐνημερίων, ὅππῃ θεοκαλυψάμην ἦτορ.

Ζημερίων τετραπῶν τε λύσας, ἄστρον τε πορείας

Perdidici leges multas, ac munia vatum,

Quæ volucresque feraeque docent, quo conuenit exta

Esse modo: quæ diuinent insonnia mentes

Mortales vt habet sopor, & leuis irrigat artus:

Prodigijs quæ conueniunt: monstrisque medela,

Portentiisque Deūm, qui nobis sidera monstrunt?

Nam & Virg quosdam numerauit in 3. Æneid. hoc pacto:

Troiūgena interpret Diuūm, qui numina Phæbi,

Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,

E: volucrum linguas, & præpeiis omnia pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerumque futurarum coniectores
Apollinis filios antiqui esse existimaunt: quippe cum The-
stor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaïæ filius sit
creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Mantus, à quo etiam Mo-
pso victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem suum
obiit. Dicunt enim oraculi responsum datum fuisse Calchan-
ti nunc esse sibi pereundum, cum in vatem peritiorum inci-
disset, qui in Colophonem cum Amphitoco, vel vt alij volue-
runt cum Antiloco, Perolipate, Leonteo, aliisque quibus-
dam ducibus profectus post euersum Ilium incidit in Mop-
sum. Hi cum ambo in contentionem venissent de ficu agresti
quotnam ficus haberet, respondit Mopsus decem milia, medi-
nam vnā, & ficum præterea, quam rem attingit Hesiodus his
caminibus:

Θάμματα ἔχει καὶ θυμὸν, ἐρετὴς ὄσθ' ἐλευθέρις

ὄσθ' ἔχει, μικρὸς ὅσθ' ἰών' εἴποις δ' αἰ' ἀειδήμας,

Quot grossos hæc ficum habet miror, licet illa

Parua sit: an numerum posses mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

Μέγιστοί εἰσιν ἀειδήμας ἀτὰρ μέγιστον γὰρ μέδιμον.

Εἶς δὲ πλεονάζει, πῶν ἰπελάθωμι ἢ καὶ δωαίω;

Ὡς φάτο, καὶ σφιν ἀειδήμας εἶδ' ἰτο μέγιστον.

Καὶ τοῖς δὴ Καλχάνῳ ἔπιθετο δαυδά τοιοῦτο ἔπος·

Mille quidem decies numero: mensura medomni est.

At superest vnus, quod non percurrere posses.

Sic ait, est numerus verè hinc comperius eorum.

Calchani eterno clausi mors lumina somno.

Illis vero collectis ita re ipsa numerus, vti dictum fuerat inquitus est. At contra interrogatus Calchas de sue praegnantis praetereunte quoc gestaret in vtero, & quando esset partura, & quibus signis, obmutuit: dicente Moplo decem, & inter hos vnum tantum marem gestare in vtero, & esse cras parturam initio horae octavae, & marem totum nigrum, ac tres foeminas transuersè albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab vngula ad genū vsque. Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, maeroris impatiens vitam finivit, quamuis hæc divinationes, vt ait Apollonius Atalicus in lib. 2. compositionis, tanquam infidæ ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis, quæ fiunt per physionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamè oracula veritatem expresserunt, quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiã veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus, atque Apollo quidem sic:

Θιπὸν ἔλω καὶ σάρκα, σαρὸς τετρατάδρον ἔρρις·

Αὐτὸ ἔσοθ' ἡ δὲ μὴν κριτὴν ὄψαις σικκὰν ἀβέης·

Γόμφους ἢ σικκὸν μοσι πικρὸν ἀβέηκτος τελεότιον·

Namque caro mortalis erat, diuinaque facta;

Chaldeis sed iudicibus per tela reuoluitur

In ligno, clausisque tulis post sumum acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

Μετ' ἔσθ' ἢ ἀλάστοις ἔσθ'·

καὶ χελιδὼν ἔριμ' ἔσ' ὠκύς, ἢ κωζὸς ἀκωίς,

καὶ τυφλοὶ βελίφροι, λαλῆτες ἢ λαλίοντες·

Consurgent extinctorum mox corpora, laudis

Cursus erit velox, surdusque exaudiet, atque

Prospericiant longè cæci, multique loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantum, quorum celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo, quorum ita fecit mentionem Eschylus in *Eumenidibus*:

κἀγώ τε χρισμῶς, εὖδ' ἑμᾶς τε κὺ Διός,

Ταρβέειν κελδῖω.

Oracula ipse cum Iouis, tum dein mea,

Considerare impero.

Verumtamen idem Aeschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue prius accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, ut est in his carminibus :

Στίλλειν ὅπως τάχιστα ταῦτα γδ πάτερ

Ζῆός ἐγχεθεὶ Δελφία.

Certissime huc venire : namque talia

Apollini pater loquenti suggerit.

Quamvis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus Aegyptiis qui Græcis Apollo : cum Isis siue Ceres, ut quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Ἀπολλῶν à Delphicis, quia cum prius Neptunus Delphis colebatur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron :

Τὸ πηλοποιῶ γαπίδων ἀμειβόμενος.

Locum Dei mutantis atque mania

Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cum prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantum molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus : quam causam & cantus, & cur dicati Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tuscul. disp. Itaque commemorant ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt : sed quod ab eo diuinationem habere videantur, quia providentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cum vel mille aureos lateres Cræsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, ut testatur Zetzes histor. ut aurea tota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, ut videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes :

Et modò porticibus spatior, modò munera Regum

Mirror, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè
emitten-

emittendarum peritia, quod his verbis significavit Ouid. li-
bro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opifexque per orbem

Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem,

Τέχνη δ' ἀμολαφής ἦτις τόπον, ὄσον Ἀπόλλω,

Κεῖν' οὐ σὺ δὴ τῶ ἔλαχ' αἶσα, κεῖν' οὐ δόιδεν.

Φοῖβον γὰρ κ' ἔζον ἑπιπέπται κ' ἀοιδῆ.

Κεῖν δὲ θρία κ' μενεΐ· ἐν δὲ ἰο Φοῖβε

Ἰν' ἑπὶ δὲ δάκτυλιν αἰάκλῃσιν θαλάσσει.

Arte magis varius nullus, quam clarus Apollo.

Sunt ille artifices cantus curae, ille sagittas,

Ille arcus curat, pariterque oracula, vaies.

Suffragia, ex illo didicerunt funera primùm

Differre, & gelide vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea
habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & sem-
per esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine
prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

Χρῆστα τῆς πόλλωσι, τοτ' ἰδύτον, ἦτ' ἐπιπυρρῆς,

Ἡ πελύρη, τό τ' ἀμμα τό Λύκποι, ἦτε φαρίτην,

Χύστα κ' τὰ πῆδλα, πολύχυσον γὰρ Ἀπόλλω,

Καί τῃ πολυτεταῖον Πυθῶνι κα τικμύρασι,

Καί μιν ἀεί καλὸς, κ' ἀεί νότον ἔποτε Φοῖβε

Θηλείας ἢ δ' ὄσον ἐπὶ χυῖον ἠλθε παρειαῖς.

Aurea sunt Phæbo hæc: vestique, & fibula in illa

Tum lyra, tum chordæ, ex humero pendensque phærra.

Calcei & ex auro utrique, auri diues Apollo est,

Possidet is multa: quod Pytho offendit, & idem

Formosus semper, semper inuenisque nec illi

Femineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scriptit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum

vocatū fuisse Pythiū, quia Typhonem sagittis interemit: qui

solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit;

nam πύθωνος putrescere significat, vt est in his carminibus:

Ὁ δ' ἐπ' ἔτατο φοῖβον Ἀπόλλω,

ἐν ταυθεῖ ἰὺ πύθων ἐπὶ θύων βωριακέρη.

sic inde precatur Apollo est:

Putrescat tellure iacens, campoque feraci.

Tum idem paulò post,

ἔϊ ὃ εἰσάκτω

ἄ ἱ ἱ

Πύθωνος καλῆσιν ἰπότημον ἔνεκα καὶ δε
 λῶν πύσσι πέλαρ ῥῆσθ' ὄξ' ἄελιοιο. *inde vocarunt.*

*Python hunc regem cognomine, percussit illic
 Quod monstrum radiis, & claro lumine solis.*

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno proculsa
 natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Ty-
 phonem, ut scripsit de illo Nicander Colophonius in his :

Ὡς ἄρα φαίνονται ἴμασι χθονα χεῖ παχείη
 κινῶν ἅ' ἄρα γῶν περιεβήσθ'.

*Sic effata grauis percussit robore dextre
 Tellurem: motumque solum est tum fertilis agri.*

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumi-
 ne, quod fluit ad radices montis Parnassi, ut ait Dionysius in
 libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in lib. Metam.
 Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ
 non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt instituta,
 ut in his scribitur,

*Instituit sacro celebri certamine ludos,
 Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.*

Celebrabantur autem hi ludi vere incunte ab omnibus Cy-
 cladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in
 his carminibus :

Ρύσια δ' ἀπόλωνος χερσὶ ἀργυρεῖν ἅ πασσι
 Ἀρχομένων γλοκαρῶ νιοῖ εἶαρ, ὅς τ' ἐν ἔρεσσι.
 Ἀθροσίων ἀπιδόθε κύλει γυρωσὶ ἀνδῶν.

*Instituere choros omnes, victoribus a quando
 Grata fuit, cum iucundum ver incipit, & cum
 Arboribus dulces nidos subtexit ædon.*

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos
 pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in
 Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cum effugisset
 tempestatem, quæ Græcis ab Illo redeuntibus immissa est,
 apud Træzenios templum Apollonis Incensoris dicauisse,
 & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat anti-
 quissimus mos ut pulchrior ex omnibus hymnis qui offer-
 rentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus
 ad citharam fuit institutus, & aulædorum atque tibicinum
 certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio subla-
 ta, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis
 exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum
 studia,

studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò post repudiata fuit ars aulædorum, & ex his ludis exclusa, quia iniucundum quiddam & triste præ se ferrent, cum elegi, funebresque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib. i. Metamorph.

Huic iuuenum quicumque manu, pedibusve, rotæve

Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem,

Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta: ubi ludos Deli instituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis muratis mansit tamen consuetudo, vt omnes victores vbicumque essent, palmam manibus gestarent, vt ait Paul. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum præmiorum, idque eam ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verùm de his ludis alio loco pluribus fortasse pertrahabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cæsum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Pythus (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, vt in Phocicis inquit Pausanias. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines syluestrib. fructibus viuentes ac ferarum more, mansuefecisse: atque id contigisse in Delphi primum, mox ad Panopeam urbem profectum crudelissimum & violentum tyrannum Tityum interemisse, audisseque è Parnasis hominibus alium esse tyrannum non minus hominibus infestum Pythonem nomine, atque cognomine draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cum Io Pæan, clamitatum esset, quod M te Apollo significat, mansit postea consuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan. conclamaretur, vt est illud Ouid. in secundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan.

Dædis in casses præ læta mea.

Inde Pæanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille

plerunque quia à Sophocle seruator in hoc carmine in Oedipode Tyranno :

Ἰσὶ Δάμιο Παισί.

Ite Delia Pæan.

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cum coepissent igitur Pæanes in Apollinem cantari, coepit & Apollo vocari, Ieus, in Eueius Bacchus. Alij igitur in Ἰσὶ τῷ Δάμιο, hoc est à medendo, alij ἢ Ἰσὶ τῷ Ἰνέω, à mittendo scilicet dixerunt: quippe cum radij solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conferuent, et contra lethiferi sunt idem radij si immoderatus calor extiterit. Alij vtrumque coniunxerunt, dixeruntque Ἰσὶ, Ieus deinde dictus fuit. Quòd autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ, declarauit id Homer. in 1. Iliadis:

οἱ δὲ Παιμῆδες μοῦσῃ θεῶν ἐλάσσοντο,
καλὸν ἀείδοντες μοῦσῃσι καὶ εἰς Ἀχαιῶν,
Μέλιποντες ἐκέρχον ὃ δ' ὄρενα τε περ' ἀλύων.

Phæbeas iras placabant carmine Achini

Per totas luces pulchrum pæana canentes,

Cantantes Phæbum: huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem Ἰσὶ τῷ Πάειν, vel à feriendo: sed potius Ἰσὶ τῷ Πύειν, quod placere significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ, vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquando imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Aesculapius Pæon dictus fuit ab Aristoph. in Pluto, quia morbos mitiget ac cessare faciat:

Ἀσκληπιὸς Παιῶν ὁ δὲ μὲν τῶν τυχῶν.

Aesculapium nactus benignum quòd fuit.

Pæonem:

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quòd iis delectari putaretur, cum primus is, vt fama est, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisque vestibus indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in 2. Eleg. Tibullus.

Sed niuidus, pulcherque veni: nunc indue vestem

Purpuream, longas nunc bene necesse comas:

Qualem te memorant Saturno rege fugato

Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximie colebatur in Soracte Phaliscorum monte,
cuius

cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. II. in his:

Summe Deum, & sancti custos Soractis Apollo,

Quem primi colimus, qui pineus ardor aceruo

Pascitur, & medium fressi pietate per ignem

Cultores multos premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur, nam vt de Ioue dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnoſſis nauis apparuerit, sibi que aram erigi in littore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

Ως μὲν ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐκ ἠγερέδῃ πόντος

ἔιδόμην. Δελφίνῳ δὲνς ἐπὶ νῆος ὄρουσα.

Sic mihi Delphino similis super æ quoris undas

Ceruleas primum in nauium fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

Ὁ πῶτεν περὶ ἡς ἐπὶ δὲξῆν Πυρρῶσι

Δελφίνῳ τῆξισι πῶτερον ἰζενάειξεν.

Vel cum saxosis Parnasi in collibus areu

Serpentem horrendum confecit is, atque sagittis:

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castalium Cretensem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino uetus: alij quia Delphino similis nauis fuerit dux vsque ad sinum Crissæum, & in Phocidem. alij quia sub forma delphini nauim conscenderit, & vsque ad eum locum per mare deueniret, mox exilierit illuc, ubi Delphi postea sunt vocati. Verùm nos has fabulosas, variasque opiniones, & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantùm summatim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mænonios, ab iis caussis, quas superius recensuimus, dictus Abæus ab vrbe Lyciæ,

Acrita, Aëtius, Acursius, Agreus, Alexicacus, Argenetes, Agyraeus, Aegyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus Clarius, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Gryæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Latous, Læmius, Loxias, Libistynus, Lycius, Maleates, Nomius, Naphæus, Orchius, Pastor, Pythius, Ptous, Phænæus Pataræus, Patrous, Platanistius, Parnopius, Philesius, Præfagus, Præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciastes, Theoxenius, Thyraeus, Tymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliaque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerate longum esset. Fectur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, ut testatur Homerus libro quarto Iliadis:

Εὐχίο δ' Ἀπόλλωνι λυχηλοῖι κλυτοτόξω,

Ἄρταί ποσσο γορόσιον ῥίξει κλειτῶ ἔκαπμβίω.

Ipsè roga Lycium Phæbum, qui est clarus ob arcum,

Et uoise agnorum tenerorum sacra referre.

At Virg. l. in lib. 3. Aeneidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus,

Sic factus, meritos aris mactauit honores,

Taurum Nepturo, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis, Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem ut bos domitus mactaretur: quod ij qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum, cum nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plauistro solutus fuerit, & pro taurò mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoriam prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, unde illud est Homeri:

Κίρκη Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.

Nam celer accipiter fit Phæbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, ut sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit
id Cic.

id Cic. lib. 3. de Natura Deorum : Illa autem, Balbe, quæ tu à cælo, astrisque ducebas, quàm longè serpant. non vides : Solem Deum esse, Lunamque, quorum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirat, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiamque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quàm Sol & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispefcit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multò magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus author, vt in li. de is sensit iure Arist. Hic longissimè cælo in terras radios suos minimè debilitatos inculatur : vnde dictus est à poetis *ἠέλιος*, è longinquo operans scilicet, & Loxias, quia obliquum habeat incessum sub Ecliptica, & Phœbus à splendore luminis, & Delius, quia occulta manifestet : & ab huiusmodi causis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continentur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur : quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgilius libro sexto:

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cum plurium chordarum instrumenta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illam confusam mundi, vt vocant materiam, ex qua vniuersa quæ sunt creata creantur, quæ *ἄρτα* quasi *ἰδέα*, vt ait Plato, à latendo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux primæ omnium prodierit. Nam primum solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omni-

potens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuo exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cum prius & inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cum à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem caller, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestemque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti. cuius cum duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ieiunium vocabant ab immittendis sagittis, et non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Æsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cum benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aëre pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia medijs temporibus, quam per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerumque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorumque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando aëtorum quorundam concursus: vnde concitetur aëris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessario sequitur annonæ penuria, cum omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filij grauiter ferens Cyclopa Iouis ministros, fulminumque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum, qui pestem excitauerant, fuisse extinctam. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cum illi sint fulminum artifices. Cum enim Æsculapius sit Appollinis filius medicus peritissimi.

ciffimus, isque fit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cum aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, ut fabulati sunt de Phaetonte ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ob fulmine occisum filium Appollo Cyclopes, quod fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quàm antea Solis natura sentiebatur. Id cum ita contigisset, cognoverunt mortales solem esse omnium rerum moderatorem: quare cum tepor illius conferat animantibus, pavisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non ultimum locum sortitus est,

¶ Fuerunt nonnulli qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuisse fabulati sint; ut ait Plutarchus in Numa, quod Deus amet sapientes, sicuti memoriae proditum est Pindarum, Archilochum, Hesiodum Diis fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facile ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem: qua eius solia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi quibus natura solis plurimum dominatur, (nam alij aliorum planetarum naturæ magis clàm adhæremus) multa facilius præsentiant, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multò plura sunt eius in humanum genus beneficia, quàm incommoda quæ inferuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos ad explicandam vim radiorem, quem etiam intonsum vocavit Horatius in his carminibus:

*Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthisum:
Sic is poeta in his versibus:*

*Ἐμείω Παρθία, μέγα δὲδὸν Ἀπόλλωνα
ἄβροτον, ἀγλαόμορον, ἀκαστρὸμίω, ἀβροχότῳ.*

Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,

Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperque comantem.

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatem, & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus: at enim cum propensior in amorem Apollinis appareret, Zephyri odium & indignationem in se concitavit, quare cum Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutavit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephebi nutrire solebant, quam eo tempore decitam Apollini dicabant & deponebant, cum similes esse Apollini cessarent: hoc est cum labra vel malæ prima lanugine vestiebant. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theseo: ἔθις ἡ ὄντι ἐπὶ τῷ τε, σὸν μεταβάνοντας ἐκ παιδῶν, ἐλθόντας εἰς Δελφούς ἀπαρχίδει τῷ θεῷ τῆς νόμι. Cùm nos esset etiam tuus, ut qui ex ephelis excesserant, Delphos venirent, atque comæ primitias Deo offerrent: sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitatis pertæsum esset: Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, ut barbaturum Apollinem fingerent: cum reliqui homines eum iuvenem & imberbem formarent. Illud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrij, cum neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit, cum parvus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cum enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, coepit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra multaque nebulis ex illis procreatis tecta, cum recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis novam terram assidue illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exsiccauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quòd modò vires elementorum, modò

modò sydera pro Diis colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Aesculapio dicatur.

De Aesculapio.

C A P. XI.

Aesculapium quidam Apollonis & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

Ἰατῆρα γένων Ἀσκληπιὸν ἀρχοῦ ἀΐδειν
 Τὸν Ἀπόλλωνος, τὸν ἔχοντο δὲ Κορωνίς,

δοτῆρα καὶ πιδίῃ, καὶ Φλεγῶνος βασιλῆϊ.

Morborum medicum canto, quem diua Coronis

E Phæbo peperit Phlegæ olim filia Regis,

Dotius est ubi lætus æger que, Amyniq̄e fluentia.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Pelopennesum ingressum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamvis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, obseruabat. Hos cum decesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuam peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: verumtamen cum ignis è capite infantis emicuiisset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diulgauit. Fama est hunc qui Aesculapium suscepit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine in agro Thelpusio expositum, vt ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaticus Apollodorus. Deinde fama dispersa est, quòd quouis morbo laborâtes hominès ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elati filio cõcubuisse, quòd grauitè ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliã perferre non posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Aesculapium extraxit, vel Phæbus

ipse: vt testatur Ouidius libro secundo Metamorp. in his:

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem

Semina: sed natum flammis, uteroque parentis

Eripuit. geminique tulit Chironis in antrum.

Alij dicunt non è nymp̄ha Coronide natam, sed ex oue corniculæ: quia Coronis vtramque significat, & nymp̄ham ita vocatam, & corniculam, vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate à quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem per exiguum in ouum vacuum corniculæ inclusisse, ceraque studiosè oblitum in luto in loco quodam occultasse: mox ara extructa populum in concionem ad eum locum aduocasse, cum nuntiaret omnibus palàm se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem & Æsculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnà cepit, quod præsentibus multis fregit, pullumque recentem serpentis inueniens cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus clapsis in loco subobsuro ostendens, artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio & Hercynnæ dicabantur, crediti sunt, & eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus: Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorp. Æsculapium inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autem in Messeniæ natum fuisse Æsculapium ex Arsineo Leucippi filia, at non è Coronide memorat de nonnullorum sententia: cum tamen in Corinthiæ contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Laceream ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc poëto:

Χωμῶν ὁ ὄρεϊ παρὰ τὸν ἐν Νιπάρῃ Λακέρειν

Δία Κοργῶν ἐπιτεν ὄν' ὄρεϊ χῶν' Ἀμυῶνιο.

Ob natum iratus prope pingui: quem Laceream

Ad ripas Amyni peperit iuina Coronis.

Huius nutrice[m] fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem crudi-

tum

rum cum adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique iulit Chironis in antrum.

Lactantius in libr. de Falsa Religione Aesculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Aesculapius prius Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

Ἀσκληπιὸν αἰδήσωσιν Ἡμίονόν γότον

Ἀσπίσι δὲ ποίμασι καρβυλῶν μολεῖν.

Opem ferentem concinent satum Apio

Gregibus uctire, ciuibusque commodum.

Scriptit Zetzes chil. 10. non solum à Centauro Chirone Aesculapium fuisse edoctum, sed cum Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores aegrotantium medicamentis deliniret (ἡμίονος enim blandum significat) mox quia Aesclelen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Aesculapium utroque nomine coniuncto: nam Ἀσκληπιός ex Aescle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Aesclelen, sed aunem tyrannum Dauniae, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse contendunt ab artis praestantia, quia homines mori non pateretur: nam οὐκίλησθαι mori significat, at a altera priuationem adiungit. Dicitur est igitur eo nomine, quod homines non sineret morbo aut dolore absumi: quamuis inuentionem medicinae alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. ut diximus, Apollini illam tribuit, Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem aesculapij magistrum inuentorem medicinae putauit, aeschilus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse. Homerus in libro quarto Odyss. videtur inuentionem medicinae Pæoni tribuisse, ut est in his:

Ἰατρὸς δὲ Ἰκάρου ὄψαμιβροῦσθε παῖτων

Ἀνδρῶπων ἂν γὰρ Παιονός εἰσι γυῖθλη.

Est medicus prudens cunctis praestantior unus

Ille viris, cui Pæoniae sit gentis origo

Hunc sororem habuisse Etiopem scriptum reliquit Myrleanus Aesclepiades. Cicero multos fuisse aesculapios inquit in tertio de natura deorum, his verbis: aesculapiorum primus Apollinis, quem Arcades colunt: qui specillum inuenisse,

primusque vulnus obligauisse dicitur. Secundus secundi Mercurij frater: is fulmine percussus dicitur humatus esse Cynosuris: Tertius Arisippi filius & Arsinoræ, qui primus alui purgationem dentisque euulsionem, vt fuerunt, inuenit: cuius in Arcadia non longè à Lufio flumine sepulcrum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vndique præcinctum, in quo ambitu quæquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimuero pauca prorsus morborum remedia protulit in medium vel aesculapius, vel eius filij: vel quia moderatior diæta non afferebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana vsque tempora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel aesculapij filij: Eurypilo vulnerato farinam & tritum caseum mulierem commiscentem, potumque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de rep. Dialogo: cum illa omnia maximè inflammare vulnus, ac non sedare dolores vilo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, vt scripsit Panyasis, qui cum esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata, inuenit, quibus & se & alios postea, diutius sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua vt arbitror, quæ feliciter illi obuenerunt, vt peritissimi medici, qualis fuit Hippocrates, aesculapij dicti sint: vt testatur Zetzes decimæ Chillardis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytum ab equis laniatum aesculapij arte reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem qua homines in vitam reuocari possent, repertorem artis fulmine confecisse, vt ait Virgilius libro septimo in his:

Namque se. uni fama Hippolytum, postquam arte noueræ

Occiderit, patriasque explevit sanguine pœnas,

Turbatis distractus equis: ad sidera rur us

As. heria, & supcras cali venisse sub auras,

Pæoniæ retocotum herbis, & amore Diane.

Tum pater omnipotens aliquem indignatus ad umbris,

Mortalem infernis ad lumina surgere. Vite

Ipsè repertorem medicine salis & artis

Fulmine Phæbigenam Stygiæ decussit ad undas.

Fertur Apollo grauitè tulisse mortem filij, ac magnopere luxisse

Iuxta: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conversæ,
 ut testatus est Apollonius lib. 4. Argonautic. his carminibus,

Κελτοὶ δ' ὄν βαζην ἰδντο

ὡς αὖ Ἀπὸλλωνοῦ τὰ δὲ δάκρυα Ἀπολλοῦδα

Ἐμφίρταται δ' ἄρας, ἀτε κωρία χθὲ πᾶσιδαν.

Celia famam fecere, quod illic

Latoide Phæbi lacrymæ voluuntur in imo

Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon

vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vnâ
 cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit

Homerus lib. 4. Iliadis:

Ταλθύσι, ὅτην παχίστα Μαχάονα δῶκεν ἑλέσασθαι

Φάρ', Ἀσκληπιῶν υἱὸν ἀμύμονος ἰμπέρος.

Talhythides, celeremque Machaona ducio nobis

Præstantis medici natum, huic Æsclepius olim

Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Æsculapij & Epiones filius, fraterque

Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniæ, atque in Eliacis

prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæ

fuisse memorantur, vt ait Aratus, præterea Orpheus in hymno

quodam in Æsculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Æ-

sculapij censuit Hygiæam, cum ita scribat:

Φίβη Ἀπόλλωνος κακτιερὸν θεῶν, ἀγλαόμορφος,

Ἐχθρὸν νόσων, ἧ φίσια ἔχωι σὺλλικτρὸν ἀμμοφῶν.

Suirps Phæbi præclara, thori cui splendida consors

Est Hygiæa grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Æscu-

lapij, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen, inci-

piente vere, iique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse

dicebatur, in Æsculapij honorem. Hunc Deum alij imber-

ber, alij barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragædo præ-

grandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis: ὅστι μὲν

μυηθευδὸς αὐτὸς ἦμας, ἀλλὰ λέγει θεῶν ἴσθαι τὰ δοκῶντα, μὴ ἀιδεῖσθαι

εἰς ἄλλου τοῦ ὄνθιμιθροβύσθι, καὶ τὰ ταῦτα βαδυνώματα καὶ ἀγλαίον αὐ-

του ἔχων τὸν ἀσκληπιῶν. Quare ne so adolescentulum erga nos

geras, sed que tibi videntur, ea loquere animo intæpido; nec vereare

quod, imberbis concionem hebeas, cum habeas filium sam ingentis as

promissæ barbe Æsculapium. Pausanias tamen in Corinthia-

cis imberbis Æsculapij statum erectam apud Phliasios

fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Aesculapij fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. fanum fuisse Aesculapij in signo scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis ubique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Cœninsula, & in Trica. Somniauerat enim insulsa antiquorum multitudo, quod si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Aesculapium inuocare, illud Aesculapij opera factum fuisse, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio, vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cum labore perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere Aesculapio medico inquit, cum gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam isti ob vigilantiam fuit sacratissimus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: vt Aulonius, Medicus, Onocæata, Leucæricus, Gortinius, Corylæus, Agnitas, Boonera. Nam, vt ait Cicero libro secundo de Legibus, Aesculapius, veluti Dij cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & ollos qui cœlestes semper habiti, colunt: & ollos quos in cœlum merita uocauerint, Herculem, Liberum, Aesculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

¶ Atque hætenus ea explicata sunt, quæ de Aesculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor Solis, vt nomen ipsum videtur significare: *φλέγων*. n. comburere est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor æra purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam hu-

moris

moris in ipso aëre relinquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cùm igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis quasi *Coronè nō nōgēnūdy*. Aesculapium inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quam æra. Cuius fuit filia Hygiza: quæ nihil est aliud quàm bona valetudo. Est siquidem aeris temperies nō homini solùm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Aesculapij patrem finxerunt, atque ipsum Aesculapium salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est, sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aër assidue mouetur & generatur, quare Aesculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quamdam missionem ipsius æris, idcirco mater eius fit Coronis. E hoc aere ita effecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Aesculapij fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinzque inuentor. Dicuntur, fuisse multæ filiz Aesculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi, nam Iaso *Coronè nō nōgēnūdy*, à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuefarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Aesculapij Apollinis filij salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Aesculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sol è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum, quæ maxime Soli conuenit, quoniam *draco* ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quò hæc avis fit auspiciis accommodata, nam non solùm artis medendi peritus fuit Aesculapius, sed etiam diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solùm præsentia: sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem

medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gal- lum attribuerint ob vigilantiam, vel potius ob diligentiam er- ga aliquo morbo laborantes: baculus erat eius gemma cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum hu- manæ vitæ sensim labantis: atque anguis multis remediis sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Aesculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de his finxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

¶ Non desuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Aesculapio tradiderint, quod mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati resti- tuerit per vim medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonium apud Iouem conquestum fuisse, quod suum im- berium Aesculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum uisse à Ioue inquit, quod accidit paulò ante Troiana tem- pora. Verùm de Aesculapio satis, nunc de Chirone eius ma- istro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

Chironem Aesculapij magistrum alij ex aliis parentibus unatum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorphoseon Sa- turni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticæ, Philyræ filium fuisse dixit in his:

Αὐτὰρ ὄγ' ἐξ ἵππου τε ὄρεσσι κίεν ἀρχὴ Πηλείδης

Χείρων Φιλυρίδης

Ad mare descendit montis de parte suprema

Chiron Philyrides

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse, qui veritus ne à Rheæ superuenien- te in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, e quo concubitu natus est Chiron ab umbilico superiores par- tes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apol- lonius lib. 2. his carminibus:

Νυκτὶ δὲ ἀπικλεμένη Φιλυρινίδει πῖσσαν ἄμοιβον.

Ἐνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλυρῆ Κερίσθ' ἔδ' ἵππ' ὀλύμπου

Τιτηνον λιπαται, ο δ' κριταρον εν αυτον

Ζωδς ετε Κυριταται μεταφρετ' Ιδαϊσιν,

Ρηλα ενεπαφρων παρολοτα, ου δ' ενι λειτρος

Τιταμ δια μουζος, ο δ' ενι θυγα ανροσας

Εαυτο χειπνεντι φουλο σαλημ ενιππει.

Η δ' αιδοι χαλδοι τε ενι ηθεα κηβα λιπυσας.

Ωκαυις Φιλυον ενι ηρεα μωκοι Πελασγων

Ηδθ, ινα δη Χειρωνα τελευτηρον, αλλα ενι ιππων

Αλλα θεα απελατορι, α μοσην τεκεν διη.

Aequora iulcantes aduenit Philyreida tandem.

Hic, ubi caelestis Saturnus, cum puer esset

Jupiter, laevis & nutritur in antris.

Curetes inter, regeret Titanas at ipse.

Congressus Philyra est formosae Sed Rhea nullo est

Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, ut ille

Diffusus cervice iubis hinniuis equinis.

Ipsa pudore locum, montes, collesque reliquit.

Oceani Philyra, ac montes petiit inde Pelagos.

Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis

Persemitis sit equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnâ cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic uxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alij maluerunt, quæ accedentibus ad litus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnâ cum Chirone Achilem, quem educandum & erudiendum acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorū

Συι ενι οι αθηραις επωλιον κορινθοι.

Πελοσω Αχιλλιας, ενιλο δεδιχμετω πατει.

Pelidem uxor paruum portabas in ulnis

Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriae prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quod Chiron astrologiae peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cum uellet Peleum esse virum celeberrimum, Aëoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quod Peleus Aeaci & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phœci frater, Thetidem Ioue ita concedente uxorem esset ducturus. ad quas nuptias dii cum ingentibus imbris & tempestate accedent. Ea cum dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiae ac venti de caelo: quo etiam

tempore Peelo Philomelam dedit, atque inde fama increbruit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Pherecydes, quòd Peleus posteaquam purgatus fuit à fratris Phoci cæde, quem disco percussit cum exerceretur, ab Euryto Astoris filio, eius filiam Antigonem, at non Thetidem vxorem duxit. Alij dicunt Antigonem prius nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cum adoleuisset Chiron, in sylvas abiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiz, & ob leuitatem manuum in tractandis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiz ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympa Ocyrhoen filiam, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata sit, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorphoseon,

Ecce venis rutilis humero proiecta capillis.

Filia Centauri: quam quondam nympa Chariclo

Fluminis in rapidi ripis emixa vocauit

Ocyrhoen.

Habuit & Endeidem è Philyra vxore: suscepit præterea Caryelum è Pifidice nympa. Fertur idem Chiron cum primum se in sylvas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris? hominumque Deumne

Ingeniis inuenta? dedit quis commoda tanta.

Delia Philyridem primum Chirona fugaces

In sparsos per rura greges, syluaque vrgantes.

Armauit, fecitque vias in commoda tanta.

Salue magne parens, venandi magne repersor.

Herbarum, citharæque potens, cælique potiro.

Nam præter cognitionem herbarum, rerumque celestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus, quæ etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus libro 3 rerum Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiam percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cum postea Herculis sagittas veneno Lernæ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnâ illarum cecidisse affirmabant: qui dolore vulneris diu discruciat, cum natus esset ex immortalis parte mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mor-

tali

tali esse liceret, ut testatus est Acufilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cum Iouis misericordia obtinisset, inter sidera relatus fuit, ut testatur Hyginus in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, ut est in his apud Ouid. quamvis eum mortuum fuisse dicat:

Tu quoque Chære pater nunc immortalis, & tuis

Omnibus ut maneat nascendi lege creatus;

Posse mori cupies tuum, cum cruciabere dira

Sanguine serpentis per saucia membra recepto.

Teque ex externo patientem numina Mortis

Efficient, triplicesque Deæ tua fila resolvunt.

Conversus est igitur Chiron in signum illud cœlestis, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur ut videatur sagittam è vulnere extraxit ostendere. Cum verò eximie fuisset pius & deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstratur. At Mnesagoras non vulneratum fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalyfia illum senem ac longævum nominat in his:

Ἄγε γὰρ παρὰ τοῖσιν Φιδίᾳ καὶ Λαίρον ἀΐθρῳ

Κηρῶν Ἡγερέλῳ γέρον ἰσότητι τοῦ χέρον:

Talia nonne Pholi saxoso rupis in aniro

Ἄλκιδε statuit longævus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc unde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cum artis mœdendi & chirurgiæ peritiam invenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim φίλη ἀμικα, πείραç verò experientia: quare inventionis chirurgiæ mater πείραç, quæ φίληç dicta est. Nam si à πείραç dictione prima litera abjiciatur, id nomen existet. Nam prior fuit empirica quàm theoricæ medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessariò viam aperit corruptis humoribus: qui quò citius & commodius defluerint, eò citius vulnus sanari potest. Atque ut summam dicam, uniuersum ferè chirurgiæ negotium in scièntiè eliciendis malis humoribus consistit: quæ in re primum est, ut per diætam & viuendi moderationem

quàm maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitæ nostræ decursum transibimus: proximum verò ut malè affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus: quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solùm, sed etiam ad alia animalia, & ad usum iumentorum extenderat. Hunc ex immortalibus parentibus natum esse dixerunt, quia infinita propè videtur illa cognitio, quæ nunquam satis percepta aut absoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum à Ioue hunc impetrasse ut aliquando mori posset, quia sæpius rerum omnium scientiæ & cognitiones sint per temporum vicissitudines immutatae, quæ cum ad summum excreuerunt, mox, ut res cæteræ humanæ, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solùm quia hominibus de reliquis benemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabant, sed etiam quia per hæc hominum religionem & pietatem à Deo non negligi volebant ostendere, ut cæteros homines ad probitatem hortarentur, cum viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam & felicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen qui Æsculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum qui eò rem medicam deduxit, ut princeps & inuentor & Deus medicinæ creditus sit. Ut de Chirone satis nunc de Venere rerum parente dicatur.

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam quam vulgus mortalium, deliciarum voluptatumque omnium, & blanditiarum, & elegantiarum Deam esse putavit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, unà cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinem spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupidinis

dinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur ut re ipsa sunt, quid reliquum erit nisi scœdissimum & turpissimum libidinis, effrænataeque lasciviæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, ut minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè ut necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius usus in multa adducit illegitima corpusque & animum labefaciat. quare ut honestior culpa libidinosorum videatur, & curtus triumphantium, & castra & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verùm quod turpe est, cum nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immandis suis ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis, inuestigemus. Tibull. lib. 1. Elegiarum hæc è spuma maris & sanguine Cœli, ut dictum est, natam arbitrat in his:

Nam fuerit quicumque loquax, is sanguine natam,

is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro:

Ἀγνώστους ὄν κ' ὕπερ ἀφρόσπονδ' ὄνθ' ἀνελκάνεις

καὶ κερταίης πάντοιο, ἢ ἡμετέρου ὀδύσπυτον.

An nescis Venus orta maris de semine quod sit?

Imperat hæc undis nostrisque doloribus una.

Cum nuper nata fuisset Venus, hanc ex undis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam marinam expressisse inquirunt: quare omnium pictorum facile princeps, Apelles Cœus celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ divinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

Ταὶ κλειδυστῆσαι δὴ κερταίης ἀπὸ θεοῦ δακτύλου

κ' ὕπερ ἀπικλείς μὴ χέρον ὄρα γέγραπιδ'.

Ἄν' ἡρεὶ σπυμμάστα δι' ἄλογον ὕδατι χαίταν,

ἐκθλίβει μετ' ὄν ἀσπὸν δὴ πλοκέρμων.

Ἀπὸ τῆς νύκτ' ἰπύσσει Ἀθηνῶν ἡμετέρας, ἢ Ἡρα.

Ὅκ' ἐπὶ σπυμμάστας εἰς δέον ἐρχίμεθα.

Egressam nuper Venerem de marmoris undis

Aspice, præclarè nobile Apellis opus.

Exprimit æquoream manibus de crinibus undans

E longis spumas exprimit illa comis.

Hæc uisa Pallas sic cum Iunone locuta est:

De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum. quare cum de formosa muliere loqueretur Venus apud Papinianum, illam dignam esse inquit quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, ut patet ex his carminibus:

Hæc & caruleis mecum confurgere digna

Fluctibus, & nostra potuit confidere concha.

Hanc uero fuisse ab Horis educandam susceptam, postquam in Cyprum super undis à Zephyro fuit deleta, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

Αἰδοῦμαι χερσοστέφανον κελύω ἀσπερδίτω

ἀσπερδίτῳ ἢ πάλω: κὺβερρον κηρίδεννα λίλογγον

ἑλικάλικε ὄδει μιν Ζεφύρου κηφῶ ὄνην ἀίτη

Ἡνικαιὸν κτ' κίμω παλαιοῖσιβοιο δολιχόωνι,

ἀσπρῶν σὶ ἐμεγαλῶν. πλὴν ἢ χερσοῖσιν κηφῶ

ἀίτηντ' ἀσπρῶν, σὶ δ' ἢ ἐμεγῶτα εἴματα ἔσταν.

Formosam tanto Venerem, cui tempora fertis

Aureis cinguntur, cui Cypri terra marina

Florentia paret eam Zephyrus quo dulcis & aura

In molli spuma pepulit super æquoris unda.

Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibis illam

Diuinis texere: quibus nodantur in aurum

Crinas, reuiculisque legis capitis decus ingens.

Hic enim poëta non in concha. sed vna cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria. vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci *κόρη πόρος*; quippe cum Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, ut scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerestria, ut inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quod illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur. cum corona *κόρη* dicta sint à Græcis, & *κόρη* cornuti. alij voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macoritti quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Dex fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ: quia illa Venerem exciter, hæ quia pertineant ad mundum mulie-

muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Natura deorum, ita & plures Veneres fuisse & illas è diuersis parentibus fuisse ortas: Venus prima Cælo & Die nata: cuius Elicide delubrum videmus. Altera, spuma procreata ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nup sit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausan. in Bœoticis, quarum vna Cœlestis, altera Popularis, altera Apokraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse

Veneres & duos Cupidines inquit in his: *καί τις γδ ἴσμεν, ὅτι ἐστὶν αἰδοῦσα Ἐροδότης, ταύτης δὲ μιᾶς μὲν ἕσσις, ἐκ αἴ τῳ Ἐροδότης ἴπει δὲ δύο ἔσσι, δύο αἰγυλὴ καὶ Ἐρωτες ἔσσι, πῶς δὲ ἡ δύο τὰ θεῶν: ἡ μὲν γὰρ ἀριστοτέρη, καὶ ἀμείωτος, οὐρανῷ θυγάτηρ, τῷ δὲ καὶ Οὐρανῷ ἰσχυροτέρη, ἡ δὲ πατιέτω, διὸς καὶ Διόνος, τῷ δὲ Παιδῶν κελῶν.* Omnes enim scimus quod nulla est Venus sine Cupidino: quæ si vna sit, vna erit etiam Cupido. At cum sint duæ, binos esse Cupidines necesse est.

At quo pacto non duæ sint Diæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cæli filia existit, quam Cœlestem nominamus: altera iunior, Iouis & Dionos, quam vocamus popularem. At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœlestem, & maris filiam nominauit in his:

*Οὐρανία πολὺν μὲν φιλομειδῆς Ἐροδότης.
Ποντοχρῆς, θυγατέρα Διᾶ.
Cœlestis: genitrixque, sonori filia Ponti,
Lætiæque parens Venus.*

Hanc alij nominatam fuisse putarunt à spuma cum æreque spuma sit apud Græcos dicta: alij ab Aprile mense, quod eo mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

*Vt tamen noris quibus aduocaris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marine
Findit Aprilem.*

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlum ab Horis ductam postea fuisse, cuius dij omnes dextram complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hom. in hymn. cum igitur hanc Dionos filiam esse dixerit Theocritus in Syracusis hoc pacto:

*Κύριε Διωνάμη, σὺ μὲν ἀθανάτου δῶπ' ἀνατῆς
ἀθροῦσιν ἰὸς μὲν ἔσσι, ἰσχυροτέρη Βροχίω.*

Nunquam posse mori mortalem tu Beronicen,

Fabula est, olim dederas Venus orta Dione.

Sic Virgilius illam Iouis filiam dixit:

Olli subridens h. minum satior atque Deorum,

Vultu quo cælum, tempestatesque serenat,

Oscula libavit nata: dehinc talia satur:

Parce metu Cytherea:

At Epimenides Cretenfis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

Γένετο δ' Εὐνομίῳ Διὸς ἐκ Κρόνου ἀρχαλομήτις

Ἐκ τῆς κενόκομου ἰστέτο γενεῆ Ἀφροδίτη

Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa

Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quod à mari & è spuma nata fuerit, quodque ad Cytherum montem primum appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli ac Diti filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differentia per multa scripserunt poetæ. Enimvero cùm è mari nata putaretur, inter sidera vel deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio:

Sic te dina potens Cyprî,

Sic fratris Helene lucida sidera,

Vencor àmque regat pater.

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciam exercuisse & inuenisse inquit, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniæ, & Plutarchus in problematibus, qui præfectos esse nuptiis Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. hæc eadem quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Horatius:

Sine tu maui Erycina ridens,

Quam Iocus circumuolat, & Cupido,

Quare effectum est, vt quinquies fuerit à poetis sapius nominata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certa que officii.

officia concessa, merito à Ioue reprehenditur, cum vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortaturque illam Iupiter matrimonia curare, vt est aqud Hom. libro 4. Iliad.

Καὶ ῥα κλεαυδάριον ὄρεσθον χροῖω Ἀφροδίτῳ

οὗτοι τίνον ἱερὸν Περσέας πελοπόννησον ἔργα

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετ' ἄλλο ἔργα γάμοισιν

ταῦτα δὲ Ἀπὸν θεὸν ἔχ' Ἀθήνη πάριτα μάλισσιν.

Tum Venerem alloquitur, tum soluit salibus ora:

Filia: non ars est tibi bellica tradita, sed tu

Virgineas rixas sed tu connubia cura.

Hæc Mars, hæc seneat communia munera Pallas.

Cum his præfisset muneribus Venus, illi merito baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorum, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficia que includebantur: de quo ita scripsit Homerus Iliad. 5.

Ἡ, ἣ δὲ δὴν εὐδαιμονίᾳ ἐλπίσαστο κισθὸν ἱμαῖνα,

Ποικίλον, ἔσθαι δὲ εἰ δεικνύσθαι πάντα ἰσχυρῶς

Ἐν δ' ἐν ἡμῶν φιλότητι, ἐν δὲ ἡμῶν, ἐν δὲ δαίμονος

Παύσαστο, ἢ τ' ἑλλεθε νόον πύκνα ἄφ' ἀφροδίτῳ.

Sic ais, & eorum cesti de pectore soluit:

In quo blanditiæ plures mortalia corda

Mulcenes inersans sermo in undus, amores,

Gratia, que mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoro in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: οἱ δὲ Ἐνάρεις καὶ οἱ Ἀνδρογόνοι, τῷ Ἀφροδίτῳ ὅτι τῶν κατὰ πύκνα δίδασκεν. Fatentur Enaries & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.

Hæc Dea cum amores blanditiasque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum qui per ipsam peierassent, riderent: vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venis

Irrisa per terras & fresa longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi quem à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vesta leui curru medias Cythera per auras

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib. 15. eiusdem operis illam à columbis trahi inquit in his:

Perque leues amas iunctis iuncta columbis

Lissus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salacissimis aibus trahi finxit. alij putarunt passeret esse Veneri consecratos, quia *σπυδοι* vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, ut testatus est Pherecydes. Hanc Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, ut significauit Euripides in Medea his carminibus.

Μή ποτ' ὦ Δέσποιν' ἐπ' ἱμοῖ

Ἀχυσίων τόξων ἐρίης.

Ἰμῶν χεῖρας ἄφικτον οἰσόν.

Nunquam Regina mihi

Ab aureo arcu dimittas

Dulcedine ungens certam sagittam.

Et Iulianus Ægyptius in his.

Αἰεὶ μὲν κυδέρεα φέρει δεδάκκα φάρετρα

Τόξα τε, καὶ ὀδύχης ἔργον ἐκβολίης.

Vsq̄ue Venus plenam didicit portare pharetram,

Atque arcus, longè spicula que feriunt

Atque cum varix essent Veneres, varix fuerunt illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, ut testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis: *Ἀδελφαὶ τε καὶ ἐν τοῖς ποιήτοις ὀπμιλεῖς ὄντες, καὶ τὰ πρὸς τοῦ θεοῦ ὄσοι, ἰσθλῆ μὲν ἰσθλῆ θύοσι, Μνημοσύνης, Μῦσας, Ἡοῖ, Ἡλίῳ, Σελήνῃ, Νύμφαι, Ἀφροδίτῃ, ἕβελιῃ. Ἀσθονίησες ἡερῶν rerum obseruandarum studiosὶ ἐν sacrificiis deorum faciendis diligentes ac πῦ, Nephalia sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri cœlesti. quamuis Pythium oraculum postea iulit mel atque liquentia vina, ut dictum est, Nymphis offerre. vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinum omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur, tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, ut sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque vitium essent, neque mori, quæ in sacrificiis deorum vterentur. Lucianus in dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliam Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: ac*

que

que Publicæ capram candidam mactari significat. Hortensii & Cœlesti juuencam. Alij tamen putarunt iuuenecam Mineræ mactari oportere, quod illi esset sacra, ut fuit agnus Iunoui, Isidi anser, Veneri columba, ut ait in libro de diis Apollodorus. Sed Strabo lib. 9, sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quod eius vicinæ morte lætaretur ob eadem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantum litabatur. Quod alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatur est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Sazdelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quod ad omnia veniat, ut ait Cicero in secundo de Natura deorum: Quæ autem dea ad res omnes veniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significavit Sophocles ita in Trachiniis, cum semper victoriam reportet:

Μίγα π' ἀνιῶ αἰ.

Κύριος ἐν φέρται νίκας αἰεί.

Magnum quoddam robur

Venus refert victorias semper.

Idcirco præclare Leonidas inquit in armatam Venerem frustra illam armari in homines, cum vel Martem ipsum bellentem Deum nuda vicerit, hoc pacto:

Ἀριῶ ἔντρα ταῦτα πῖσι χάρις ὁ Κυβίρητι

ἐπιδύουσι, καίτοι πῖτο φέρουσι λαίῳ:

καὶ τὴν Ἀρη γυμνὴν γὰρ ἀνέπλησται εἰς ἡλίειπται

καὶ δὲ αἰθέρῃσι ὅπλα μάλιστα ἐπέχης.

Hæc Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?

Cur Cytherea geris tam graue pondus iners?

Mars est à nuda victus, cum cesserit ipse

Vel Deus, hæc frustra num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicuntur esse, ut nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit: quæ cælo, & terris & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniæque illius imperio parere, ut est in his carminibus:

Κυβίρη γὰρ ἢ φορητὴς, ἢ πῖτὸν ἴπυ.

ἢ τὴν ἐφ' εἰκοσὶ ἡσυχίᾳ μετόχισται.

Ὅτι δ' ἂν αὐτὴν ἐπὶ τῆς φορητῆς ὄρη μίγα,

τῶτο λαβῆται, πῖος δακτύλιος καὶ ἀνδραγαθῶ:

Φοιτᾶ δ' ἂν αἰθίρ, ἔστι δ' ἐν θαλάσσιῳ
 Κλύδωνι Κύπρις· πάντα δ' ἐκ ταύτης ἴφου,
 Ἡδ' ἔστιν ἢ ἀπείρουσ' κ' διδ' ὄσ' ἔστι,
 Οὐ πάντες ἰσχυροὶ οἱ καὶ χυδόν' ἔχουσι.

Non est Venus ferenda, si multa affluat.

Cedentibus quæ sit benigna, quæ leuis.

At si superbum reperit quem, quo putas

Tractauit illum more, quæue iniuria?

Percurrit æthera illa, rursus in maris

Vndis pererrat: inde nata cuncta sunt.

Hæc una Amorem seminauit, hæc dedit.

E cuius ori semine omnes adsumus.

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & frænari inquit in his carminibus:

Μῆσα μοι ἔγνω ἔργα πολυχρύσῃ Αφροδίτῃς
 Κύπριδ' ὄσ', ἢ το θεοῖσιν ὄπ' γλυκυσί, μῆρσιν ἄρσῃ,
 Καὶ τ' ἰδαμύσιατο φῦλα κρηταθινητῶν ἀνδρῶτων,
 Οἰονός τε διππτίας, κ' θρηία πάντα,
 Ἡ' μὲν ὄσ' ἠπειρ' ὄσ' πολλὰ πρίερε, ἦδ' ὄσ' πόντιο.

Musa refer Veneris formosæ munia, Diuis

Quæ superis olim teneros immisit amores,

Quæ genus humanum domuit, p̄ctosque volucres,

Atque feras omnes, quæ pascunt æquora ponti,

Quæque errant campis, quæ latis fluctibus errant.

Hanc vel Ioue ipso potentiolem esse scribit Theocritus in Europa his verbis:

Θομὴν ἀνωίσουσιν ὑποδ' μηθεὶς βελίωσι
 Κύπριδ' ὄσ', ἢ μουσὴν δούλαται, κ' Ζεῦσ' ἀμύσιαται.

Perdomuit Veneris iaculis, leuibusque sagittis,

Quæ domuisse Iouem valet una, deosque supernos.

Hanc vnam denique mundum procreasse, & procreatum nutrire & conseruare crediderunt: quem nullo pacto sine Veneris opera existimauerunt coagmentari potuisse, vt ait Orpheus:

Πάντα γὰρ ἐκ σίδην ἔστιν, ὑποδ' ἄξιο ἢ κόσμον,
 Καὶ κρηπίης τρισσῶν Μοιρῶν, Ζητῆς ἢ τὰ πάντα,
 Οσα τ' ἐκ ἕρως ἔστι κ' ἐκ γαίης πολυκάρπης
 Ἐν πόντῳ τε βυθαί τε.

Omnia iniunxisti, per se stant pondera mundi.

Imperitâ que tribus Parcis, atque omnia gignis,

Quæ mare que cælum late terramque pererrant.

Fabulantur poëtæ Venerem Adonidis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pater fuit, ut testatur Virgilius in Gallo. Enimvero postea Martis invidia ab apro immisso cæsus est, ut ait Ovidius Lib. 10. Metamorph. cum iuuenis esset & præualidus, plurimum Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, ut ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit, cum Anchise congressa Aeneam peperit, quem alij dicunt libertatem à Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid vellet efferendi, qui patrem, vxorem, filium, deos penates capiens Artho montem conscendit, ibique urbem condidit quam de suo nomine Aeneadem appellauit. Alij dicunt Aeneam captiuum vnâ cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatum ut scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruiam Iliadem composuit.

Αὐτὰρ Ἀχιλλεῖο μολαδύμῃ φαιδίμῃ υἱὸς
 Ἐκτορίῳ ἄλοχον κῆτα γλυκεῖας ὀπίησας,
 Παιδὴ δ' ἰλιὸν ἐκ κόλπου δὴπλοκράμοιο πειθύνει,
 Πρὶν ποδὸς τεταγῶν ὑπὲρ πέτρης τὸν ἦ πρόδιτα
 Ἐκ δ' ἔλατ' ἄνδρ' ἄρχῳ ἠὲ ὕψανων παρὰ χροῖτον
 Ἐκτορῷ, ὡς τε οἱ αὐτῷ ἀεισθεῖς Παρὰ χροῖτων
 Δωκεῖ ἔχθρ' ὑπὸνείν ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρῶν.
 Αὐτὸν τ' Ἀρχίστα κλυτὸν γόνον ἱπποδάμοιο
 Αἰνεῖαι ἐκ νηυσὶ ἐβύστατο ποταπόροισι
 Ἐκ πάντων Δαναῶν ἀγίμῃ γέρας ἔχοροι ἄλλων.

Uxorem Hecfoream naues deduxit in atras,

Magnanimo ac forti quondam generatus Achille.

Atque è complexu raptum nutricis, ab alia

Turre iacit natum mox Hecforis: hincque cadentem

Purpureum cepit lethum, nigraque tenebræ.

Mox capit Andromachen: fuerat namque Hecforis uxor.

Quam sibi donarunt uiruis premia Achilli.

Anchise clayum natum domicoris equorum

Protinus in naues duxit, qua marmora sulcans

Aeneam fuit egregium quod munus Achilli.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, ut testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alij Iouis & Electræ filiam fuisse putarunt. è Mercurio suscepit Hermaphroditum, ut nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

Mercurio puerum & diua Cythereide natum.

Naiades Idæis enutriuere sub antris

Cuius erat species in qua materque paterque

Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis,

Concepit Erycem è Bute: vel ut alij maluerunt, è Neptuno: quem Hercules palestra suffocauit, ut ait Isacius. Fertur etiam Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea quod Venus Dionysum amauit, quo ad Indicam expeditionem militante Venus Adonidis consuetudine fruebatur: mox coronata redeunti Dionysio occurrens & ipsum coronauit, & rogauit, ut se sequeretur, quia iam nupsisset. mox in Lampscum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in utero. At Iuno zelotypia capta illius uterum per dolum contrectauit, fecitque ut deformem puerum pareret, qui ingentia maximè haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, ut ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt qui Suadelam quoque Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. At Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his:

Αὐτὰρ Ἀπῆ

Πρωτόφρα Κυβέρεα Φόβον κ' Δεῖμον ἔπαυεν.

Marti clypeos atque arma secanti

Alma Venus peperit Pallorem, vnaque Timorem.

Suscipit Rhodom filiam præterea è Neptuno, ut sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem & alios quinque filios è Sole peperisse. At cum Vulcanum maritum haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cum multos è variis congressibus, diuersisque adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris acciperimus. Sortita est autem Venus multa cognomina vel à locis, vel conditoribus, vel euentis rerum. nam dicta est Salaminiæ, Acidaliæ, Paphiæ, Idaliæ, Cythereæ, Erycinæ, Gnydiæ, Cyleniæ, Melaniæ, Migonitiæ, Ascæ, Colias, Epistrophæ, Euploæ, Ambologeræ, Olymphæ, Speculariæ, Ponticæ, & multa alia

alia præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximie Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorphoseon:

Capta viri forma non iam Cythereia curat

Listora non alto repetit Paphon æquore cinctam,

Piscosamque Gnidon, gravidamque Amathunta metallis

Et Virgelius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,

Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superius, non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sycionius illam ex ebore & auro ita fecit ut capite polum gestaret, atque altera manu papauer, altera malum punicum, ut scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ sacrificiis id moris fuit ut femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cum alias partes Sicyonij iuniperi lignis adolerent, verum cum torreretur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, ut ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cæteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cum Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maxime iram in se concitasse creditæ sunt, quod etiam non impunè putantur fecisse. Nam tantam foetorem illis excitasse feminis Dea perhibetur, ut à suis maritis contènerentur. Earum mariti cum bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiusque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solum fecerunt, sed etiam captiuas vnâ cum illis trucidarunt: deinde veritæ ne cum filij adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt: illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliquo parui fiat, ut ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his:

Πολὴ μὲν ἐὶ θεῶπιος, ἢ ἴσ' αἰώνια

Θεὸν κλέπτει Κύπρις, ἔχει δ' ἴσ' ἔσω,

ὅσοι τε πόνηται, τερμάτων τ' Ἀτλαντικῆς

Ναυῆπι ἔσω, φάσις ἰσθμῶν ἅλις

Τὰς μὲν σὺνιπτας τὰ μὲν ἀφροσβόω κρέτι
 Σφαίλω δ' ὄσοι φεγγῆσιν εἰς ἡμέρας μάχα,
 Εἴστι γὰρ δὴ καὶ θεῶν γῆρας τὸδε
 Τιμώμενοι χάρισιν αἰθρῶπων ὕπο.

*Inter viros permulta, non in gloria
 Venus vocata sum poli intra circulum,
 Pontumque quisquis incolis, vel terminos
 Atlanticos, spectatque Solis lumina,
 Si me colit, vires decusque prebeo
 Superbientes rursus in me deprimo.
 Hoc est Deis commune, quod mortaliū
 Honoris letantur, et coli à viris.*

Dicitur hæc Dea vnâ cum Iunone & Palladē de formæ præstantia contendentes ad Paridis iudicium venisse, quæ cum iudici Helenæ adulterium ad illum corrupendum promississet, victoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamen dolosum illud iudicium vniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua sed omnium maximè Veneris opera quæ sunt, vt ait Euridipes in Troadibus: quippe cum non solum à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus:

Τὰ μωρὰ γὰρ πάντα ὄντιν ἀφροσύνην βροτοῖς
 Καὶ πῦμα ὀρθῶς ἀφροσύνης ἀπὸ θεῶν.

Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:

Refteque cepit nomen hoc insaniæ.

Nam cum animorum motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnemque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minus honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse verè audeat dicere, qui se effrenata illa belluarum libidine in Venerem rapî patiatur? omnium sanè voluptatum quibus homines vexantur maxima & deterrima est libido rei veneræ, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorē & imbecilliorē efficit, cum vim illam semen genitale secum auferat, qua cibus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorumque humorum abundantia in stomacho procreatur.

creatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum: **VES-** ET CITRA SATIETATEM, **IMPIGRVM** esse ad laborem, **VITALE** semen conseruare, res esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poëta:

οὐκ ἔστι, καὶ τὰ λυγρὰ, καὶ ἡ πρὸς κύνεσσιν ἰσθμῶν,

ὄξυπλῶ πέμπει πλὴν ἰσθμῶν εἰς ἀϊδω.

Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,

Et citius Diis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio imprimis: vnde præclare illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget Venus: Neque ad id parum confert mandatum medicorum, secundum quod etiam ita recitauit Ouidius in libro de remedio amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriae prodidit Plutarchus in Symposiacis problematibus rutam quoque, quam πύραρον ἀπὸ τοῦ πύρρονος vocarunt, à cogendo non mediocriter conferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat, quare etiam de illa scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poëtae, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere positum fuisse inquirunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cum illa frigida sit, Venerem sedare: quare in Thesophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & aduentem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Slemnus fluius non procul à Patavis, vt refert Pausanias in Achaïcis, in quo viri vel foeminae lotæ prisorum amorum obliuiscabantur, & Sappho apud Ouid. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes amoris obliuiscabantur: sic enim inquit:

Constitit & dixit, quid nunc non ignibus equis

Vreris? Ambracie est terra pœnda tibi.

Phœbus ab excelso quantum patet aspiciet æquor.

Alteum populi, Leucadiūque vocant.

Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore

Misit & illaeso corpore pressit aquas.

Nec mora iussus amor fugis lætissima mensi

Pectora: Deucalion igne leuatus erat.

Hanc legem locus ille tenet: pese protinus altam

Leucada, nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese præcipitavit, ut ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, ut è præcipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, utpote è quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit ut si posse putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cum velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam utraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter arborea, ut ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virgil. Ecloga septima:

Populus Alcide gratissima, vitis Iaccho,

Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phæbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriam reportauit: quod innuit Nicand. in Alexipharmacis, in his:

Πρὸς δὲ π' σὺ δίκτυα θεὰ ἐχθήσατο κλάσας

Ἦος τ' ἱμβροτίνε μίνος σέφ' ἔχ' ὑπὸ δίκτυ,

κάλλο' ἔνεα κούρον ὄτ' εἰς ἔρεν ἠερί θου

ἀθνήτατι, πότμον ἐν ἰδύσιον ὄραται.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos

Affernata. tuam nec cepit Iuno coronam,

Quod Venus Idæis est illa in montibus olim

Compta comas, ubi de forma consentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in litore maris, unde nata est Venus: alij quia multis morbis mulierum conueniat. non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionysio, ut Aristophanes testatur in Ranis:

Ἰαχ' ὦ Ἰαχ',

Ἐλθε' τῶνδ' αἰὲς ἀειδίωβα χοροῦσάν.

Ὅπως ἰε διασώτας,

Πολύκερπον μὲν πινάσων

Ἀμφὶ κρατὶ σὺν ἑρῶντα

Στέφανον μύρτων.

Iacchi è Iacche,

Veni per hoc pratum tripudians.

Sacros ad iniitantes:

F uctiferam concutiens

Circa caput tuum virentem

Coronam myrthorum.

Huic Dex Gratia dicuntur esse dicata, quod nihil iis ignaris faciat: nam cum pomum à Paride esset captura, Hymenæum, Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque hæc ea ferè sunt quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non ineptè (vt arbitror) alicubi ita expressimus illam Amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,

Quæ simul expleta est, insicit ora rubor.

Et Lucretius lib. 4.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,

Sive puer membris mulieribus hunc iaculatur

Sive mulier toto iactans è corpore amorem:

Vnde feritur, eò tendit, gestitq; coire,

Ei iacere humorem in corpus de corpore ductum.

Namque voluptatem præstat multa cupido.

Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quod omnia verno aëris tempore ad procreationem excitantur: quippe cum idem poeta Zephyri auram suavissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poeta:

Ita ver, & Venus, & Veneris præuincium ante

pennas gradiuntur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud

Arist. quare locus datus est fabulæ, quod à spuma genita sit: Nata esse dicitur ex ipso mari propter salledinem, quæ non parum confert ad fertilitatem, cuiusque rei argumentum est copia murium, quæ nascitur in navigiis sale onustis, ac illud sæpe veſtantibus. Venerem amorum Deam credidit Laſtantius putatam, quia lena fuerit, quæ prima meretriciam artem inſtituerit. Ducuntur verò ſimilia ſimilium deſiderio, ac canes canum, equi equarum, lænarum leones quoniam diſſimilium formarum proſus nulla eſt inter ſe coniunctio. Efficitur iſtud ipſum naturæ ductu, quæ ſpectra quædam à valde diuerſis abhorrentia indidit ſingulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim eſt magnopere differentibus arboribus ſureulos arbores non recipiunt, ita neque marium fœminæ plurimum differentium congressu delectantur. Nam tameſi viperæ anguillarum attritu demulcentur, canes luporum coniunctionem non omnino reſpuunt, cum eſt ſimilibus propè corporibus ſimile ſemen profundatur, quod plurimum confert ad procreationem; tamen & anguillis & auibus, aut diſſimilibus plurimum animalibus nihil naſceretur, ſi coniungantur: quare eſt conſimilibus omnino aut parum differentibus fieri debet & ſolet generatio: ſunt igitur in ſingulis animalibus ſpiritus quidam, ad conciliandos amores præpotentes, quibus temperies æris pro Iena eſt, atque eorundem ſpirituum alij ad id munus tardiores ſunt, alij promptiores & magis ingeniōſi: quare accidit aliquando vt mas fœminam vel non viſam amauerit, aut marem fœmina. Alij naturam ſapientiſſimam rerum harum patentem ſimilium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quæ radios quorſdam occultos eſt toto corpore mitteret: quos tamen alij ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illud, qui ſit icæus, conuerſum eò vnde percuffus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quaſi præſentientem, ſimilisque coniunctionem appetentem, in eius deſiderium delabi, quod deſiderium Amor, & proprio nomine Cupido appellatur. Cum tamen eueniat aliquando vt ex altero tantum illi radij manent, cum ad ſcopum ob diſſimilitudinem hi peruenire non poſſint, nullam ſe facere impreſſionem ſentiunt, quare neque ita intenduntur, neque ſunt diuſurni, & à ſuſcepto negotio facile recedunt. Nihil enim

enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus è similibus coniunctione futuram præsentit, quare Dea credita est conciliandorum animorum. Alij motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per æris temperiem, Venerem vocarunt. Quòd nata sit è spuma, vt diximus; illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur, cuius rei iudicium est quòd non minus stomacho, & memoriæ & aciei oculorum obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alij natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diæ filiam tradiderunt, ij cum Theologis Christianis consenserunt, quoniam cum Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendæ amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur fuerit præfecta nuptis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiã amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cum apta sunt generationi, quod efficiat apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permisit, interfecit, vel quia fieri non poterat, vt Dij occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parumque viro bono, nedum Deo conueniens: cõ vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare, quæ apud vulgus increbruit, quod libidinosa vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamen vir ad vxoris turpitudines libens volensque conuiueat. Nemo alienorum peccatorum pœnas dare merito debet. præclare illud statutum fuit apud Lacedæmonios vt adulterorum, si qui deprehensi fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur: deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent, quod fiebat sine maritorum ignominia, vt scripsit Sosphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Scilpo, cum illi à Metrocle Cynico objiceretur vt opprobrium, quòd sua filia esset impudica, ita Metroclim arguit, percunctatus, Num

peccatum meum est, an filia? filia, inquit, peccatum, at tuū infortunium, quū fieri potest? ait Stylpo. an peccata sunt lapsus? sanè, an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiam aberramenta? & hoc inquit. nonne aberramenta eorum qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstrauit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, ut est apud Homerum: quoniam illi quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus dediti, at corpora debilia & rei bellicæ minime accommodata, quare cum illa in ortu Paradisi dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist. Helenæ:

Apia magis Veneri, quam sint tua corpora Marti

Bella gerant fortes: tu Parvi semper ama.

Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non conuenire aliorum deorum officia dixit Iupiter, cum singuli dij singulis officiis sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliusque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maxime faciebat ad depressendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cum vel dij ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquirunt, & Iouem amoris parere, ac Venerem mundum procreasse, & conseruare, atque omnia ex illius nutu pendere, visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac si quis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cum vterque horum quò fert impetus, ac non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris curram ab olorbis trahi, quia mundities & corporis ornatus misticæ confert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè auium candidissima & maxime munda olor. Alij tamen ob salacitatem columbas ac passeres illius curram trahere sinxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filij. Illa quæ Cœlestis est Venus appellata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & vitos bonos

nos ob aliquam virtutem, aut erga bene meritos. qui amor
 cœlestis, & purus, & diuinus, cum humana labe careat, po-
 test appellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones ani-
 malium quarit. At Venus cognomento Apostrophia, dicta
 fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cum mul-
 ta turpiter per nefarios congressus fieri apud barbaros ani-
 maduertisset, leges ad coercendas cupiditates parum hone-
 stas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomen
 ipsum significat. Atque cum cœlestis illa Venus, non nisi ab
 animo temperantissimo procedere possit, merito in eius sa-
 crificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium de-
 liramentorum, omnisque intemperantiæ causa offerretur. Illa
 Venus quæ popularis est, neque vinum, neque temulentiam
 rejicit, cum vulgi & turbulentorum motuum multitudinis
 Dea sit. Hanc Venerem, cum ex aeris temperie gignatur, om-
 niaque animalia ad procreandum impellat, rerum om-
 nium procreatricem dixerunt antiqui, cum illa sit præcipue
 verni temporis benignitas; quam ita expressit Virgilius in 2.
 Georg. libro.

*Vera deo frondi nemorum, ver vile syluis;
 Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther
 Coniungit in gremium lætæ descendit, & omnes
 Magnus alit magno commistus corpore fetus,
 Auiæ tum resonant auibus virgulta canoris.
 Et Ventrem certis repetunt armenta diebus,
 Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
 Laxant arua sinus superat tener omnibus humor.*

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus ef-
 ficitur vt eo tempore præcipue animalia in Venerem concit-
 tentur, quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam
 Lucretius, cum de Venere loquitur, complexus est;

*Aeneadam genitrix; hominum Diuinumque voluptas,
 Alma Venus, cæli subter labentia signa,
 Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentos
 Concelebras: per te quoniam genus omne animantium
 Exoritur, visitque exortum lumina solis
 Te Dea, te fugiunt venti: te nubila cæli,
 Aduentumque tuo suauis tibi Dæda'æ tellus
 Submittit flores, tibi ridet æquora Ponti;*

Pacatumque nitet diffuso lumine cælum.

Nam simul ac species patefacta est verna diei,

Et referatæ viget genitalibus aura Fouoni,

Aeris primùm volucres et Diuinitumque

Significant initium percussæ corda tua vi.

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiam clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus, quæ fecit vt in hanc commissionem elementa ipsa deducantur, vel potius deducit, Venerem appellauit, quam ita de se dicentem is introducit, quemadmodum patet ex his:

ὤχι ὄρας ὅση θεός:

Ὦν εἴη εἰ ποιεῖς ἠδὲ μετρήσας αἰ

ὄση πέφυκε, καὶ φ' ὅσον δίεχεται.

Αὐτὴ πρῖθι σέ κα' ἐμὸν, καὶ πάντας βροτῶν.

Τελευτήσας ἢ μὴ λόγῳ μόνον μάθης,

Εὐργε ἢ δειξέω τὸ ἀδελφῶν τὸ τῆς θεῆς.

Ἐπεὶ μὲν ὁμῶθεν γὰρ ὅτε ζῆλον πίδου

ἀκαρπύου ἀνχμῶν, νοτίδος ἐσθλῶς ἔχει.

Ὁρᾷ δ' ἔσπευδος ἠεταῖος πληυρῶν

Ὀμβροῦ πισσίνης γαῖας, Ἀφροδίτης ὕπο.

Ὅταν ἢ συμμυχθῆται ἐς αὐτὸν δῦο,

Φύκειν ἡμῖν παῖτα, καὶ πρῖθ' ἄμμεν

Διῶν βροτῶν ζῆ δῶκεν γῆν.

Non sentis ipse quanta sis Venus Dea?

Nam nec referre, nec queas metiriur,

Sis quanta, quantum possit immortalibus.

Te miris ipsa, meque & omnes hæc viros.

Considera: sermone ne solo scias,

Enucleabo robur ipse te Deæ.

Amat it imbrem terras; eum siccum solum est,

Non est ferax squallore, poscitque humidum:

Amatque cælum pluribus plenum imbribus

Ob hanc Deam terris deorsum cedere.

Vbi duo miscentur ista, unumque sunt,

Nascuntur inde cuncta quæ nos nutriunt,

Ob que vires, vigetque vis mortalium:

Hanc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim solè esse arbitrati sunt, quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus.

Hunc

Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio. nam cum Sol obtusos angulos facit, minor sit eius virtus, ac frigora sunt omnibus naturæ actionibus maximè aduersaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirum atque per id tempus fiebant sacra Adonia, cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adomin vocatum è Libano monte defluentem sanguinolentū fluere solitum. Addiderūt & Gratas illi filias, quæ cœlesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatē. Harum vna auersa est, cum duæ Venerè respiciant, quia liberalis, & magnanimi est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere, quàm acceperit. Sotiores illæ dicuntur manibus implicitis se tenere inuicem, virginesque esse & ridentes: quia nulla spe motos oportet dici liberales, cum mercatores sint potiùs qui ob aliquā spem benefaciunt, atq; quæ in aliquem extat beneficentia, tum demū grata est, quæ ex hilaris animo, minimeq; inuito aut renitenti procedit, traditum est in fabulis Venerem iudicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi, qui vitia, quàm qui virtutem, qui turpitudinem, quàm qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui præclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt. qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas misérias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam ferè explicauimus, quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine.

CAP. XIV.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus non parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alij vnum esse Cupidinem, alij plures senserunt. Plato in Symphosio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem: ὅτι μέγας θεὸς ἔστι, καὶ δαίμωνας ἐν αἰθέρα τοῖς τε καὶ θεοῖς, ποταμῶν ἕκαστος καὶ ἀλλῶν ἡμεῖς ἴσμεν, ἵνα ἢ καὶ τῶν ἡμεῶν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀποσβυτάτοις ἐστὶν ἡθεὶς θεῶν, ἡμῶν, ἢ ἡθεὶς. τεκμήριον δὲ τούτου, γυνεὶς γὰρ ἔχουσι ἢ ἄνδρα, ἢ ἄνδρα ἢ ἄνδρα, ἢ ἄνδρα. Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisq; admirabilis Cupido, id iam compertū est sapius cūm in aliis, cum

in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præteritis esse quidpiam præclarum inter antiquissimos deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab ullo vel priuiorum, vel pœtaturus fuisse dicuntur. Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est in lucem eduxisse, cum ita scribat:

Ἦτοι μὲν πρῶτον Χαῶς γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
 Γαῖ' ὀρυστερὸν παίδων ἐδ' ἄσφαίθεσσι
 Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσιν κέρη νερόεντα Ὀλύμπου,
 ταῖτα τε τ' ἠερέντα μυχῷ χθονὸς ὀρυοδείης·
 Ἠδ' Ἔρως, ὃς κέλλιστος ἐν ἀθανάτοις θεοῖσι
 Λισιμῆλις, παίδων τε θεῶν, παίδων τ' ἀνθρώπων
 δάμναται, οἳ σῆθεσι νόοι, καὶ ὀπίσθητα βυλλῶ.

Ante Chaos natum: superum firmissima sedes.

Inde solum terræ latæ: tum tartara nigra

Intra adytum terræ, & feralia claustra barathri.

Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes,

Dulce Deum pariterque virum gratumque Cupido

Solamen, qui corda domas, mentisque feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eumque educum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auiib. Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus fit Cupido, qui cum Chao mistus omne deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

Χάωσιν ἢ, καὶ νῦν ἔρεβος τε μέλας πρῶτον, καὶ τὰ ῥητὰ ὀρύς·
 Ἦν δ' ἔσθ' ἀήρ ἔσθ' ἔρανος ἢ ἔρεβος ἢ ἀπείροσι κέλποις
 Τίκτηι πρῶτον ἰσχυρὸν νῦν ἢ μελακόπιτρον ὄν.
 Ἐξ ἧσ' ἀπείρομοις ὄρασι, ἐβλάσανεν Ἔρως ὁ ποθεινός
 Σπλωὴν ἰσχυρὸν πτερόεν χροσάιν.

Chaos erat, & Nox, Erebusque n ger primum, tum tartarus altus:

Terræ nec æer, nec cælum erat, erebique in sinibus amplis

Parit prius Zephyrium nox alis n grescensibus ouum.

Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,

Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quem vt est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

Προπρόιον κελίω θροῦν μέγα, ἀδὲ ἐσπλάγητον,
 Νοσθῶν χροστοισιν ἀγαλλόμορον πτερόχρωτον,
 Ταυροκόκω, γένεσιν μακίρονον, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
 Æthere labentem, geminum, magnamque vocamus.

Qui prior est natus, qui ex ovo, qui nites aureis

Alis lacatus, per quem superumque virumque

Est genus exortum tenues in luminis auras

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superius esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memoravit: fama est deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in caelo mensis accubuisse: tum Porus consilij & abundantiae Deus fertur nectare paulo copiosius hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in hortu Iouis inuenisse, quam etiam compressit: ex eo igitur congressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret: quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

Ὁὐχ ἄμῃν τὸν Ἐρῶτα μόνος ἔτεχ' ὦς ἰσοδύμεις

Νικία, ἢ πῶς τὸτ' ἑσθ' ἴσχα τέλει ἐξήλυτο.

Non solus natus nobis est ipse Cupido

Vt patet: è superis quicumque suere parentes,

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus, quod ex illo carmine significatur:

Ἀὐτὸς Ἐρῶτα Κρόνου ἢ πῶς ματα πατρ' ἰτίηκασ.

Sunt amor & venti Saturni è semine nati.

At Sappho poëtria Cupidinem caeli ac terræ filium existimauit, Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & Aetheris, Alceus Contentionis & Zephyri. idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

Τριούβρ σπρῶ πολυάνυμον Ἀφροδῆϊς

Καὶ πηλῶ μαγάλῃ βασιλίῃ, ἥς ὄσι παῖτες

Ἀδανάτοι πτερόντες ἀνελάσθησαν Ἐρῶτες.

Cantamus Venerisque genus, fontemque perennem.

De quo mortales nati dicuntur Amores.

Deusanas in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicero libro tertio de natura deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana

prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere: Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisque parentibus geniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia propè quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Præclarè igitur Arcefilaus statuarius lænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alij è cornu bibere cogebant, alij soccos illi inducebant, alij saxo alligatâ fune tenebant, cū multos fuisse Cupidines vellet significare. Horum quæ vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis:

Κηλίσκω μέγαν, ἀγρόν, ἐπέσιμον, ἠδὲ δὴ Ἐροτά,
 Τοξικῆν πλεθρόντα, πυρίδρομον, ὄδρομον ὀρμηῆ,
 Συμπάιζοντα θεοῖς, ἢ ᾧ θνητοῖς ἀνδράποισ.
 Ευπάλωμον, διφυῆ, παῖτων κηλίδας ἔχοντα,
 Διότι, ὅσα ἴσθαι, πόντω, χθονός, ἢ δὴ ὅσα θνητοῖς
 Πυδμάτα παντοχρόνια θεὰ σώσκει χλοόκερπ.
 ἢ δὴ ὅσα τάρταρ ὄδυρος ἔχει, πόντῳ θ' ἀλίδυπ.
 Μοῦν ὅσα γὰρ πέτων πάντων οἴακα κρατώεις.

*Iucundum, magnium, gratium cantamus amorem,
 Arciferum, abaium, celerem flammisque potentem,
 Ludensiem pariter cum diis que viris que gemellum
 Tu maris & terræ clauis, tuque ætheris alti
 Sæptra tenes: tu quot ventos dea parturit almæ
 Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
 Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.*

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illud Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, totis coronatum: nam & Cupido & Victoria alati pingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, ut alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

Αὐτίκα νίκη πύταται πτερόγων χρυσαῖν, ἢ τὴν Δι' Ἐροτα γα.

Statim victoria volat alis aureis: & per Iouem Cupido simul.

Idcirco cū victoriæ simulachrum de cælo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiusque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quod inde auolare victoria amplius non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

Ρά μιν παραβάσιεα τὸν κλέος ἢ ποτ' ὀλείπται;

Νίκη γὰρ σὺ φυγαῖν ἀπὲρ ἢ δύναται.

Roma potens alis cur stat Victoria lapsis?

Urbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solum nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus:

Γυνὴς Ἐσθρὸς διὰ τὸ το γελᾷ ἢ μείλιχός ἐστι,

Οὐ γὰρ ἔχ' τόξον ἢ πυρέντα βέλη.

Οὐδὲ κούτων παλάμῃς κατέχ' ἀελφίνα ἢ αἰθῶ.

Τῇ γὰρ γυνὴ τῇ ἢ ἀλάπτειν ἔχ'.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,

Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.

Iure quidem recto florem, delphinâque gestat:

Continet hac terras, hac maris a'ia manu.

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt, ut ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora & illos beatos arbitrantur amantes, qui amata se potirent: tur & omnes sensus denique obtupescere faceret: cuiusmodi sunt ea quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

Φάνεταί μοι κείνῳ ἴσῳ θεῶν

Ἐμμένῃ ἢ μὲν ὅς τις ἐνατιῶ τοι

Ἰζαίης, ἢ πλουσίον ἀδελφῶν

Σὸν ἰσοακείης

Καὶ γὰρ ὡς αἰ ἴμεθρον τὸ μοι τῶν

καρδίαν ἐν στήθεσι ἐπλόασεν.

Ὡς ἰδὼν σ', ὡς βεγγχον, ἐμοὶ γὰρ αἰδέσθαι

οὐδὲν ἐθ' ἴκει.

ἀλλὰ καμυρὸν γλώσσ' ἔαγ', ἀνδρὲ λαπίδον

αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑποδεδρέμεναι,

Ὀμμάτωσιν δ' ἐδὲν ἔρημι, βομβῶσ'

Ἐἰδὲ ἀκούῃ μοι

Καθ' δ' ἰδρῶς ψυχρὸς χέεται, τρόμῳ δ'

Πᾶσιν ἀρεῖ χλωροτέρη δ' ποίας

Ἐμμί τρονάται δ' ὀλίγον θεοῖσσι,

Φαίνομαι ἄποισι.

Ille par Diuis superis videtur

Esse, qui contra sedet insuens te.

Haurit Hybleos magis & liquore

Dulcia verba.

Dulce risisti, mihi quod misella

Corda transfixit grauiter videnti.

*Spiritus pressus fuit, & mihi vox
Faucibus hæsit.*

*Facta tum lingua est tacita, & repensè
Parvus in membris calor est relictus,
Lumina haud cerno, resonat susurrus
Mulus in aure.*

*Labitur sudor gelidus, tremorque
Occupat totam: viridis maris sunt
Gramine: extinctæ simili retentus
Spiritus est vix.*

Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantumque audaciæ Cupidini tribuerunt, vt omnes dij antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit:

Ἰυλιόταυτος ὀλυμπο ἰσθ' ὡς ὀπλοστυ Ἐρωτες
Κοσμιωτ' ἀθανάτων σκῆλα φρυματόμωροι.

Φοίβη τόξα φέρουσι, Διὸς δ' ἄρμα δὲν Ἀρηθ'

Ὀπλον κ' κωφίην, Ἡρακλέης ῥόταλον,

Ἐινάλις τε θεῶν τρεῖς ἐς ὄρου, Δύρσα τε Βάκχης,

Πτώξ πιδίλ' Ἐρμῆ λαμπάδα δ' Ἀρτίμωδ'.

Θύκ' ἀχθ' Ἰνυτοῖς εἰκεν βελίεσσι Ἐρωτων,

Δάμοις οἷς ὀπλων κόσμον ἔδωκεν ἔχιν.

Exiuiis superum læti decorantur Amores,

Alta quibus cæli est iam spoliata domus.

Extorsere Ioui fulmen, Phæbique sagittas,

Alcida clauam, Marsque caret galea,

Mercurio desunt calcaria, saxque Diane,

Sic Baccho thyrsus, sic pelagoque iridens.

Nec mirum est ia uis homines quoque cedere Amorum,

Quis sua vel superi sceptrâ dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum deorum omnium felicissimum, & cui dij omnes subicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φιμί ἐν ἐρωτάτων θεῶν ἀδωμονσεταιων ὄτων Ἐρωτα (εἰ δέμις κ' ἀμμοσπον εἰπειν) δ' ἀμμοσπονσεταιοι εἰ) αὐτῶ κ' αἰκλίσον ὄντα κ' ἀείσον. Ego sanè ita sentio omnibus diu felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorẽ, cùm & pulcherrimus sit & optimus. Atque in his cùm duos esse Cupidines dixisset, alterum Cælestem, alterum vulgarem appellat ἀγαλλῶν δ' ὀν δ' Ἐρωτα τὸν μὲν τῆ ἑτέρα σωματῶν, καὶ δὲμον ὀρῶς καλλῶν, τὸν

ἢ ἄπειρος: Necessè est igitur & Cupidinem hunc quidem aliterum
 sedentem & adiutorum, vulgarem rectè vocari, hunc verd cælestem
 Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem
 hunc puerum fixerunt, & cæcum, & illi comites adiunxe-
 rūt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & mul-
 tas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est
 nedum experti: quæ cum breuissimè, tum elegantissimè in
 eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris. plene quæ causa phærea?

Non bene promissis certa quod arma mouet.

Cur sine veste Deus? simplex puer odii opertum.

Vnde puer? pueros quod facit ille senes.

Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare

Nulla Deo frons est? signa inimica facit.

Quæ sors eripuit lucem? immoderata libido.

Cur macies? vigiles cura dolorque facit.

Quis cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Oïa, Luxus.

Qui Comites? Rixæ, Bella, Odium, Opprobrium.

Qui cælo dignati? homines. quæ causa coegit

Mittor autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula deliciarumque copia nasci denique tradide-
 runt antiqui, cum nihil sit, quod magis morum probitatem,
 vitamque humanam, quàm delicia, labefaciet. Sic enim
 de Amoris inquit Phocylides:

Ὅν ἀγαθὸν πλεονάζον ἐφ' ἄνθρωπον ὄνειρα

Ἡ πολλὰ ἢ πρὸν αἰεὶ ἀμείβου ἔλκει ἔρωτας.

Viliter nulli nimia est data copia victus,

Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atque præclare idcirco scriptum fuit à Pallada, quod nihil magis
 repugnat diuinæ naturæ quàm immodica victus copia quæ fa-
 cillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cū humanitas,
 & iustitia, & temperantia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at
 non crapulæ affectæ, uti optimè per hæc carmina docemur:

Γαστέρα μισοῦσι θεός, ἢ βροχιατὰ γαστέρας.

Et iure quod vitæ σωφροσύνη λέγεται.

Iure iniusta Deis hæc ventris vasta vorago est.

Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque ut summam dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia
 tam læui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas mi-
 nimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis,

ad exprimendam libidinis hominum insaniam, ut nihil tan-
zopere abhorreere videatur ab ingenuo & bene instituto ho-
mine: quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum
voluptates, ut etiam cum quadam animi suavitate recensean-
tur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo mor-
bo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pes-
simè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa ver-
tuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine
introducendum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum nõ in-
telligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, &
omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidi-
nem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos,
iniurias, honoris facultatumque iacturam habere perpetuos
comites. Quare præclare scripsit poeta ille in his versibus:

Τίς θεόν εἶπεν ἔρωτα; θεῶν κερκὸν ἔδεν ὄρωιδον
ἔργον ὃ δὲ ἀνθρώπων ἄματι μειδιάει;
Οὐ θεὸν ἐπὶ παλάμῳσιν κρατίζει ἔρα; ἢ ἰδὲ ἀπίστα
τῆς θεοδολύτου σκύλα μαιφρονίης.

Quis prior esse Deum moria is dixit Amorem?
Sanguine letatur; sunt bona grata Deo.
Nonne ens in manibus præcucisum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem &
originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia
contemnatur, omnesq; exoriantur iniuriæ, ut est in his lib. 4.

Σχέτην ἔρα μίγα πῆμα, μίγα σίγη ἀνθρώπιαν.
Ἐκ σέθεν ἐλόμηναι τ' ἔραδες, στυγαίτη γῶντι,
Ἄλγὰ τ'.

Supplicium crudele uiris, ac pœna Cupido,
Ex se sunt rixæ, certamina, bella, querele,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per seorta &
lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciui-
rates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum &
furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ce-
perunt ob raptas mulieres? quot foemina patriam & paren-
tes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti
uxoribus, aut contra illæ maritis ob hunc ipsum præclarum
Deum insidias tetenderunt? quot filij à matribus fuerunt
trucidati? atque ut vno verbo dicam, nihil est propè nefariū,
im-

impium, temerarium, cuius Cupido non fit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cum talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus, qualia Medæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam, in mentem intrusit, cum illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasonis periculis:

τότε δ' ἂν κακὸν ἄμεμ πέλοιτο

Κεῖ, ὅτε ζωῆς ἀποιμαίρεται, ἔρρωτο ἀφδῶς

Ἐρρωτο ἀγλαίη,

Quid mihi tunc animi cum visa excesserit ille?

Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarumque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔσσο ἀνίκατο μάχης,

Ἔρω, ὅς ἐν κτήμασι πίπεις,

Ὅς ἐν μετακλήσι παρειῆς

Νηαιδὸς ἐνοχθῆεις,

Φιτάς δ' ὑπερπόντιον, ἐν

Γ' ἀγροῖοις αὐλαῖς.

Καὶ σ' εἴ ἀδακτύτων

Φύξιμος ἐδείς,

Ὅθ' ἀμερίων ἐπ' ἐν-

Θρώπων ὁ δ' ἔχων, μέμνηται.

Σὺ κ' ἀδικῶν ἀδίκως.

Φρένας ποδῶσπας ἐπὶ λάβας.

Σὺ κ' πόδα ἴστικος ἀνδρῶν

Χωραίμων ἐχθρὸς παρῶσπας.

Νικᾷ δ' ἐπαργῆς βλεφάρων.

Ἰμαρ δ' ὀλέκθου

Νόμους, ἧδ' ἀγάλων

Παροδῶν ἐν ἀρχαῖς

Θιερῶν, ἀμαχῶν γ' ἐμ-

Παίξει θεοῖς ἀφροδίτα.

Amor insuperabilis pugnas,

Amor, qui opibus incidis,

Qui in mollibus genis

Puellæ pernoctas,

Incedis que super mare, &

Per pastorales aulas :

Te neque immortalium suserit quisquam,

Neque mortales inter

Vivos : habens verò insanit.

Tu & iustorum iniustas

Mentes facis per detrimentum.

Tu & hanc contentionem virorum

Consanguineam contines perturbans.

Vincit palàm ciliorum

Desiderium pulchra

Nymphæ magnarum assessor in imperiis

Legum, inuictus enim illudis Deus Venus.

Quamuis illud magis verum est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potiùs facinorosis & perditis hominibus male agendi, qui suoapte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus:

Οὐχ' ὁ ἔργα ἀδικεῖ μέγιστον ἦν, ἀλλ' αὐτίκας

Ψυχῆς ἀνθρώπων ἐς ἔργα ἢ ἀεθραῖς.

Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit

Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter cōcessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias : quare vt præclare ille inquit poeta, cum quis modum excefferit in animi motibus, illisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cum voluntas curusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in lib. 9.

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt

Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus percussus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

καλλὸν γὰρ ἀείψουσι ἀμωμῆτοιο γυναικίς,

ὄξύτερον μέγιστον πέλει πτερόντων οἰσῶν.

ὀφθαλμὸς δ' ὄδῳ ἔστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῦ βολαῖαν

ελεῖ ὀλισθαίνει, ἢ ὅτι φρίνας ἀνδρὸς ὄδ' αἰετῶν.

Si mulier fuerit pulcherrima, forma sagittis

Co. da virum fugit velocius : est via oculus.

Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus

In mentes illasque domat, seque imprimit aliè:

¶ *Atque de fabulosis ad Cupidinem spectantibus fatiis?*

nunc qui sub his lateat serij, vestigemus. Quod omnium Deorum antiquissimum Cupidinem crediderunt, id significare visum sunt, quod sensit Empedocles, quod res prius inter se confusas amicitia, & odium inuicem discreuerint, cum illæ per se sine his nihil gignere possint. Nam tametsi Thales aquam rerum omnium principium posuit, aptissimam sanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa simpliciter gignitur sine hoc artifice, siue amicitiam, siue matrem, siue maris vice fungentem, siue calorem quis appellauerit, vim diuinam scilicet res ad ortum euocantem, neque illud sanè verum est, quod dicitur ab eo poëta:

Αν' ὕμῳ μὲν πᾶντι ὕδαρ ἔχεται ἄλλοις.

Vos aqua, vos tellus fiat protinus omnes.

Fieri enim non potest vt hæc sola sint elementa, in quæ composita dissoluantur: vel ex solis composita sint omnino inutilibus, sed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, esse cupidinem antiqui senserunt, nisi illud quod Empedocles, vim similibus diuinam coire & coalescere cupientium: vel vt melius dicam mentem diuinam, quæ has ipsas motiones ipsi naturæ inducat. Idcirco alij multos parentes tribuerunt Cupidini; alij cum primum illum apparuisse in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alij Veneris filium crediderunt, cum Venus sit desiderium, (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quod nascitur è symmetria corporum, & ex aëris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabulosè dicitur, quod è tam diuersis parentibus natus sit Cupido, etsi potest ad has ipsas res accommodari, tamen ad mores magis videtur spectare; siquidem auaritia non magis ex insignibus opibus fit, cum à viro parum prudenti & propè ebrius possidentur, quàm ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuersa rerum natura ob effrenatam singulorum appetentiam quasi personatus inductus est. Hunc alatum fixerunt ob inconstantiam mortalium in rebus eligendis: at melius alatus dicitur, quia diuina bonitas velocissimam conuollec ad res naturales gubernandas. Vel si ad animorum affectus libidinisque desideria transfertur, huic Deo neque vllam leuitatem, neq; vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cum suauissimus poëta Eubulus illi mirificam quandam constantiam tribuat in Campylione ita scribens:

Τὶς ἴδ' ὁ γράψας ἄσπαστος ἀνδράπων ἄσπαστος

Ἡ κρησπάλιστος ἔραθ' ἰσπύρερον,

Ὡς ἔδεν ἴδεν πάλω χελιδόνας γράφειν;

Ἀλλ' ἴδ' ἀπειροῦ ἦδ' ἔραθ' ἰσπύρερον.

Ἔστι γὰρ ἔτε κῆφ' ἔτε ῥάδι' ἔτε

Ἀπαλαγῶν τῶν ἔραθ' ἰσπύρερον.

Βαρὺς ἢ κομιδῆ; πῶς αἰ οὐκ ἔχοι πῆλα.

Ταῦτο πᾶσι λῆρ' ἴδ' ἰσπύρερον.

Quis omnium prior virosum pinxit, aut

Alatum Amorem finxit in cera prior?

Hirundines soium sciebat pingere,

Non ille mores norat, aut mentem Dei.

Nec est enim levis, nec est is, qui celer

Morbum ferentis euolet præcordiis,

illi nec alæ sunt, hæc nugæ leues.

Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cum potius ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. Tum cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur: cum illud potius ad diuinorum consiliores mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cum nulla vis humani ingenij possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationeque & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinem autorem sectetur? aut quid omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ visum debilitant, nonne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum: quod tamen ad res diuiniore translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuce & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cum nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cum igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, meritò optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt & antiquissimum, cum Dei benignitas sempiterna sit, at tunc primum nobis cognita est, cum mundum creauit, quare cum

chao

chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus discernentes, caelestem Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non erit potius furor & insania quam Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negavit, affectumque humanum existere asseruit, cum ita inquit:

Οὐ γὰρ Ἐρως θεὸς ἐστὶ, πᾶσι δὲ ἢ ἀίδυλον ἀπαίτων.

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis, CAP. XV.

Gratiarum, quae vocatae sunt à Latinis, à Graecis *Χαίρες* aliorum parentum filiarum ab aliis scriptoribus creditae sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & à Ioue natas esse tradidit in his versibus:

Τρεῖς δὲ οἱ Εὐρώπῃ Χαίρες εἶνε καλλιπαρήεις,

Ἐλευθερὴ κέρη πολυέτατον εἶδος ἔχουσα

Ἀγλαίῃ, καὶ Εὐφροσύνῃ, Θαλίῃ τ' ἰερατενίῃ.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno

Oceano forma praestanti & corpore Nympha,

Euphrosynem, atque Aglaiam, Thaliaque decoram.

Orpheus verò in hymno quodam in laudem Charitarum composito, non Eurynomes, sed Eunomiae & Iouis filias esse ait in his:

Δὴ τὸ μοι αἰ Χαίρες μεγαλόνομοι, ἀγλόμοιοι,

Θυγατέρες Ζηνός τε καὶ ὑπόμοιοι βαθυκόλοιοι,

Ἀγλαίη τε, Θάλεια, καὶ Εὐφροσύνη πολυόλοιοι,

Χαρμοσύνη τε θεοί τετραοι.

Huc agite o Charites celebres, veneranda propro,

De Ioue prognatae, Eunomiaque parentibus olim:

Aglaia, Euphrosynique, Thaliaque splendida: clare

Letae matres.

Alij Iouis & Autochthonis illas filias esse tradiderunt, nominavitque Pasitheam, Euphrosinen, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Has alij duas tantum putarunt, Clitan & Phaenam: Alij Auxò & Hegemonen, ut ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratiis numerata. At communior tamen fuit sententia quod tres fuerint, ut in eo versu testatur Meleager:

Τρεῖσιν μὲν Χαίρεσσιν, ἡρεῖς καὶ γλυκωπάρεσσιν Ἄραι.

Sunt triplices Charites, tres Horae; castae & utraque.

Iunguntur unam ferè semper à poetis, ut iunxit Horatius in quarto carminum.

*Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.*

Harum vnum cæteris sororibus iuniorem Aglaim Vulcani
aiunt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur :

Αγλαίαν ἢ ὁ Ηὐκάνης ὁ ποίντα ἄκοινον.

Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores, Veneris affectas putarunt Gratias,
quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alij
nudas, alij indutas fuisse voluerunt. Paus. in Bæoticis Gratias
antiquitus tam à sculptoribus, quàm a pictoribus, & à poëtis
cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Py-
thagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitêre; & Socrates
Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium
collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc
carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

Αὐτὰς εὐπλόκοις χαρίτες, ἢ δὴ ἄρρονες ὄρα.

Pulchricomæ Charites, & latae protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse zo-
nas inquit, cum frustra zona sine vestimentis portari soleat,
quæ singulum est vestium, cum inquit:

Feruidus tecum puer & solutus

Gratia zonis, prorepentique Nympha.

Illæ igitur cum vestibus operirentur antiquitus, vel quia tur-
pe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel
quia brumæ frigora formidarent, inciderunt in recentiores tã-
quam in latrones, à quibus spoliatæ sint: & aufugere denique
ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclare inquit ille poëta:

Ὁ ἴστο μὲν Πίστις μεγάλην θεός, ἄχρητο δὲ ἀνδρῶν

Σωφροσύνην· χαρίτες τ' ἂν φίλε, γλυκὺ ἔπιπον.

Ipsa fides perit magnus Deus, ipsa virorum

Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles
quidam Rex Orchomeniorum: nam sæpius ad Orchomenios
has lorum ire solitas ad fontem Acidaliû dixerunt antiqui, vt
testis est Strabo libro 9. atque de Gratiis hætenus fabulosè.

¶ Dicitur Gratiæ filie esse Iouis & Eurynomes, quod nihil
aliud significat quàm fertilitatem agrorû, frugumq; abundan-
tiã: nam ἄπο' latè significat, at νόμος legem. hæc nimirû agrorû
vberitas non nisi pacis beneficio provenit, quod ipsum signifi-
cat etiam Eunomia, vbi enim leges & æquitas dominantur,
cessat.

cessatque vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerū: tunc agri rident, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusque rebus ornamentum accedit, hoc tamen munus nō est solius Eurynomes, aut Eunomię, aut Autonoës, quod nomen prudentiā significat: sed etiā Iouis, nam humanę facultates nullę sufficiunt ad Gratiarum procreationē, cum diuina clementia opus sit, & aeris tēperie optimē affecti. Id n. senserunt illi qui Solis & Aegles Gratiarum filias putarunt, cum nihil sine diuina bonitate, Solisque calore nasci posse crediderint. Est enim profectō Sol omnium elementorum gubernator, ē cuius vi radiorū vberitas agrorū & omnium rerum nitor exoritur. Sunt illę tres conjunctę sorores creditę, quia triplex est vtilitas agriculturę, ē cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina merito data sunt Gratiis. Est enim *Δολοχα* amœna arborum pullulatio, quippe cum *Δολοχα* pullulare significet, vnde Thalia dicta est. Aglaia splendor est, & Euphrosyne læticia, quę ex agrorum cultu & vberitate dominū afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerunt, quia splendor etiā sit ē singulis artibus proueniens. alij Pasticheam vnā Gratiarū pro Aglaia esse dixerūt, quod ad gregis aut iumentorum huc illuc cursitantiū lætitiā spectat: nā *Διευ* currere significat, *πάστιν* quouis. Istę dictę sunt beneficiorum Deę, quoniam sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Dux illarum nos respiciunt, cum vna auertatur, quia multiplex est messis & terrę liberalitas, quę tantum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cęli clementia ita patiatur. Nec placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiā referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali non modō nullam, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis faceßunt, quidam enim cum gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitrantur, si aliquam irę simulationem inueniant. atque is non vir bonus planē est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt quia honestissimum est lucrum ē rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi infans, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quę in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stulticia est in homine, nisi cum prudentia fuerit conjuncta. Vocatę potestea sunt Charites non solū illę superiores: sed omnia quę

iucunda viderentur, gratias continere quasi lætitiã, dicta sunt: ut in his inquit Musæus:

Πολλὴ δ' οὐ μολὼν Χάριτες ῥέστασ' οἱ ὅ παλαιοὶ
Τρεῖς Χάριτες ψύσαντο πεφυλάνει' εἰς δὲ τις Ἡρῆς

Θφθαλμὸς γλῶσσῳ, ἴκαστὸν Χαρίτεσσ' τιθύλει.

Tres Charites prisca falsò dixere, flu bant

Nam Charites plures è membris, unus ocellus

Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur quoniam ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus maneret. atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabantur. Verùm cum iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent omnemque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terram reliquisse inquitunt poetæ: quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quæ illis explananda relinquimus. Nunc verò dicimus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio: aut certe perexigua: cum omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus, qui in Theogonia ita scribit:

Διὸς τεσσ' ἠγάγητο λιπαρὴν Θέμιτ', ἢ τέκνη Ωρεε
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τε παῖδάσ.

Αἶτ' ἔργ' ἀρχέουσ' ἀκαθάρτοις βροτοῖσι

Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas.

Eunomiamque, Dicenque, Irenen deinde vigentem;

Maturare quibus curæ est mortalia facta.

Orpheus non solum ex iisdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit his carminibus:

Ωραὶ θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἀγκυτῶ

Εὐνομίην τε, καὶ Εἰρήνην πολυόλκις,

Εἰρήνην, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι.

Et Iouis & Themidis Horæ de semine nate,

Eunomia atque Dice, atque Irene diues, & omnes

Florentes, vernæ, prati velamine lætæ:

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina

attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliam Thallo-
 ten, alterius nomen non dixit: nam καρπός, fructum significat,
 θάλλειν pullulare: quas idcirco ὀπωκάρπιος siue fructiferas voca-
 uit Aratus in his carminibus:

Ἐν τοῖς ἡέλιος ἔρεται δωδεκάδεκα πᾶσι

Παῖτ' ἑναυτὸν ἄγων, ἢ οἱ ὡς τὸν ἰόντι

Κύκλον, αἰξόνται πᾶσαι ὀπωκάρπιος Ὀρα

Per duodena redit mundi sol aureus astra,

Deducens annum, dum cirelo labitur illo.

Fructiferae semper crescunt, augentur & Horæ

Has portas cæli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum.

Προσίδεο foribus cæli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omnium Deorum tardissimas, &
 noui semper aliquid afferre ita dixit Theocrit. in Syracusiis:

Μῦτι δωδεκάτω μαλακῆ ποδες ἀγαθὸν ὄρα.

Βασίδεαι κακῶρον ὄρα φίλας ἀλλὰ ποδεῖναι.

Ἐρχόνται παῖτες σερτοῖν ἅε τι φέροισα.

Mollibus, hinc Horæ pedibus uenere secundam

Post decimum mensem, ut gratæ tardissime, at illæ

Sunt superum, ac noua ferre solent mortalibus usque.

Homerus libro quinto Iliadis non solum portas cæli seruare,
 sed etiam nubes inducere, & serenum facere cum liberit, in-
 quit: quippe cum apertum serenum cælum nominent poetæ,
 at clausum tectum nubibus, sic enim inquit:

Αὐτόμαται ἢ πύλαι μύκον ἕραν, ἅε ἔχον ὄρα.

Τῆ ὄπ τέρπειαι μέγας ἕραν ὄλυμπος τε,

ἢ μὲ ἀκλίαι πυκινὸν νεφῶ, ἰδί ὀπιθεῖναι.

Sponse fores cæli patuerunt, numine seruant

Quas Horæ: quæ cura polus, regioque superna est:

Nubila quæ pullunt, quæ inducunt nubila cælo.

Nam Horæ dictæ sunt ὄρα ἢ ὀπίδω, quod custodire significat
 illæ enim & cælum, & humanam diligentiam seruare dicun-
 tur & fauere diligentioribus ac studiosis.

¶ Dicuntur Iouis & Themidis filix, quoniam cum hilari-
 tas & læticia ex agrorum fertilitate sint Gratix, Horæ fructus
 ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vnâ cū Venere, at cum Gra-
 tiis semper certè cōiunxerunt. Hæ igitur iisdem artibus quis-
 bus & Gratiæ nascuntur, cum Themis sit æquitas, vt νόμος lex.
 Nam & Leges, & Iusticia & Pax, quæ nomina sunt Horarū, si
 Latine proferantur, cultū agris inducunt: cum bella, iniuriæ,
 contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex ob-

seruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cum Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principium, vnde leges originem ceperunt. tum Iupiter aeri temperiem impertit, diuina clementia, viris bonis scilicet, nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, vt annonæ penuria scelerum & impietatis est affecla: neque vllum ferè est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cum Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur, atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verùm quid essent Horæ, & quòd semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quòd per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta sufficiant.

NATALIS COMITIS

MYTHOLOGIÆ

LIBER QUINTVS.

Cur Olympica, aliaque certaminum genera fuerint instituta.

PRÆCLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, qui cum humanam vitã viderent multis calamitatibus, miseris que circumuentam, multis que incommodis assidue vexatam, per multa ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cū voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nam & comedijæ